

דוח זכויות אדם בגדה המערבית ועזה לשנת 2020

תקציר

חוק היסוד של הרשות הפלסטינית קובע נשיא נבחר ומועצה מחוקקת. מאז 2006 לא נערכו בחירות ארציות בגדה המערבית ובעזה. הנשיא מחמוד עבאס נותר בתפקידו גם לאחר פקיעת הקדנציה שלו בתום ארבע שנות כהונה ב-2009. מאז 2007 המועצה המחוקקת הפלסטינית אינה מתפקדת, וב-2018 פירקה הרשות הפלסטינית את בית המשפט החוקתי. בספטמבר 2019 ושוב בספטמבר 2020, קרא הנשיא עבאס לרשות הפלסטינית לבחירות למועצה המחוקקת הפלסטינית בתוך שישה חודשים, אך עד סוף השנה לא התקיימו הבחירות. ראש הממשלה הפלסטיני הוא מוחמד אשתייה. הנשיא עבאס הוא גם יו"ר הארגון לשחרור פלסטין (אש"ף) וראש תנועת הפת"ח.

שש סוכנויות ביטחון של הרשות הפלסטינית פועלות בחלקים של הגדה המערבית, וחלקן נתונות לפיקוח משרד הפנים הפלסטיני ומקבלות את הוראותיהן מראש הממשלה: המשטרה הפלסטינית האזרחית, שעליה מוטלת האחריות העיקרית למשימות השיטור האזרחי והקהילתי; סוכנות הביטחון הלאומי, המבצעת פעולות שיטור לצורכי ביטחון בנסיבות שחורגות מיכולת המשטרה האזרחית; סוכנות המודיעין הצבאי, המופקדת על ענייני מודיעין ופליילים שבהם מעורבים אנשי כוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית, כולל טיפול בתלונות על שחיתות ומקרי התעללות; סוכנות המודיעין הכללי, האחראית על איסוף מודיעין חיצוני ומבצעי מודיעין; מנגנון הביטחון המסכל, האחראי על איסוף מודיעין פנימי וחקירות הקשורים לאירועי ביטחון פנים, לרבות התנגדויות פוליטיות; והמשמר הנשיאותי, המגן על המתקנים ומספק הגנה לאישים בכירים. הרשויות האזרחיות ברשות הפלסטינית שמרו על שליטה יעילה בכוחות הביטחון. היו דיווחים על מקרי התעללות שביצעו אנשי כוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית.

בעזה שולט החמאס, המוגדר רשמית כארגון טרור. מנגנוני הביטחון של חמאס בעזה משקפים במידה רבה את מקביליהם בגדה המערבית: ביטחון הפנים כולל שיטור אזרחי, שומרים ואנשי ביטחון, גוף לאיסוף מודיעין פנימי וחקירות (בדומה למנגנון הביטחון המסכל בגדה המערבית) והגנה אזרחית. הביטחון הלאומי כולל את כוחות הביטחון, בית המשפט הצבאי, המשטרה הצבאית, שירותי הרפואה ורשות בתי הכלא. חמאס מחזיק בעזה זרוע צבאית גדולה שנקראת גדודי עז א-דין אל-קסאם. בחלק מהמקרים השתמש חמאס בזרוע הצבאית של התנועה לדיכוי התנגדויות פנימיות. על פי דיווחים, כוחות הביטחון של חמאס היו אחראים למקרים רבים של שימוש לרעה בכוח.

הגדה המערבית ועזה

ממשלת ישראל שומרת על נוכחות ביטחונית בגדה המערבית באמצעות כוחות של צה"ל, שירות הביטחון הכללי, המשטרה ומשמר הגבול. במשך השנה שמרה ישראל על פיקוח אזרחי יעיל על כוחות הביטחון שלה ברחבי הגדה המערבית ועזה. לעתים נרשמו מקרים שבהם מערכות המשפט הצבאיות והאזרחיות בישראל מצאו שאנשי כוחות הביטחון הישראליים עשו שימוש לרעה בכוחם.

הסכמי אוסלו חילקו את הגדה המערבית לאזורים המכונים A, B ו-C. האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית מרוכזת בעיקר באזור A. הרשות הפלסטינית אחראית רשמית לביטחון בשטח A, אך כוחות הביטחון הישראליים מבצעים שם פעמים רבות פעולות ביטחוניות. בשטח B בגדה המערבית הרשות הפלסטינית וישראל מנהלות שליטה ביטחונית משותפת. בשטח C ישראל שומרת על שליטה ביטחונית מלאה, כאשר מרביתו מוגדר שטח צבאי סגור או שטחי התנחלויות. בחודש מאי השעתה הרשות הפלסטינית את התיאום הביטחוני עם ישראל כדי למחות על האפשרות להרחבת הריבונות הישראלית לשטחים נוספים בגדה המערבית. עד נובמבר, הרשות הפלסטינית חידשה את מרבית התיאום הביטחוני עם ישראל.

סוגיות מרכזיות של זכויות אדם כללו את המקרים האלה:

(1) בנוגע לרשות הפלסטינית: דיווחים על הרג בלתי חוקי או שרירותי, עינויים ומעצרים שרירותיים על ידי הרשויות; החזקת עצורים ואסירים פוליטיים; בעיות משמעותיות בעצמאות הרשות השופטת; פגיעה שרירותית או בלתי חוקית בפרטיות; מגבלות חמורות על חופש הביטוי, העיתונות והאינטרנט, לרבות אלימות, איומים באלימות, מעצרים בלתי מוצדקים והעמדה לדין של עיתונאים, צנזורה וחסמת אתרים; התערבות משמעותית בחופש לקיים אסיפה שקטה ובחופש ההתאגדות, לרבות הטרדה של ארגוני חברה אזרחית; הגבלות על השתתפות פוליטית, מכיוון שהרשות הפלסטינית לא קיימה בחירות כלליות מאז 2006; מעשי שחיתות; היעדר חקירה והבאת האחראים לדין במקרים של אלימות כלפי נשים; אלימות ואיומים באלימות ממניעים אנטישמיים; אנטישמיות בספרי הלימוד בבית הספר; אלימות ואיומים באלימות כלפי לסביות, הומואים, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים או אינטרסקס; דיווחים על העסקת ילדים בכפייה.

(2) בנוגע לחמאס: דיווחים על הרג בלתי חוקי או שרירותי, עינויים שיטתיים ומעצרים שרירותיים שביצעו אנשי חמאס; אסירים פוליטיים; פגיעה שרירותית או בלתי חוקית בפרטיות; מגבלות חמורות על חופש הביטוי, העיתונות והאינטרנט, לרבות אלימות, איומים באלימות, מעצרים והעמדה לדין של עיתונאים,

הגדה המערבית ועזה

צנזורה, חסימת אתרים, וקיומם של חוקי דיבה ולשון הרע כעבירה פלילית; התערבות משמעותית בזכות לאסיפה שקטה ובחופש ההתאגדות; הגבלות על השתתפות פוליטית, מכיוון שלא נערכו בחירות כלליות מאז 2006; מעשי שחיתות; דיווחים על היעדר חקירה והבאת אחראים לדין במקרים של אלימות כלפי נשים; אלימות ואיומים באלימות ממניעים אנטישמיים; אנטישמיות בספרי הלימוד בבתי הספר; גיוס וניצול בלתי חוקיים של ילדים חיילים; אלימות ואיומים באלימות כלפי לסביות, הומואים, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים או אינטרסקס; העסקת ילדים בכפייה.

(3) בנוגע לרשויות הישראליות בגדה המערבית: דיווחים על הרג בלתי חוקי או שרירותי עקב שימוש לא הכרחי או בלתי מידתי בכוח; דיווחים על עינויים; דיווחים על מעצרים שרירותיים; פגיעה שרירותית או בלתי חוקית בפרטיות; הגבלות על חופש הביטוי, העיתונות והאינטרנט, כולל אלימות, איומים באלימות, מעצרים לא מוצדקים והעמדה לדין של עיתונאים, צנזורה וחסימת אתרים; מגבלות על פלסטינים המתגוררים בירושלים, כולל פגיעה שרירותית או בלתי חוקית בפרטיות, במשפחה ובבית; התערבות משמעותית בזכות לאסיפה שקטה וחופש ההתאגדות, לרבות הטרדה של ארגוני חברה אזרחית; והגבלות משמעותיות על חופש התנועה, לרבות הדרישה להיתרי יציאה.

(4) בנוגע לאזרחים פלסטינים: שני דיווחים על הרג בלתי חוקי או שרירותי, ואלימות ואיומים באלימות כלפי אזרחים ישראלים.

(5) בנוגע לאזרחים ישראלים: דיווחים על אלימות ואיומים באלימות ממניעים של רגש לאומני קיצוני.

בחודש מאי השעתה הרשות הפלסטינית את התיאום עם ישראל, וחידשה אותו בנובמבר. כתוצאה מכך נעצר הטיפול של הרשות הפלסטינית במקרים של היעדר ענישה או שימוש לרעה בכוח. הושמעה ביקורת על שגורמים רשמיים בכירים התבטאו בצורה המהללת אלימות, והתערבו בצורה לא הולמת בחקירות ובפעולות המשמעת שנקטו נגד אירועים של התעללות. הרשויות הישראליות הפועלות בגדה המערבית נקטו צעדים לטיפול במקרים של היעדר ענישה או מקרי התעללות, אך הייתה ביקורת שלא מוצו עד תום חקירות ופעולות המשמעת הקשורות למקרי ההתעללות. בעזה אין מוסדות משפטיים או עצמאיים המסוגלים לדרוש מחמאס דין וחשבון על מעשיו, והיעדר ענישה היה מצב נפוץ. כמו כן, בעזה יש כמה ארגונים מיליטנטיים, וביניהם הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני, עם גישה לנשק כבד, שאינם תמיד נענים לסמכות חמאס.

הגדה המערבית ועזה

חלק זה של הדוח יתייחס לשטחי הגדה המערבית, עזה ומזרח ירושלים, שישראל כבשה במהלך מלחמת ששת הימים ביוני 1967. בשנת 2017 הכירה ארצות הברית בירושלים כבירת ישראל. לשון הדוח נמנעת מלבטא עמדה בכל סוגיה של מעמד סופי האמור להיות מוסכם במשא ומתן בין הצדדים לסכסוך, ובכלל זה בנושא הגבולות הספציפיים של הריבונות הישראלית בירושלים, או הגבולות בין ישראל לכל מדינה פלסטינית עתידית.

פרק 1. כבוד לשלמות האדם, לרבות הזכות להיות מוגנים מפני:

א. קיפוח חיים שרירותי והריגה ממניע פוליטי או שלא כדין

על פי ארגוני חברה אזרחית ודיווחים בתקשורת, אזרחים פלסטינים הרגו אזרחי ישראלי אחד וחייל צה"ל אחד בפיגועים בגדה המערבית. ב-20 בדצמבר, רצח מוחמד מרוח כבהא את האזרחית הישראלית אסתר הורגן ליד טל מנשה - על פי דיווחים בתקשורת. לפי הדיווחים, כבהא הודה כי ארב באזור מראש וכי רצח את הורגן. בסוף השנה, כבהא שוהה במעצר בישראל בהמתנה למשפט. ב-12 במאי, במהלך פעולה שביצע צה"ל בשטח A, השליך הפלסטיני ניזמי אבו בכר מגג ביתו לכנה שפגעה בראשו את חייל צה"ל עמית בן יגאל והרגה אותו, על פי דיווחים בתקשורת. בחודש יוני העמידה ישראל לדין את אבו בכר באשמת גרימת מוות בכוונה תחילה. בחודש נובמבר כפר אבו בכר באשמה, וההגנה הצהירה כי תפעל לביטול ההודאה שנתן בחקירתו - לפי ממשלת ישראל. בסוף השנה התיק היה תלוי ועומד. בשנת 2019 הוטמן מחוץ ליישוב דולב בגדה המערבית מטען חבלה מאולתר שהתפוצץ והרג את רינה שנרב בת ה-17 ופצע את אביה ואחיה - על פי דיווחים בתקשורת ושל ארגוני חברה אזרחית. בחודש ספטמבר 2019 עצרו כוחות הביטחון הישראליים שלושה גברים הקשורים לפיגוע, ומשויכים לכאורה לארגון הטרור 'החזית העממית לשחרור פלסטין'. בסוף השנה התיק היה תלוי ועומד. בשנת 2018 דקר ופצע אנושות חליל ג'בארין, פלסטיני בן 17, את ארי פולד בקניון בגדה המערבית. ביולי גזר בית הדין הצבאי הישראלי בגדה המערבית מאסר עולם על ג'בארין. לפי הממשלה, שירות הביטחון הכללי (שב"כ) סיכל 423 פיגועי טרור משמעותיים בגדה המערבית ובירושלים. הרשות הפלסטינית המשיכה להעביר תשלומים לפלסטינים הקשורים לטרור, כולל לפלסטינים שהורשעו בטרור בבתי משפט בישראל ומרצים עונשי מאסר, לאסירים לשעבר, ולמשפחות של פלסטינים שמתו בעת ביצוע פיגועים. ישראל רואה בתשלומים אלה תמריץ, עידוד ותגמול לטרור. התשלומים החודשיים גבוהים יותר ככל שעונש

המאסר ממושך יותר וככל שהפשע חמור יותר.

כוחות ישראליים הרגו 19 פלסטינים בגדה המערבית ופלסטיני אחד בעזה, חלקם ניסו או נטען שניסו, לתקוף ישראלים, על פי ארגון החברה האזרחית בצלם. ארגון בצלם טען כי לפחות ב-11 מאותם מקרים, לא היוו ההרוגים איום קטלני על צה"ל ועל אזרחים בזמן שנהרגו. כך למשל, ב-6 בפברואר ירה חייל צה"ל למוות בטארק בדואן, קצין משטרה של הרשות הפלסטינית, בזמן שהלה עמד מחוץ לתחנת משטרה בג'נין. הרשות פרסמה סרטון וידיאו ממצלמת האבטחה של תחנת המשטרה, המראה שוטרים אחדים במדים עומדים ליד פתח התחנה, וקצין אחד נופל לפתע לקרקע. על פי הדיווחים בתקשורת, צה"ל הודה שאחד מחייליו ירה בבדואן, והצהיר כי הוא חוקר את האירוע. סוף השנה החקירה עדיין נמשכה.

ב-30 ביוני, משטרת ישראל בעיר העתיקה בירושלים ירתה באיזד חלאק, תושב פלסטיני הלוקה באוטזים, ופצעה אותו אנושות לאחר שלטענת המשטרה לא מילא אחר ההוראה לעצור. המשטרה הצהירה כי חלאק נשא "חפץ חשוד". שר הביטחון בני גנץ הביע צער על האירוע וקרא לחקירה מהירה. ב-21 באוקטובר הצהירה המחלקה לחקירות שוטרים כי הפרקליטות מתכוונת להעמיד לדין את השוטר החשוד בירי בגין המתה בקלות דעת. על פי נתוני משרד המשפטים, החוקרים בחנו היטב את נסיבות האירוע וקבעו כי חלאק לא היווה סכנה כלשהי לשוטרים ולאזרחים שהיו במקום, וכי השוטר ירה בנשקו שלא בהתאם לנוהלי המשטרה, ולא עשה שימוש בחלופות מידתיות שעמדו לרשותו.

ב-9 ביולי, ירה חייל צה"ל למוות באברהים אבו יעקוב בעת שצעד עם חבר בכפר כיפל חארס, על פי תחקיר בשטח שערך ארגון בצלם. החיילים עסקו במרדף אחר שני קטינים שזרקו לכאורה בקבוק תבערה לעבר מאחז. הם ירו כמה יריות לעבר הקטינים, פצעו אחד מהם ופגעו בגבו של אבו יעקוב. הוא נפטר זמן קצר לאחר מכן בבית חולים בסלפית. מצה"ל נמסר כי הוא חוקר את האירוע, וסוף השנה החקירה עדיין נמשכה.

במרץ 2019 ירה חייל צה"ל בסאג'ד מזהר, חובש מתנדב בן 17, במהלך עימותים בין כוחות ישראליים לפלסטינים במחנה הפליטים דהיישה ליד בית לחם, על פי דיווחים בתקשורת. מאוחר יותר נפטר מזהר מפצעיו. לפי דיווחים בתקשורת, בזמן מותו לבש מזהר אפוד זוהר ומדי שירות של פרמדיק, והגיש סיוע לפלסטיני שנורה ברגלו. על פי הרשויות הישראליות, הושלמה חקירה פלילית לגבי האירוע שהועברה לבדיקת הפרקליטות הצבאית. בשנת 2018 ירו חיילי צה"ל והרגו את מוחמד חוסאם חבאלי בעיר טול

הגדה המערבית ועזה

כרם בגדה המערבית. צה"ל טען כי הירי היה בתגובה לקבוצת פלסטינים שיידו אבנים, אך סרטוני מצלמות אבטחה שבחן בצלם הראו את חבאלי מתרחק מהחיילים בשעה שנהרג. בסוף השנה החקירה הצבאית של ישראל לגבי מותו של חבאלי עדיין נמשכה.

ארגוני זכויות אדם טענו כי ממשלת ישראל הפעילה כוח מופרז שהביא למותם של כמה פלסטינים בגדה המערבית, ביניהם קטינים. כך למשל, ב-4 בדצמבר ירה חייל ישראלי למוות בעלי אבו-עליא בן ה-15, בסמוך לכפר מאליק שבגדה המערבית, על פי כמה ארגוני זכויות אדם ודיווחים בתקשורת. על פי הדיווחים, עליא עמד במרחק של כ-150 מטרים מהפגנה שבה תושבים אחרים יידו אבנים לעבר חיילים ישראלים. לפי בצלם, עליא לא השתתף בהפגנה ולא היווה איום בעת שנורה. המשטרה הצבאית הישראלית הצהירה כי היא חוקרת את האירוע.

ב-13 במאי ירה צלף צה"ל והרג את זייד קאסייה בן ה-17, כאשר עמד עם כמה קרובי משפחה על גג הבניין שבו התגורר, במחנה הפליטים אל-פואר מדרום לחברון, על פי דיווחי התקשורת וארגון בצלם. צה"ל חקר את האירוע והגיש את ממצאיו לפרקליטות הצבאית לבדיקה.

בשנת 2019 ירו שוטרי משמר הגבול והרגו את עבדאללה גאית בן ה-15, כאשר התקרב לקטע מעבר מוכר בגדר. משטרת ישראל הצהירה כי היא חוקרת את האירוע. בסוף השנה החקירה עדיין נמשכה. בשנת 2019, כוחות ישראליים ירו והרגו את עומר הית'ם אל-בדאווי בחברון - על פי משרד הבריאות הפלסטיני וצה"ל. המשטרה הצבאית פתחה בחקירה, לאחר שבדיקה ראשונית של צה"ל מצאה כי אל-בדאווי לא היווה איום ולא היה צורך להשתמש בתחמושת חיה.

בשנת 2019 השעו הפלסטינים בעזה את "צעדות השיבה", סדרת ההפגנות השבועיות שהתקיימו מאז 2018 לאורך גדר המערכת בין עזה לישראל. בהפגנות, שמשכו אליהן אלפי משתתפים מדי שבוע, וכללו מחבלים חמושים שהשליכו בקבוקי תבערה לתוך ישראל, ומפגינים לא חמושים. ממשלת ישראל הצהירה כי הסתיימה חקירת מותה של החובשת המתנדבת רזאן אל-נג'אר ב-2018 מצפון לח'וואעה שבעזה, שנהרגה במהלך הפגנות יום השישי בסמוך לגדר הגבול עם ישראל, וכי הממצאים היו מצויים בבדיקת הפרקליטות הצבאית בסוף השנה.

במהלך ההפגנות שהתקיימו בשנים 2018 ו-2019 נהרגו על ידי צה"ל 234 בני אדם, על פי דיווחים בתקשורת וארגוני זכויות אדם. לגבי 17 מאותם הרוגים נפתחו חקירות, שרובן היו עדיין פתוחות בסוף

הגדה המערבית ועזה

השנה. בחודש יוני, חיילי ישראל ששנאשם בהרג אדם בגדר הגבול בעזה בשנת 2018 הודה באשמת גרימת סכנה ברשלנות וקלות דעת. לפי דיווחים בתקשורת הוא קיבל עונש על תנאי והורד בדרגה. כמה ארגוני זכויות אדם ישראליים ופלסטיניים מתחו ביקורת על הכרעת הדין ועל גזר הדין הקל, המעידים על היעדר קבלת אחריות של הצבא הישראלי על מותם של פלסטינים. בינואר ציין האו"ם את "היעדר ההתקדמות והשקיפות" בחקירות הפרקליטות הצבאית.

בחודש נובמבר פרסם ארגון החברה האזרחית יש דין דוח על מנגנון הבירור המטכ"לי של הפרקליטות הצבאית, שהוקם במטרה לחקור אירועים שהתרחשו במהלך הפגנות "צעדת השיבה". יש דין מצאו כי מתוך 231 תקריות שהועברו למנגנון בירור העובדות, כ-80% עדיין היו בבדיקה. המנגנון בוחן את פרטי המקרה ומעביר את כל המידע הרלוונטי לפרקליטות הצבאית, הקובעת אם יש צורך בפתיחת חקירה פלילית. ארגון יש דין הצהיר כי הוא מטיל ספק ביכולתו של צה"ל לערוך חקירות יסודיות ויעילות של אירועים אלה זמן כה רב לאחר התרחשותם.

בשנת 2018 פתח הצבא בחקירת תקרית ירי קטלני של צה"ל על קטין פלסטיני בעזה. על פי הודעה של הצבא, בדיקה ראשונית הראתה כי החייל שירה והרג את עבד נאבי בן ה-18 במהלך ההפגנות סמוך לגדר הביטחון בעזה בחודש מרץ, לא ציית לתקנות הפתיחה באש. לדברי ממשלת ישראל, חקירת מותו של נאבי הסתיימה והממצאים הועברו לבדיקת הפרקליטות הצבאית.

על פי ממשלת ישראל, חמושים פלסטינים שיגרו 190 רקטות ופצצות מרגמה מעזה לעבר ישראל. על פי הדוח השנתי של צה"ל, 90 רקטות נפלו בשטחים פתוחים ו-70 יורטו. לפי ארגוני חברה אזרחית, כלי תקשורת וממשלת ישראל, הרקטות שוגרו ממיקומים אזרחיים בעזה לעבר יעדים אזרחיים בישראל. צה"ל דיווח כי פגע במהלך השנה ב-300 מטרות בעזה, וחשף מנהרה אחת שחפר חמאס לישראל. בנובמבר 2019, במהלך תקיפה אווירית של ישראל בעזה, נהרגו תשעה בני משפחה, בתוכם חמישה קטינים מתחת לגיל 13. על פי דיווחים בתקשורת, המשפחה נורתה בטעות. בבדיקת צה"ל את האירוע נמצא כי צה"ל זיהה את האתר כמתחם צבאי של הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני שמתבצעת ממנו פעילות צבאית, ובמקביל העריך כי אזרחים לא ייפגעו מתקיפת המקום, על פי ממשלת ישראל. ממצאי הבדיקה הועברו לפרקליטות הצבאית כדי לקבוע אם מוצדק לפתוח בחקירה פלילית, על פי ממשלת ישראל.

בעזה, גזר החמאס עונש מוות על 14 אנשים שהורשעו ברצח, על פי מרכז הדמוקרטיה והתקשורת (SHAMS). בשנת 2019 הוציא חמאס הטיל גזר דין מוות על שלושה אנשים. המרכז הפלסטיני

הגדה המערבית ועזה

לזכויות אדם (PCHR) ציין בעבר את העלייה הניכרת בעונש מוות בעזה מאז 2007, ובתי המשפט של חמאס לא עמדו בסטנדרטים המינימליים למשפט הוגן. על פי החוק, נשיא הרשות הפלסטינית חייב לאשר כל עונש מוות. חמאס המשיך בהוצאות להורג ללא אישור הנשיא.

ב. מקרי היעלמות

במהלך השנה לא דווחו מקרי היעלמות בגדה המערבית על ידי הרשויות או מטעמן. לא התגלה מידע חדש על היעלמותם בשנת 2014 ובשנת 2015 של שני אזרחים ישראלים, אברהם אברה מגניסטו והישאם א-סייד, שחצו את הגבול לעזה, ואשר על פי הדיווחים חמאס לכד אותם ומחזיק בהם. נוסף על כך לא התגלה מידע חדש על מצבם של שני חיילי צה"ל ששבה חמאס במהלך המבצע בעזה בשנת 2014, הדר גולדין ואורון שאול.

ג. עינויים, ויחס או ענישה אכזריים בלתי אנושיים או משפילים אחרים

חוק היסוד של הרשות הפלסטינית אוסר על עינויים או על שימוש בכוח נגד עצורים; עם זאת, ארגוני זכויות אדם בין-לאומיים ומקומיים דיווחו כי עינויים והתעללות נותרו בעיה קיימת. הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם (ICHR), גוף חצי-ממשלתי של הרשות הפלסטינית, דיווחה כי קיבלה במהלך השנה 60 תלונות נגד הרשות על מקרי עינויים ויחס לא הולם, ו-53 תלונות על עינויים נגד החמאס. כמה ארגוני זכויות אדם דיווחו כי במהלך השנה, המשטרה הפלסטינית מילאה תפקיד ישיר יותר בעינויים וביחס לא הולם כלפי פלסטינים.

על פי עדכון משנת 2019 לדוח של ארגון Human Rights Watch, במתקני מעצר בעזה ובגדה המערבית, התרחשו בקביעות עינויים על ידי שירותי הביטחון של החמאס והרשות בהתאמה. ארגון Human Rights Watch דיווח על התעללות שיטתית ומתמדת בבתי הכלא של הרשות הפלסטינית, במיוחד במתקני המעצר של שירותי המודיעין, מנגנון הביטחון המסכל וועדת הביטחון המשותפת שנמצאים ביריחו. Human Rights Watch דיווח על פרקטיקות הכוללות אילוף עצורים להישאר בתנוחות לחץ מכאיבות לפרקי זמן ממושכים, מכות, חבטות והצלפות. נוסף על כך דיווחו הקורבנות כי נחתכו, אולצו לעמוד על שברי זכוכית והותקפו מינית בעת שהותם במעצר. פלסטיני שהואשם בשיתוף פעולה עם ישראל בשל דעותיו הפוליטיות, טען בפני גורמים דיפלומטיים זרים כי עונה בכלא ביריחו. בפרק זמן של 18 חודשים שהסתיים באפריל 2019, התלוננו 242 פלסטינים בגדה המערבית על

הגדה המערבית ועזה

עינויים והתעללות מצד כוחות הביטחון הפלסטיניים, על פי Human Rights Watch.

עצורים פלסטינים שהוחזקו על ידי כוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית, הגישו להנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם תלונות על התעללות ועינויים. המחלקה לתיקון ושיקום של הרשות הפלסטינית, ששייכת למשרד הפנים הפלסטיני, המשיכה לנהל מנגנון לבדיקת תלונות על התעללות באסירים בבתי כלא אזרחיים. ארגון Human Rights Watch ציין ב-2019 כי "לא נעשו מאמצים רציניים להעניש את עושי העוולות, או לבצע שינוי גלוי כלשהו במדיניות או בפרקטיקה" מצד הרשות או החמאס. עד שנת 2019, בתי המשפט בעזה לא הרשיעו אף אחד מעובדי בתי הכלא בגין התעללות באסירים, ובתי משפט בגדה המערבית הרשיעו עובד אחד בלבד ביחס לא הולם כלפי אסירים, וגזרו עליו עשרה ימי מאסר, על פי Human Rights Watch.

בחודש פברואר קראה הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם לחקור את מותו של עיסאם אחמד אל-סעאפין בבית החולים שיפא בעזה ב-23 בפברואר, לשם הועבר מהסוכנות לביטחון פנים של חמאס. לדברי בני המשפחה, חמאס עצר את אל-סעאפין באשמת יצירת קשר עם הרשות ברמאללה. הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם ציינה כי משפחתו של אל-סעאפין הגישה תלונה, וכי חמאס סירב לאפשר לנציגי הנציבות לבקר את האסיר. הנציבות הצהירה כי ישנן אינדיקציות לכך שאל-סעאפין עונה.

באוגוסט 2019 עצרו כוחות הביטחון הישראליים את סאמר אל-ערביד, פלסטיני החשוד ברצח רינה שנרב ליד ההתנחלות דולב שבגדה המערבית. העצור הוכנס לבידוד והועבר למתקן החקירות בירושלים. כעבור יומיים הוא אושפז בבית חולים כשהוא מחוסר הכרה ועם פציעות קשות, כולל חוסר יכולת לנשום, אי-ספיקת כליות ושבר בצלעות. על פי ארגון החברה האזרחית הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, הפעילו כוחות הביטחון "אמצעים חריגים" בחקירתו של אל-ערביד, שבהמשך שוחרר מבית החולים למתקן רפואי של שירות בתי הסוהר (שב"ס), שם נמשכה חקירתו. היחידה לתלונות נחקרים במשרד המשפטים פתחה בחקירת האירוע. בתום החקירה סגר היועץ המשפטי לממשלה את התיק בטענה כי אין בסיס להוכיח שנעשה פשע, לטענת ממשלת ישראל.

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל דיווח כי "שיטות חקירה מיוחדות" ששימשו את אנשי כוחות הביטחון הישראליים נגד עצורים ביטחוניים פלסטינים בגדה המערבית, כללו מכות, אילוף אדם להישאר בתנוחת לחץ זמן ממושך, איומים באונס ובפגיעה פיזית, הפעלת לחץ מכאיב על ידי אזיקים או אמצעי ריסון אחרים

הגדה המערבית ועזה

בפרקי היד, מניעת שינה, ואיומים על משפחות העצורים. אסירות ועצירות דיווחו על הטרדה והתעללות במעצר על ידי כוחות הביטחון הישראליים. על פי הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, לא נפתחה חקירה בנוגע לתלונות אלה.

ארגון החברה האזרחית המוקד טען כי נוהלי המעצר הישראליים בגדה המערבית כללו בידוד ממושך, מניעת מזון, חשיפה לפגעי מזג אוויר ואיומים על הריסת בתי המשפחות. הארגונים Military Court Watch והמוקד טענו כי שירותי הביטחון הישראליים השתמשו בטכניקות אלה כדי לחלץ בכפייה הודאות מקטינים שנעצרו בחשד ליידוי אבנים או מעשי אלימות אחרים. לטענת ממשלת ישראל, העצורים מקבלים את הזכויות המגיעות להם בהתאם לחוק הישראלי ולאמנות בין-לאומיות שישראל חתומה עליהן, וכל האשמה בהתעללות או ביחס לא הולם נלקחת ברצינות ונחקרת.

מספר ארגוני זכויות אדם טענו כי כוחות הביטחון הישראליים השתמשו בכוח מופרז בעת שעצרו וכלאו פלסטינים אחדים שהואשמו בביצוע פשע. ב־5 באוגוסט ירה שוטר משמר הגבול מטווח קרוב בראשו של הרועה הפלסטיני עבד אל־רחמן ג'בארה, ליד הכפר סלים שמחוץ לעיר שכם, ללא התראה מוקדמת, לאחר שטעה וחשב שמדובר באחיו של ג'בארה החשוד בגנבת כלי רכב, על פי דיווחים בתקשורת. ג'בארה שהה בתרדמת כמה שבועות לאחר האירוע, והתעורר כתוצאה מהירי. המחלקה לחקירות שוטרים חוקרת את האירוע, על פי ממשלת ישראל.

התנאים בבתי הכלא ובמתקני המעצר

על פי הדיווחים, התנאים בבתי הכלא ובמתקני המעצר בגדה המערבית קשים, בעיקר בשל צפיפות ובעיות מבניות. על פי הדיווחים, תנאי בתי הכלא של חמאס בעזה קשים, וצפיפותם צוינה כבעיה המרכזית. ארגוני חברה אזרחית דיווחו כי בכל בתי הכלא בגדה המערבית ובעזה חסרים מתקנים נאותים וטיפול רפואי מומחה עבור עצורים ואסירים עם מוגבלות.

תנאים פיזיים: בתי הכלא ברשות הפלסטינית צפופים, וחסרות מערכות אוורור, חימום, קירור ותאורה התואמות לתקנים בין-לאומיים. הרשויות מחזיקות מדי פעם בני נוער יחד עם גברים אסירים בוגרים. שירותי הביטחון השתמשו במתקני מעצר נפרדים. התנאים לנשים היו דומים לתנאי הגברים.

הרשות המירה מספר בניינים ומבנים והשתמשה בהם כבתי כלא, אף שבחלקם חסרו התאמות ביטחוניות הכרחיות.

הגדה המערבית ועזה

ב-23 בספטמבר מת אימן אל-קאדי בתחנת משטרת הרשות בבית לחם, לאחר שהתאבד לכאורה בעת ששהה במעצר לפני משפט בגין הוצאת צ'קים ללא כיסוי. על פי דיווחים בתקשורת, משפחתו ביקשה לשחרר אותו בגלל מוגבלות נפשית, אך בבדיקה פסיכיאטרית שהזמינה הרשות נקבע כי אל-קאדי אינו מהווה סיכון לעצמו או לאחרים.

הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם קראה לחקירת מותו של חסן ברכאת ב-31 באוגוסט בבית החולים שיפא בעזה, לאחר שנעצר ביולי. ברכאת הועבר ממתקן הכליאה של חמאס לאחר שסבל משבץ מוחי ושטפי דם במוח שחייבו ניתוח מייד, כך אמרו רשויות הכלא למשפחתו.

ביוני קראה הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם לחמאס לנקוט צעדים למניעת התאבדויות במתקני המעצר, לאחר שמועז אחמד שוקרי אבו עמרה בן ה-19 התאבד בתלייה ב-29 במאי. הנציבות ציינה את היעדר קבלת האחריות לאחר התאבדויות קודמות כאחת הסיבות העיקריות להישנות התופעה.

מנהל: על פי ארגון Human Rights Watch, נדיר שנהלים שנועדו להטיל אחריות על עובדים ומנהלים במתקני המעצר של הרשות הפלסטינית ושל חמאס הובילו להענשה על מעשי התעללות חמורים, אם בכלל.

מעקב בלתי תלוי: בגדה המערבית אישרה הרשות הפלסטינית לוועד הבין-לאומי של הצלב האדום (ICRC) לבקר עצורים כדי להעריך את הטיפול והתנאים שהם מקבלים. הוועד של הצלב האדום המשיך בביקוריו הקבועים במתקני המעצר ובמתקני החקירה כמו בשנים קודמות, בהתאם לשיטות העבודה הנהוגות בארגון. ארגוני זכויות אדם, ארגונים הומניטריים ועורכי דין, ציינו כי כמו בשנים קודמות, הם התקשו לקבל גישה לעצירים ספציפיים המוחזקים על ידי הרשות, והדבר היה תלוי בזהות מנגנון הביטחון של הרשות המנהל את המתקן.

בעזה אפשר חמאס לוועד הבין-לאומי של הצלב האדום גישה לעצורים כדי להעריך את הטיפול והתנאים שהם מקבלים. כמו בשנים קודמות, הצלב האדום המשיך בביקוריו הקבועים במתקני המעצר, כולל במתקני החקירה, בהתאם לשיטות העבודה הנהוגות בארגון. ארגוני זכויות אדם ערכו ביקורי מעקב לכמה אסירים בעזה, אך חמאס מנע מנציגי ארגונים אלה לבקר עצורים ואסירים בפרופיל גבוה.

ממשלת ישראל התירה למשקיפי זכויות אדם עצמאיים ביקורים במתקני המעצר שהיא מפעילה בגדה המערבית. ארגוני חברה אזרחית שלחו נציגים להיפגש עם אסירים פלסטינים - כולל אסירים שפתחו

הגדה המערבית ועזה

בשביתות רעב - ובדקו את התנאים בבתי הכלא בישראל, בבתי המעצר ובכמה מתקנים של כוחות הביטחון הישראליים. משפחות פלסטיניות וארגוני זכויות אדם דיווחו על עיכובים וקשיים מצד הרשויות הישראליות בגישה לעצורים ספציפיים. הם גם דיווחו על העברת עצורים ללא הודעה מוקדמת, וטענו כי הרשויות הישראליות נהגו לעיתים להשתמש בהעברה כענישה נגד אסירים שובתי רעב. במהלך מגפת הקורונה דיווחו ארגוני זכויות אדם כי לעיתים נאסר על עורכי דין לפגוש את לקוחותיהם בבתי הכלא הצבאיים בישראל, כחלק מאמצעי המנע בשל הקורונה.

ד. מעצר וכליאה שרירותיים

למידע נוסף על הטיפול בפלסטינים בבתי הכלא בישראל, וכן על תנאי הכליאה בישראל, ראו את דוחות המדינה של ממשלת ארה"ב בנושא זכויות אדם העוסקים בישראל (Israel Country Report on Human Rights Practices).

חוק היסוד הפלסטיני, התקף בגדה המערבית ובעזה, אוסר על מעצר וכליאה שרירותיים וקובע את זכותו של כל אדם לערער בפני בית משפט על חוקיות מעצרו או כליאתו. ישנם דיווחים שהרשות הפלסטינית בגדה המערבית וחמאס בעזה לא עמדו בדרישות אלה.

החוק הישראלי אוסר על מעצר וכליאה שרירותיים, וקובע את זכותו של כל אדם לערער בפני בית המשפט על חוקיות מעצרו או כליאתו, ובדרך כלל קיימה הממשלה דרישות אלה. הרשויות הישראליות מחילות את אותם חוקים על כל תושבי ירושלים, ללא קשר למעמד האזרחות הישראלית שלהם. ארגוני חברה אזרחית ותושבי מזרח ירושלים הפלסטינים טענו כי כוחות הביטחון הישראליים יישמו פעולות אכיפה בשכונות פלסטיניות באופן לא מידתי, ובמיוחד בעיסאווייה, שהיו בה מספר רב יותר של מחסומים זמניים ופשיטות מאשר במערב ירושלים. הפלסטינים גם מתחו ביקורת על משטרת ישראל על שהיא מקצה פחות משאבים לנפש לטיפול בפשיעה רגילה ושיטור קהילתי בשכונות פלסטיניות. משטרת ישראל לא שמרה על נוכחות קבועה באזורים בירושלים שמחוץ לגדר, ונכנסה לאזור רק כדי לבצע בו פשיטות - על פי ארגוני חברה אזרחית.

ישראל מעמידה לדין פלסטינים תושבי הגדה המערבית על פי החוק הצבאי, ואת המתנחלים הישראלים בגדה המערבית על פי החוק הפלילי והאזרחי. החוק הצבאי הישראלי אוסר על מעצר וכליאה שרירותיים וקובע את זכותו של כל אדם לערער על חוקיות מעצרו או כליאתו בפני בית הדין הצבאי,

למעט חריגים נרחבים בעבירות הקשורות לביטחון. היו דיווחים שצה"ל לא עמד בדרישות אלה, ועשה שימוש יתר במעצרים מנהליים.

נוהל מעצר והיחס לעצורים

החוק ברשות הפלסטינית מחייב בדרך כלל צו מעצר והבאה מהירה לפני שופט לקביעת חוקיות המעצר. ישנם חריגים המאפשרים לרשות הפלסטינית לבצע מעצרים ללא צו. החוק הפלסטיני מתיר למשטרה להחזיק עצורים במשך 24 שעות אם יש מספיק ראיות להאשמת החשוד, ועד 45 יום באישור בית משפט. החוק הפלסטיני מחייב שהמשפט יתחיל בתוך שישה חודשים ממועד המעצר, אחרת הרשויות חייבות לשחרר את העצור. רשויות השיפוט ברשות הפלסטינית בדרך כלל מיידעות את העצורים מהם האישומים נגדם, אם כי לעיתים לא לפני החקירה. השחרורים בערבות ועל תנאי היו זמינים על פי שיקול דעתן של רשויות השיפוט. הרשויות הפלסטיניות אפשרו לעצורים גישה לעורך דין. בתי המשפט הפלסטיניים אפשרו תמיד את הזכות להתייעץ עם עורך דין כאשר ההאשמה הייתה בעבירות פליליות. נאשמים חסרי אמצעים שהואשמו בעבירות קלות יותר, לרוב לא קיבלו ייעוץ עורך דין, אם כי מאמציהם של ארגוני חברה אזרחית לייצג צעירים ובוגרים חסרי אמצעים בתיקי עבירות רשמו לעיתים הצלחה. אמנסטי אינטרנשיונל וארגוני חברה אזרחית אחרים דיווחו כי כוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית בודדו כמה מהעצורים ממשקיפים חיצוניים, ייעוץ משפטי ובני משפחה במשך כל תקופת החקירה, ובכך השאירו אותם מנותקים. היו דיווחים כי מנהלים בבתי כלא מנעו ממספר עצורים ביקורים של בני משפחות.

מנגנון המודיעין הצבאי של הרשות הפלסטינית פעל לחקור ולעצור אנשי כוחות ביטחון של הרשות הפלסטינית ואזרחים החשודים ב"עבירות ביטחון" כגון טרור, מבלי שיינתן לו מנדט ייחודי לכך. ראש המודיעין הצבאי ביצע פעילויות אלה באופן שמקביל למנגנוני הביטחון האחרים של הרשות הפלסטינית. בעזה עצר החמאס מספר רב של אנשים במהלך השנה, מבלי לאפשר להם ייעוץ משפטי, הבאה בפני שופט או שחרור בערבות. חמאס הפנה באופן קבוע תיקים לשיפוט הצבאי המנוהל על ידו, בתוך הפרת חוק היסוד הפלסטיני. היו גם מקרים שבהם חמאס הוציא לתושבי עזה צווי מעצר בדיעבד, בזמן שכבר היו במעצר.

על פלסטינים בגדה המערבית חל החוק הצבאי הישראלי. יותר מ-80% מהאסירים הפלסטינים שנעצרו

הגדה המערבית ועזה

על ידי כוחות הביטחון הישראליים בגדה המערבית הוחזקו על ידי הרשויות בישראל. על פי נתוני שירות בתי הסוהר (שב"ס) שהגיעו לידי הארגון Military Court Watch, עד ספטמבר, הממוצע החודשי של קטינים פלסטינים שנמצאו במעצר בישראל היה נמוך ממה שהיה ב-2019, והנמוך ביותר מאז שהחל ארגון Military Court Watch לנהל את הרישום (2008). הרשויות הישראליות בדרך כלל סיפקו לפלסטינים המוחזקים במעצר צבאי בישראל גישה לייעוץ משפטי, אך לרוב השיגו העצורים עורכי דין רק לאחר חקירתם הראשונית - על פי ארגוני חברה אזרחית. על פי Military Court Watch, עצורים פלסטינים רבים ראו לראשונה את עורך דינם רק כשהובאו בפני שופט בבית הדין הצבאי הישראלי. על פי עדויות שנאספו על ידי Military Court Watch, רק 20% מהקטינים הפלסטינים העצורים ראו עורך דין לפני חקירתם - ירידה קלה משנת 2019. לפי דיווח של Military Court Watch, במקרים רבים שוחחו הקטינים עם עורך הדין בקצרה בטלפון; בחלק מהמקרים היה הטלפון על רקעול כאשר החוקר בחדר, כך שנמנעה מהם תקשורת שנהנית מחיסיון עורך-דין-לקוח.

הרשויות בישראל הצהירו כי מדיניותן היא לפרסם את דבר המעצר בתוך 48 שעות, אך קטינים בכירים יכולים לדחות את ההודעה עד 12 יום. קצין ישראליים בכירים היו רשאים לבקש משופט להאריך את פרק זמן זה. Military Court Watch דיווח כי הרשויות הישראליות לא תמיד הודיעו לעצירים פלסטינים על הסיבות למעצרים בזמן המעצר.

הרשויות הישראליות הצהירו כי כאשר נעצר ילד בביתו, מדיניותן היא להעביר להורים הודעה בכתב בדבר המעצר; עם זאת, ארגוני חברה אזרחית טענו שזה קרה רק ב-19% מהמקרים. על פי ארגון החברה האזרחית הורים נגד מעצרי ילדים, החוק הצבאי הישראלי אינו מחייב נוכחות של הורה או אפטרופוס במהלך חקירות, אך חוק הנוער הישראלי כן מחייב זאת. על פי המוקד וערוצי התקשורת, שב"ס אסר על קטינים פלסטינים להתקשר להוריהם במשך חודשים לאחר מעצרים הראשוני. בשנת 2019 החל השב"ס בתוכנית להרחבת הגישה לטלפון, אך המצב של היעדר גישה סדירה נמשך, על פי המוקד והורים נגד מעצרי ילדים.

על פי החוק הצבאי הישראלי, ניתן להחזיק במעצר קטינים בגילי 16 ו-17 במשך 72 שעות עד להבאה בפני שופט. החוק מחייב הקלטה קולית וחזותית של כל חקירת קטין בגדה המערבית, אך מגביל דרישה זו לעבירות שאינן קשורות לביטחון. כמה ארגוני חברה אזרחית הביעו דאגה מכך שכוחות הביטחון הישראליים נכנסים לבתי פלסטינים בלילה כדי לעצור או לצלם קטינים. המוקד עתר לבג"ץ בבקשה

הגדה המערבית ועזה

לדרוש מצה"ל להוציא זימונים לקטינים המבוקשים לחקירה במקום לבצע פשיטות לילות, שלטענת המוקד הפכו לשיטת ברירת המחלל לעצירת קטינים פלסטינים.

נתונים של Military Court Watch שנאספו מיותר מ-450 עדויות עצורים בשנים 2016–2020, מלמדים על יחס פיזי לא הולם בהיקף נרחב מצד הרשויות הישראליות כלפי קטינים פלסטינים שנעצרו בגדה המערבית. Military Court Watch דיווח כי מרבית הקטינים נעצרו בפשיטות לילות, וכי כוחות הביטחון הישראליים עשו שימוש בהתעללות פיזית, חיפושים בעירום, איומים באלימות, קשירת ידיים וכיסויי עיניים. בשנת 2019, בתגובה לעתירה לבית המשפט העליון בנוגע לכיסוי עיניים של עצורים, הבהירה התביעה כי "פקודות הצבא ותקנותיו אוסרות על כיסוי עיניים של עצורים, ופעולות להבהרת הכללים לכוחות הפועלים באזור נעשו וימשיכו להיעשות על בסיס קבוע". ממשלת ישראל הצהירה כי מדיניות זו חלה על כל העצורים, וכי כיסויי עיניים ישמשו רק במקרים חריגים ונדירים. לפי דיווח Military Court Watch, עד אוקטובר, למעלה מ-90% מהקטינים שנעצרו במהלך השנה דיווחו על שימוש בכיסויי עיניים בעת המעצר. על פי Military Court Watch, התביעה הצבאית של ישראל מגישה כתבי אישום נגד קטינים פלסטינים ברוב המקרים על ידוי אבנים.

עבירת ביטחון מוגדרות על ידי החוק הצבאי הישראלי ככל עבירה שבוצעה בנסיבות העלולות להעלות חשד לפגיעה בביטחון ישראל, ואשר כוחות הביטחון הישראליים סבורים כי היא עשויה להיות מקושרת לפעילות טרור. על פי החוק הצבאי, שב"ס רשאי להחזיק אדם בוגר החשוד בעבירה ביטחונית במשך ארבעה ימים לפני הבאתו בפני שופט, למעט חריגים המתירים לשב"ס לעצור חשוד עד שמונה ימים לפני הבאתו בפני שופט בכיר של בית משפט מחוזי. חשודים בגילאי 12 עד 14 מותר להחזיק עד יום אחד, עם הארכה אפשרית של יום אחד נוסף. חשודים בגילאי 14 עד 16 אפשר להחזיק עד יומיים, עם הארכה אפשרית של עוד יומיים. חשודים בגילאי 16 עד 18 אפשר להחזיק עד ארבעה ימים, עם הארכה אפשרית בעוד ארבעה ימים.

על פי החוק הצבאי, הרשויות רשאיות להחזיק בבוגרים החשודים בעבירה ביטחונית במשך 20 יום לפני הגשת כתב אישום, עם אפשרות להארכה ב-15 יומים נוספים, ועד 75 יום לכל היותר. בשלב זה בית הדין הצבאי לערעורים רשאי להאריך את המעצר עד 90 יום בכל פעם. לפני הגשת כתב אישום בעבירה ביטחונית, הרשויות רשאיות להחזיק קטינים למשך 15 יום, עם אפשרות להארכה של 10 ימים, עד 40 יום לכל היותר. בשלב זה בית הדין הצבאי לערעורים רשאי להאריך את המעצר עד 90

הגדה המערבית ועזה

יום בכל פעם. הרשויות הישראליות אישרו או דחו שחרור בערבות של פלסטינים שנעצרו בגין עבירות ביטחוניות על בסיס הנסיבות של כל מקרה לגופו, כמו למשל חומרת העבירה לכאורה, מעמד החשוד כקטין, סיכון בריחה או גורמים אחרים, אך ברוב המקרים הערבות נדחתה.

חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים לא חוקי מתיר לרשויות בישראל להחזיק עצור במשך 14 יום לפני הבאתו בפני שופט בית המשפט המחוזי, לשלול גישה לייעוץ משפטי במשך עד 21 יום באישור היועץ המשפטי לממשלה, ולאפשר מעצר בלתי מוגבל בכפוף לפיקוח של בית משפט מחוזי פעמיים בשנה וערעור לבית המשפט העליון בישראל.

חוק סמכויות החירום מאפשר למשרד הביטחון הישראלי לבצע מעצר מנהלי ללא אישום עד שישה חודשים, כאשר אפשר לשוב ולהאריך פרק זמן זה ללא הגבלה.

ארגוני זכויות אדם דוגמת המרכז הפלסטיני לזכויות אדם דיווחו כי למשפחות של פלסטינים כלואים, ובמיוחד עזתים, הייתה יכולת מוגבלת לבקר אסירים עצורים בתוך ישראל עקב הקושי להשיג אישורי כניסה לישראל.

מעצר שרירותי: על פי הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם וארגון Human Rights Watch, הרשות הפלסטינית בגדה המערבית והחמאס בעזה ביצעו מעצרים שרירותיים על בסיס השתייכות פוליטית. הרשות הפלסטינית עצרה אנשים מאזורים שידוע כי הם תומכים ביריבו של הנשיא עבאס, איש הפת"ח הגולה מוחמד דחלאן, על פי Human Rights Watch. במקרים רבים הוחזקו עצורים ללא אישורים רשמיים או הליכים נאותים. חמאס טען כי הרשות עצרה מספר אנשים במהלך השנה אך ורק בשל השתייכותם לחמאס. הרשות הצהירה כי רבים מאנשים אלה הואשמו בעבירות פליליות על פי החוקים האזרחיים או הצבאיים של הרשות הפלסטינית. לגבי הרשות, הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם דיווחה כי קיבלה 174 תלונות על מעצרים שרירותיים ו-72 תלונות על מעצרים ללא משפט או כתב אישום. בנוגע לחמאס דיווחה הנציבות כי קיבלה 137 תלונות על מעצרים שרירותיים.

ב-21 בספטמבר עצרו כוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית כמה מתומכיו של מוחמד דחלאן, לשעבר ראש הביטחון של הפת"ח, שרבים רואים בו את יריבו העיקרי של הנשיא עבאס על תפקיד הנשיאות, על פי דיווחים בתקשורת. בין אלה שנעצרו במאבק נגד מי שמכונים הפלג הדחלאני לכאורה, היו בכיר הפת"ח, הגנרל סלים ספייה, וחבר מועצת המהפכה בפת"ח, הית'ם אל-חלבי. דובר מפלגת זרם הרפורמה

הגדה המערבית ועזה

הדמוקרטיה בראשות דחלאן, אמר כי כוחות הביטחון הפלסטיניים עצרו עשרות מחברי המפלגה מסיבות פוליטיות.

ב-12–14 ביוני עצר חמאס לפחות תשעה חברי מפלגת הפת"ח, שהתכנסו ב-11 ביוני לטקס אזכרה לחבר מפלגת הפת"ח שמת ב-2007 - על פי הארגונים אל-מזאן והמרכז הפלסטיני לזכויות אדם.

כמו כן בעזה, חמושים מהג'יהאד האסלאמי הפלסטיני חטפו כמה עזתים שהשמיעו נגדם ביקורת, על פי התקשורת. חמאס הצהיר כי הוא חוקר את החטיפות. ב-15 באוקטובר פשטו כ-15 חברי ארגון הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני על מסגד אל-אנסאר בח'אן יונס שבבעזה, הכו וחטפו שלושה מחברי הארגון, ולקחו אותם לאתר של הארגון, שם המשיכו להכות אותם עד שלבסוף שוחררו, על פי דיווחי התקשורת. ארגון הג'יהאד פרסם בהמשך הצהרה שבה גינה את האירוע והתנצל בפני המתפללים במסגד.

התקבלו דיווחים רבים כי הרשות הפלסטינית וחמאס עיכבו בצורה לא הולמת עיתונאים פלסטינים ועצרו פלסטינים שפרסמו ברשתות ביקורת על הרשות הפלסטינית (בגדה המערבית) או על חמאס (בעזה).

חמאס ביצע בעזה מעצרים שרירותיים בהיקף נרחב, בעיקר של פעילי חברה אזרחית, אנשי פת"ח, עיתונאים, וכאלה שהואשמו בביקורת פומבית נגדו. חמאס אף כיוון את המעצרים השרירותיים כלפי אנשים החשודים בקשרים עם ישראל.

ב-9 באפריל עיכבו כוחות הביטחון של חמאס את רמי עמאן וכמה מחבריו לקבוצה המכונה 'ועד הנוער בעזה', באשמת השתתפות בשיחת ועידה עם ישראלים ב-6 באפריל, על פי ארגוני חברה אזרחית ודיווחים בתקשורת. ב-23 בספטמבר הואשמו שלושה מהנעצרים, בהם רמי עמאן, מכוח סעיף 153 לחוק העונשין של המהפכה משנת 1979, האוסר "להתגייס ולגייס אחרים לשרת את האויב". דובר חמאס הצהיר כי "קיום פעילות כלשהי או מגע כלשהו עם הכיבוש הישראלי בכל כיסוי שהוא, הם פשע שייענש על פי חוק, ובגיידה בבני עמנו ובהקרבתם". ב-26 באוקטובר הרשיע בית משפט צבאי של חמאס את רמי עמאן ושניים מחבריו לקבוצה ב"החלשת רוח המהפכה", והורה על שחרורם של שני העצורים, כולל עמאן, לאור הזמן שכבר שהו במעצר.

ביולי עצר חמאס שלושה גברים בבית הקברות השוהאדה שבבית לאהיא, לאחר שנטלו חלק בהלווייתו של סולימאן אל-עג'ורי שהתאבד - על פי ארגון אל-מזאן. באירוע נפרד, עצר חמאס לזמן קצר שני עיתונאים באותו בית קברות בזמן שהכינו כתבה על אל-עג'ורי; חמאס חקר ושחרר אותם באותו יום.

הגדה המערבית ועזה

נוסף על כך עצר חמאס ארבעה אנשים נוספים שהשתתפו בלויית אל-עג'ורי והוציא להם צווים, על פי אל-מזאן. חלק מהנעצרים ששחררו מאוחר יותר, אמרו כי המשטרה תקפה אותם פיזית, חקרה אותם בנוגע לפעילותם ברשתות החברתיות ומעורבותם בהפגנות לא אלימות, והחרימה את הטלפונים הניידים שלהם.

על פי ארגוני זכויות אדם, ביניהם בצלם והמוקד, לכל אורך השנה התקבלו דיווחים כי כוחות הביטחון הישראליים בגדה המערבית עצרו וכלאו באופן שרירותי מפגינים ופעילים פלסטינים, במיוחד כאלה שהשתתפו בהפגנות נגד הריסות בתים או נגד הריגת פלסטינים.

מעצר לפני הגשת כתב אישום: לא ברור כמה פלסטינים הוחזקו במעצר לפני הגשת כתב אישום בבתי הכלא בגדה המערבית ובעזה, אך היו דיווחים נרחבים על מעצרים שביצעו הרשות והחמאס ללא כתבי אישום או משפט. הרשות הפלסטינית החזיקה עצורים לזמן ממושך וטרם הגשת כתב אישום בצו של מושלים פלסטינים, על פי תלונות שהתקבלו לידי הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם. על פי הדיווחים, חלק מכוחות הביטחון הפלסטיניים עיכבו פלסטינים ללא הליך משפטי הולם, ובכלל זה ללא צווי מעצר ומבלי שהובאו בפני שופט בתוך פרק הזמן המחויב בחוק.

יכולת העציר לערער על חוקיות המעצר בפני בית משפט: עצורים פלסטינים נתקלו בחסמים שמנעו מהם לערער בפני בית משפט על הבסיס החוקי של מעצרו או על אופי מעצרו, ולקבל שחרור ופיצוי מהירים אם נמצא שעוכבו שלא כדין. עצורים שהוחזקו בידי הרשות הפלסטינית נתקלו בעיכובים באכיפת פסיקת בית המשפט בנוגע למעצרו, במיוחד בנוגע לחובת הרשות הפלסטינית לשחרר חשודים שעמדו בתנאי הערבות.

לפלסטינים שהוחזקו בידי הצבא הישראלי במעצר מנהלי אין זכות להישפט, והם רשאים לערער על מעצרו רק לפני שופט בית דין צבאי. במקרים שבהם הראיות המבססות את ההאשמות נגד העצור מסווגות, לעצור אין כל אמצעי לדעת מה הן (וגם, במקרים מסוימים, לדעת מה האישומים) כדי לערער על המעצר.

ארגוני חברה אזרחית וכמה חברי כנסת המשיכו לבקר את ממשלת ישראל על שימוש מוגזם במעצר מנהלי, וציינו כי הנוהג אינו דמוקרטי מכיוון שאינו מהווה הליך הוגן. עד אוקטובר החזיקה ישראל יותר מ-300 פלסטינים במעצר מנהלי, על פי ארגון רופאים לזכויות אדם בישראל. בתגובתה משנת 2017

הגדה המערבית ועזה

בנושא עמידה באמנת האו"ם נגד עינויים, טענה ישראל במסמכים שהגישה כי הוציאה צווי מעצר מנהלי "כצעד מניעת", כאשר יש בסיס סביר להאמין שהמעצר הכרחי וחיוני למטרות ביטחוניות ברורות. מעצר מנהלי אינו מיושם כאשר הסיכון הביטחוני יכול להיות מטופל בחלופות חוקיות אחרות, ובפרט העמדה לדין פלילי". עוד הדגישה הממשלה את תפקידם של השופטים הצבאיים בפיקוח על הוצאת צווי המעצר המנהליים.

ב-27 ביולי עצרו כוחות הביטחון הישראליים את מאהר אל-אחרס והחזיקו אותו במעצר מנהלי, על פי כמה דיווחים בתקשורת. אל-אחרס פתח בשביתת רעב עוד באותו היום כדי למחות על מעצרו ללא כתב אישום. כוחות הביטחון טענו שהוא חבר בג'יהאד האסלאמי. על פי דיווחים בתקשורת, אל-אחרס שבת במשך 103 ימים ושחרר ב-26 בנובמבר.

ה. מניעת משפט פומבי הוגן

חוק היסוד של הרשות הפלסטינית קובע מערכת שיפוט עצמאית. על פי הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם, מערכת המשפט של הרשות הפלסטינית הייתה נתונה ללחץ ממנגנוני הביטחון ואנשי הממשל, שפגעו ביכולת הביצוע ועצמאות השיפוט שלה. הרשויות הפלסטיניות לא תמיד קיימו את צווי בית המשפט.

בשנת 2019 הוציא הנשיא עבאס צו המורה על פיזור מועצת המשפט העליונה, ועל הקמת מועצת מעבר, שתוקפה הוארך עד סוף השנה. המועצה מורכבת משבעה חברים, כאשר הנשיא ממנה את השופט הראשי ואת המשנה שלו. לשכת עורכי הדין הפלסטינית מתחה ביקורת על הסדר זה בהיותו השפעה לא ראויה של הממשלה על מערכת המשפט. מועצת המעבר כוללת גם את היועץ המשפטי לממשלה ואת סגן שר המשפטים. המועצה מפקחת על מערכת המשפט וממנה שופטים לתפקידים בכל מערכת המשפט הפלסטינית, בכפוף לאישור הנשיא.

לפלסטינים יש זכות להגיש תביעות נגד הרשות, אך נדיר שעשו זאת. נוסף על הסעדים המשפטיים זמינים להם סעדים מנהליים, שמנוצלים לעיתים רחוקות.

בעזה לא כיבד חמאס את ההוראות למשפט הוגן ולא סיפק גישה לבני משפחה ולייעוץ משפטי לעצורים רבים. תובעים ושופטים שמונו על ידי חמאס הפעילו בתי משפט דה־פקטו, שהרשות ראתה כבלתי חוקיים. תושבי עזה רשאים להגיש תביעות אזרחיות. ארגוני זכויות דיווחו כי גופי ביטחון הפנים של

הגדה המערבית ועזה

חמאס נהגו להביא תיקים אזרחיים לפני בתי משפט צבאיים.

בישראל החוק האזרחי קובע מערכת שיפוט עצמאית והממשלה כיבדה בדרך כלל את עצמאותם של בתי המשפט. ממשלת ישראל העמידה לדין בבתי דין צבאיים בישראל פלסטינים תושבי הגדה המערבית שהואשמו בעבירות ביטחון.

ב-12 בינואר זיכה בית דין צבאי בישראל את פעיל זכויות האדם מוחמד חטיב מכל ההאשמות שיוחסו לו בעקבות מעצרו בהפגנה בשנת 2015, לאחר שנטען כי תקף חייל, הפריע לחייל במילוי תפקידו והשתתף בהפגנה ללא רישיון, על פי ארגוני זכויות אדם ודיווחים בתקשורת. באוקטובר 2019 הציגה ההגנה סרטון שצולם בהפגנה וסתר ישירות את ההאשמות נגדו, על פי דיווחים בתקשורת. בית המשפט הסכים לזיכוי רק בתנאי שחטיב לא ינקוט הליכים משפטיים נגד בית המשפט עקב מעצר השווא שלו, תנאי שנחשב בלתי חוקי במערכת המשפט הישראלית, כך לפי ארגוני זכויות אדם.

בנובמבר הביע האו"ם דאגה מכך שהרשויות בישראל ממשיכות להחזיק במוחמד חלבי, עובד World Vision, באשמת מתן סיוע חומרי לחמאס, לאחר ארבע שנות חקירה ומשפט. בסוף השנה התיק עדיין נמשך.

הליכי משפט

החוק ברשות הפלסטינית קובע את הזכות למשפט פומבי והוגן, ומערכת המשפט בגדה המערבית בדרך כלל אוכפת זכות זו. המשפטים הם פומביים, למעט במקרים שלפי בית המשפט מחייבים פרטיות וכוללים הדיון בביטחון פלסטיני או ביחסי חוץ, נוגעים זכותו של צד או עד לפרטיות, להגנה על קורבן לעבירת מין, או במקרים של פשעים לכאורה "על רקע כבוד המשפחה". אם בית המשפט מורה על משפט בדלתיים סגורות, אפשר לערער על ההחלטה לבית משפט בערכאה גבוהה יותר. הנאשמים נהנים מחזקת החפות ומהזכות למידע מהיר ומפורט על האישומים נגדם, המתורגם ללא עלות במידת הצורך, מרגע הגשת כתב האישום ועד תום כל הערעורים. ארגון אמנסטי אינטרנשיונל דיווח כי רשויות הממשלה והמשפט ברשות הפלסטינית כשלו לעיתים בשמירה על זכויות בסיסיות להליך הוגן, ובכלל זה הגשה מהירה של כתב אישום. החוק הפלסטיני קובע מתן ייצוג משפטי בתיקים פליליים בשלב המשפט, במידת הצורך במימון ציבורי. לנאשמים עומדת הזכות להיות

הגדה המערבית ועזה

נוכחים ולהתייעץ עם עורך דין בזמן המשפט, אם כי בשלב החקירה יש לנאשמים בלבד זכות נוכחות. לנאשמים עומדת הזכות לקבל את הזמן והמקום הדרושים להכנת ההגנה. לחשודים ולנאשמים במערכת המשפט הפלסטינית שמורה בחוק זכות השתיקה כאשר הם נחקרים על ידי התובע. לנאשמים יש גם זכות חוקית לייעוץ משפטי במהלך החקירה והמשפט ויש להם זכות לערעור. הרשויות הפלסטיניות בדרך כלל שמרו על זכויות אלה.

חמאס בעזה פעל לפי אותם הליכי משפט פלילי כמו בגדה המערבית, אולם יישום ההליכים לא היה עקבי.

הרשויות הישראליות שפטו ישראלים המתגוררים בהתנחלויות בגדה המערבית על פי החוק האזרחי בישראל, בבית המשפט המחוזי בישראל הקרוב ביותר למקום מגוריהם. הרשויות הישראליות שפטו פלסטינים המתגוררים בגדה המערבית בבתי דין צבאיים בישראל. דיני הראיות הנהוגים בתיקים פליליים בישראל חלים הן בהליכים צבאיים הן באזרחיים; כך למשל, הרשויות הישראליות אינן יכולות לבסס הרשעה אך ורק על הודאה. במשפטים צבאיים, עצורים חסרי אמצעים אינם מקבלים אוטומטית ייעוץ משפטי חינם, אך כמעט לכל העצורים היה ייעוץ משפטי, בין השאר משום שארגוני חברה אזרחית מימנו את ייצוגם.

בתי דין צבאיים בישראל מתנהלים בעברית, אך לנאשמים פלסטינים יש זכות לתרגום סימולטני בכל דיון. מספר ארגוני זכויות אדם טענו כי זמינות התרגום לערבית ואיכותו לא היו מספקים. הרשויות הישראליות הצהירו כי חקירות של פלסטינים נערכו בערבית בלבד, וכי הן לא הגישו כתבי אישום שהסתמכו רק על הודאה שנכתבה בעברית. ארגון Military Court Watch טען כי למרבית הקטינים הפלסטינים העצורים הוצגו בתום חקירתם מסמכים בעברית, או שהם התבקשו לחתום על מסמך בעברית, שפה שרוב הקטינים הפלסטינים אינם יודעים לקרוא. הנאשמים רשאים לערער לבית הדין הצבאי לערעורים ולעתור לבית המשפט הגבוה לצדק בישראל (בג"ץ). על פי דיווחים של ארגוני חברה אזרחית, נדיר שבתי דין צבאיים בישראל זיכופלסטינים המואשמים בעבירות ביטחוניות, אף כי מדי פעם קרה שעונשם הופחת בערעור.

מספר עורכי דין שהגנו על פלסטינים בבתי משפט בישראל טענו כי המבנה של המשפט הצבאי - המתקיים במתקנים צבאיים עם קציני צבא ישראלים כשופטים, תובעים ופקידים, ועם מגבלות ביטחוניות הדוקות - מגביל את זכויות הנאשמים הפלסטינים למשפט פומבי ולגישה לייעוץ משפטי.

עצורים ואסירים פוליטיים

ארגוני חברה אזרחית דיווחו כי כוחות ביטחון פלסטיניים בגדה המערבית עצרו פלסטינים מסיבות פוליטיות. לא נמסר אומדן מהימן לגבי מספר האסירים הפוליטיים שהרשות מחזיקה בגדה המערבית. בשנת 2019 היו דיווחים שכוחות הביטחון הפלסטיניים עצרו ועינו פלסטינים שהשתתפו בכנס בין-לאומי בבחריין. מקורות אחרים דיווחו כי הרשות עצרה אותם מטעמים של התנהגות פלילית. חלק מהאנשים הללו, שכונו "משתפי פעולה" בשל עבודתם או מעורבותם עם ישראלים סביב יוזמות פוליטיות שהרשות אינה תומכת בהם, דיווחו על איומים ישירים ועקיפים באלימות מצד אנשי הפת"ח, התנזים, חמאס וקבוצות אחרות, חלקם עם קשרים אפשריים לרשות. הם דיווחו על נזק לרכוש אישי ולעסקים. היו דיווחים כי על המשפחות של אותם אנשים הופעל לחץ להתנער מהם בתמורה להפחתת הסכנה שתוקפים יפצעו או יהרגו אותם, וכי נמנע מהם ומבני משפחתם טיפול רפואי במתקני הבריאות של הרשות הפלסטינית, מה שלכאורה תרם לסיבוכים בריאותיים ואף למוות.

בעזה עצר חמאס אלפי פלסטינים מסיבות של השתייכות פוליטית, ביקורת ציבורית על חמאס, או חשד לשיתוף פעולה עם ישראל, והחזיק בהם במשך פרקי זמן משתנים - על פי ארגוני זכויות אדם. חמאס טען כי הוא עצר אנשי פת"ח באשמה פלילית ולא פוליטית, אף שרבים מהמעצרים התרחשו לאחר חגיגות יום השנה של הפת"ח בעזה, שחמאס לא אסר. חמאס עיכב כמה מחברי הפת"ח לאחר שהשתתפו בהפגנות, או בעקבות פעילות ברשתות החברתיות שקשורה ליום השנה ה-14 לפיצול בין פת"ח לחמאס - על פי המרכז הפלסטיני לזכויות אדם. משקיפים הצליחו לקשר בין רבות מהטענות לשלילת הזכות להליך הוגן לבין מעצרים אלה. ארגוני חברה אזרחית קיבלו גישה מוגבלת בלבד לאסירים אלה.

מספר ארגוני זכויות אדם טענו כי אסירים ביטחוניים פלסטינים המוחזקים בישראל הם אסירים פוליטיים. ממשלת ישראל הגדירה אסירים ביטחוניים כמי שהורשעו או חשודים ב"אלימות על רקע לאומני".

סעדים והליכים של משפט אזרחי

תושב פלסטיני בגדה המערבית רשאי לתבוע את הרשות, בין היתר בגין הפרות לכאורה של זכויות אדם, אך נדיר שזה קרה.

פלסטיני תושב עזה רשאי לתבוע את חמאס, בין היתר בגין הפרות לכאורה של זכויות אדם, אך גם זה היה אירוע נדיר.

הגדה המערבית ועזה

תושבים פלסטינים בגדה המערבית רשאים להגיש תביעה נגד ממשלת ישראל. תושבי עזה אינם יכולים לבקש מממשלת ישראל תיקון עוולה או פיצוי בגין נזק לרכוש או לגוף, עקב סיווגה של עזה כ"שטח אויב" על פי חוק עוולות אזרחיות (אחריות המדינה).

לישראל מערכת שיפוט עצמאית ונטולת פניות, הדנה בתביעות המבקשות פיצויים בגין הפרות זכויות אדם או את הפסקת ההפרות. קיימים סעדים מנהליים, והוראות בית המשפט נאכפו בדרך כלל. תושבי ירושלים הפלסטינים רשאים להגיש תביעה נגד ממשלת ישראל על פי אותם כללים המסדירים את הגישה של אזרחי ישראל לאמצעים משפטיים ומנהליים. על פי החוק, פלסטינים שאינם תושבים רשאים במקרים מסוימים להגיש תביעה לבתי משפט אזרחיים לקבלת פיצוי, גם כאשר התביעה הפלילית כשלה והפעולות נגדם נחשבות לחוקיות.

השבת רכוש

ממשלת ישראל ביצעה הריסות מרובות של רכוש פלסטיני בגדה המערבית, כולל בשטחי A ו-B, מסיבות של היעדר היתרים שישראל מפיקה, בנייה באזורים המיועדים לשימוש צבאי, מיקום מבנים באזור החיץ של הגדר, וכפעולת עונשין על פיגועים. מספר ארגוני זכויות אדם ישראליים ופלסטיניים וכן האו"ם טוענים כי הריסה לשם ענישה היא סוג של ענישה קולקטיבית המפירה את אמנת ז'נבה הרביעית. מספר ארגוני זכויות אדם טענו כי הרשויות הישראליות מרבות להערים מכשולים בלתי ניתנים למעבר על פלסטינים המבקשים היתרי בנייה בשטח C שבשליטת ישראל. המכשולים כוללים את הדרישה שהמבקשים הפלסטינים יתעדו בעלות על קרקע למרות היעדר תהליך אחיד של רישום מקרקעין לאחר 1967, וכן תשלום אגרות גבוהות ודרישות לחיבור הבית לתשתיות עירוניות שלעיתים קרובות אינן זמינות. על פי האו"ם, הרשויות הישראליות גבו דמי הריסה בגין הריסת הבית, דרישה שלעיתים הביאה פלסטינים להרוס את בתיהם בעצמם כדי להימנע מהעלויות הגבוהות יותר במקרה של הריסה ישראלית.

ברוב ההריסות בגדה המערבית, המנהל האזרחי, שהוא חלק ממשרד הביטחון הישראלי, מציג בשלב ראשון צו הפסקת עבודה, המעניק לבעל הנכס 30 יום להגיש ערר למנהל האזרחי וכן להגיש בקשה להיתר רטרואקטיבי. אם אף אחד מהשניים לא צלח, המנהל האזרחי מוציא צו הריסה שמבוצע בתוך שבועיים עד ארבעה שבועות, ובמהלכם רשאי בעל הנכס לעתור לבית משפט בישראל בבקשה לצו מניעה לעצירת המהלך

הגדה המערבית ועזה

בגדה המערבית, הרשויות הישראליות, כולל המנהל האזרחי ומשרד הפנים, הרסו 673 מבנים פלסטיניים - עלייה של 61% משנת 2019 - על פי משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים בשטח הפלסטיני הכבוש (UNOCHA). על פי נתוני האו"ם כללו פעולות ההריסה 116 בתי מגורים מיושבים, שהותירו 605 בני אדם עקורים, ביניהם 315 קטינים. המבנים שנהרסו כללו בתי מגורים, בורות מים, מבנים חקלאיים, מחסנים ומבנים אחרים, כאשר יותר מ-98% מהם נהרסו על סמך היעדר היתרי בנייה. מספר ארגוני זכויות, כולל בצלם ו-Human Rights Watch, וכן האו"ם, ציינו כי ממשלת ישראל כמעט שאינה מאשרת בקשות פלסטיניות להיתרי בנייה. בשנים 2016–2018 אישר המנהל האזרחי רק 56 היתרי בנייה פלסטיניים בשטח C מתוך 1,485 שהוגשו (3.7%), על פי תגובת ממשלת ישראל לבקשת חופש מידע שהגיש ארגון במקום. באותה תקופה הוציא המנהל האזרחי 2,147 צווי הריסה למבנים פלסטיניים בשטח C, כך לפי במקום.

ב-3 בנובמבר הרס המנהל האזרחי בחירבת חומסה מבנים, כולל בתי מגורים, המשתייכים ל-11 משפחות שכוללות ביחד 74 אנשים, רובם קטינים, כך לפי דיווחים בתקשורת. על פי דיווחי התקשורת והאו"ם, הייתה זו פעולת ההריסה היומית הגדולה ביותר זה יותר מעשר שנים. לדברי ממשלת ישראל, משפחות אלו ואחרות בבקעת הירדן מתגוררות באזור המוגדר שטח אש, ולעיתים מפונות למען ביטחונן ובהתאם לתקנות הרלוונטיות.

היישוב הבדואי הפלסטיני חאן אל-אחמר, המיועד להריסה מאז 2009 בגלל היעדר היתרי בנייה והוכחת בעלות על קרקעות, עדיין עמד על כנו בסוף השנה. ב-2 בנובמבר, בתגובה לעתירה של עמותת רגבים, השיבה ממשלת ישראל כי יש לעכב את ההריסה בזמן מגפת הקורונה, וכי חאן אל-אחמר לא ייהרס בארבעת החודשים הבאים. ביישוב, הסמוך לכביש מהיר, מתגוררים כ-170 תושבים, עם חיבורי חשמל ומים בלתי מורשים. בשנת 2018, לאחר כמעט 10 שנים של התדיינות משפטית, קבע בג"ץ כי צווי ההריסה של המנהל האזרחי נגד המבנים בח'אן אל-אחמר תקפים, פסיקה שנתנה למנהל האזרחי גיבוי חוקי להרס הכפר. התושבים לא הצליחו לקבל היתרי בנייה, מכיוון שממשלת ישראל לא אישרה תוכנית מתאר לאזור.

כל הריסה בגדה המערבית מחייבת צו צבאי, אולם המנהל האזרחי השתמש בשני צוים צבאיים ספציפיים כדי לעכב את יכולתם של הפלסטינים לערער על ההריסה, על פי האו"ם, מספר ארגוני זכויות אדם ישראלים ופלסטיניים, ועורכי דין ישראלים ופלסטינים המכירים מקרים שבהם נעשה שימוש בפקודות

הגדה המערבית ועזה

אלה. על פי אחת משתי הפקודות הצבאיות, המנהל האזרחי מורשה להרוס מבנה שזה עתה נבנה בתוך 96 שעות ממתן צו ההריסה. על פי האו"ם, במהלך תקופה של 12 חודשים שהסתיימה ב-31 במאי, השתמש המנהל האזרחי בפקודה זו כדי להרוס 47 מבנים.

באוגוסט תיקנה ממשלת ישראל צו צבאי שני המאפשר לכלול הריסה או החרמה מיידית של כל מבנה נייד, כך שיכלול מבנים שנבנו עד 90 יום לפני יום מתן הצו. במקור אפשר הצו להרוס מבנים ניידים בתוך 30 יום מיום בנייתם. ארגוני זכויות אדם הצהירו כי המנהל האזרחי נתן פרשנות רחבה להוראה, כך שתכלול הריסת מכלאות של בעלי חיים ומבנים אחרים ותאפשר החרמת חומרי בניין וכלי רכב. ב-3 בנובמבר החרים המנהל האזרחי תשעה טרקטורים, חמישה נגררים ושתי מכוניות מכפר בעמק הירדן, על פי בצלם. כמה ארגוני זכויות אדם, וביניהם במקום ואגודת סנט איב, ציינו כי ממשלת ישראל מנצלת בהדרגה את הפקודות הצבאיות הללו יותר ויותר. לדברי ממשלת ישראל, כל התיקים בנושא בעלות על קרקעות נבדקים באופן פרטני על ידי ועדה מנהלית הכפופה לביקורת שיפוטית, והחלטות מתקבלות על פי הראיות המוצגות.

המנהל האזרחי בישראל ביצע הריסות עונשין של מבנים השייכים לפלסטינים שביצעו או שנטען שביצעו, פיגועים נגד ישראלים, על פי ארגוני זכויות אדם ודיווחים בתקשורת. ממשלת ישראל הצהירה כי להריסות כאלה יש השפעה מרתיעה על תוקפים פוטנציאליים. ארגוני חברה אזרחית, כמו אמנסטי אינטרנשיונל, Human Rights Watch, ומספר ארגוני חברה אזרחית פלסטיניים וישראליים, מתחו ביקורת נרחבת על הריסות עונשין, וקבעו כי לעיתים הן גרמו לכך שמבנים סמוכים יהפכו בלתי ראויים למגורים.

הרשויות הישראליות ביצעו הריסות עונשין לארבעה בתי מגורים ושני בורות מים ואטימה של בית מגורים אחד, שבסך הכול הותירו 33 פלסטינים עקורים, ביניהם 14 קטינים, על פי האו"ם. כמה מהריסות העונשין ואיטום החדרים התרחשו לפני משפטו של התוקף לכאורה או במהלכו, ולא לאחר שהתקבל פסק דין, על פי דיווחים בתקשורת. ב-21 באוקטובר, שפך צה"ל בטון שאטם את חדרו של ניזמי אבו בכר, הרוצח לכאורה של חייל צה"ל עמית בן יגאל, לאחר שבג"ץ עצר את תוכנית צה"ל להרוס את כל הדירה בקומה השלישית - על פי דיווחי התקשורת. בג"ץ קבע כי אי-אפשר להרוס את כל הדירה, מכיוון שבני משפחתו של אבו בכר לא היו מודעים ולא היו מעורבים בפשעו לכאורה.

רשויות אזרחיות בישראל הורו על הריסת רכוש פרטי במזרח ירושלים, בנימוק שהמבנים נבנו ללא

הגדה המערבית ועזה

היתרים. ארגון בצלם דיווח כי עד סוף השנה הרסו הרשויות 121 יחידות דיור במזרח ירושלים, וכי הבעלים הרסו בעצמם 81 יחידות כדי למנוע קנסות נוספים. מדובר בירידה של 28% ובגידול של 92% בהתאמה, כאשר מספר ההריסות העצמיות הוא הגבוה ביותר מאז החל בצלם לתעד נתונים בשנת 2008.

מומחים משפטיים הצביעו על חוק קמיניץ, שקיצר את זמני הטיפול המנהלי בהריסה והגדיל את הקנסות המנהליים עבור מי שלא הרס את המבנים בעצמם, כגורם מרכזי במספר ההריסות המוגבר במזרח ירושלים. לפי טענות אמינות, הרשויות העירוניות בירושלים העמידו פעמים רבות מכשולים בלתי אפשריים בפני תושבים פלסטינים שהגישו בקשה להיתרי בנייה, כמו אי-שילובם של צרכים קהילתיים בהחלטות אזוריות, הדרישה לתעד בעלות על קרקע למרות היעדר הליך רישום מקרקעין אחיד לאחר 1967, הטלת אגרות גבוהות, והדרישה לחיבור המבנים לתשתיות עירוניות שבמקרים רבים אינן זמינות.

נוסף על כך טענו ארגוני חברה אזרחית כי קיימת מדיניות מתמשכת של הגבלת הבנייה על מנת למנוע הקמה או החזקה של רצף של שכונות בין הגדה המערבית לירושלים. על פי דיווחים של חברה אזרחית ודיווחים רשמיים, המדיניות הרשמית של ישראל הייתה לשמור על איזון אתני בין יהודים ללא יהודים בירושלים. לדברי משרד החוץ הישראלי, לעיריית ירושלים אין מדיניות כזו. לפי נציגי חברה אזרחית, החוק הישראלי כבר אינו מונע מאנשים שאינם יהודים לרכוש יחידות דיור, אף שנותרו חסמים תרבותיים, דתיים וכלכליים לשכונות משולבות. לפי ממשלת ישראל, כל תיק בנושא בעלות על קרקעות נבחן באופן פרטני על ידי ועדה מנהלית, הכפופה לביקורת שיפוטית.

לטענת הארגונים עיר עמים ובצלם, אפליה היא גורם המשפיע על יישוב סכסוכים סביב בעלות על קרקעות שנרכשו לפני 1948. החוק מאפשר לפתור תביעות בעלות של יהודים על קרקע במזרח ירושלים לפני 1948, אך אינו מספק הזדמנות שווה לתובעים פלסטינים על אדמות שהיו בבעלותם במערב ירושלים או במקום אחר בימי המנדט הבריטי. נוסף על כך למספר בעלי קרקעות יהודים ופלסטינים בירושלים הציעה מדינת ישראל פיצוי על אובדן רכוש מלפני 1948. דיווחים של חברה אזרחית ציינו כי רבים מבעלי הקרקעות הפלסטינים נחשבו כלא זכאים לפיצוי, בשל החובה להיות תושב ירושלים החל משנת 1973. בעלי קרקעות פלסטינים אחרים סירבו לקבל פיצוי מכיוון שלדעתם הוא לא היה מספיק, או מסיבות עקרוניות, בשל דחייתם את הממשל הישראלי. בין 1948 ל-1967 היו

מקרים שהרשויות הירדניות שיכנו פלסטינים ברכוש שבעליו היהודים תבעו את השבתו לאחר שישראל כבשה את ירושלים המזרחית בשנת 1967. תיקים משפטיים נמשכו בסוף בשנה בנוגע לרבים מהנכסים הללו בהם ממתגוררים תושבים פלסטינים הזוכים להגנה מסוימת כדיירים על פי החוק הישראלי.

דוח מחלקת המדינה Justice for Uncompensated Survivors Today (JUST) Act Report לשנת 2020 לקונגרס, זמין באתר האינטרנט של מחלקת המדינה:

<https://www.state.gov/reports/just-act-report-to-congress>.

ו. פגיעה שרירותית או בלתי חוקית בפרטיות, במשפחה, בבית או בתכתובת

החוק הפלסטיני מחייב בדרך כלל את היועץ המשפטי של הרשות הפלסטינית להוציא צו כדי להתיר כניסה לרכוש פרטי לצורך ביצוע חיפוש; עם זאת, במקרה חירום רשאים פקידי בית משפט פלסטינים להיכנס לבתים פלסטיניים גם ללא צו. ארגוני חברה אזרחית דיווחו כי ישנו נוהל מקובל ברשות להטריד משפחה בגין עבירות לכאורה שביצע בן משפחתם. אף שהסכמי אוסלו מסמיכים את כוחות הביטחון הפלסטיניים לפעול רק בשטח A בגדה המערבית, לעיתים הם פעלו בשטח B ללא אישור ישראלי, כולל הטרדה או חיפוש בבתיים של אנשים המבוקשים על רקע פעילות פוליטית.

בעזה פלש חמאס בצורה תכופה ושרירותית לפרטיות, למשפחה ולביתם של אנשים, על פי הדיווחים של כלי תקשורת מקומיים וארגוני חברה אזרחית. היו דיווחים שחמאס ביצע חיפוש בבתים והחרים רכוש ללא צווים, וכי השתלט על בתי מלון שישמשו כמתקני הסגר שלא כדין וללא תמורה לבעליהם. היעדים של חמאס כללו את אלו שמתחו ביקורת על המדיניות שלו, עיתונאים, נאמני הפת"ח, פעילי חברה אזרחית, פעילי נוער, ומי שכוחות הביטחון של חמאס האשימו בפעילות פלילית. כוחות חמאס ניטרו מערכות תקשורת פרטיות, כולל טלפונים, דוא"ל ורשתות חברתיות. הם דרשו סיסמאות וגיישה למידע אישי והחרימו ציוד אלקטרוני אישי של עצורים. אף שחברות בחמאס אינה תנאי מוקדם לקבלת שירותי דואר, חינוך, או שירותים הניתנים על ידי חמאס בעזה, לרוב שריינו הרשויות לחברי חמאס מקומות עבודה בחלק מהמשרות הממשלתיות, כמו למשל בשירותי הביטחון. בכמה מקרים הטריד חמאס ועיכב אנשים לחקירה, בעיקר פעילי נוער תומכי דמוקרטיה, בהתבסס על פעולותיהם כביכול של בני משפחותיהם.

כוחות הביטחון הישראליים פשטו פעמים רבות על בתים של פלסטינים בתגובה לדיווחים על איומים

הגדה המערבית ועזה

ביטחוניים, כולל באזורים שהוגדרו תחת שליטה ביטחונית פלסטינית על פי הסכמי אוסלו, על פי גורמים פלסטיניים והתקשורת. פשיטות אלה התקיימו לרוב בשעות הלילה, כאשר לטענת כוחות הביטחון הדבר נבע מצורך מבצעי. רק קצינים בדרגת סגן אלוף ומעלה רשאים לאשר כניסה לבתים פרטיים ולמוסדות פלסטיניים בגדה המערבית בהתבסס על צורך צבאי וללא צו.

המשרד הישראלי להתיישבות פרסם בקרב מועצות אזוריות של מתנחלים ישראלים בגדה המערבית קריטריונים להגשת בקשה לקבלת מימון ממשלתי לרחפנים פרטיים ויחידות סיור שיפקחו על מאמצי הבנייה הפלסטיניים, על פי דיווחי התקשורת. בשנים האחרונות דווח כי כמה מהתנחלויות הישראליות השתמשו ברחפנים למטרות ביטחון.

לפי ארגון בצלם, הצבא הישראלי אילץ יישובים שונים לאורך בקעת הירדן לפנות את בתיהם באזורים שישראל הכריזה עליהם כשטח אש בתקופות שבהן צה"ל ערך תרגילים צבאיים.

חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) משנת 2003, המתחדש מדי שנה, אוסר על מתן מעמד תושב לפלסטינים מהגדה המערבית או מעזה, וכן מאיראן, מעירק, מסוריה או מלבנון, לרבות פלסטינים שהם בני זוג של תושבים או אזרחים ישראלים, אלא אם משרד הפנים החליט אחרת בהחלטה מיוחדת, בדרך כלל מטעמים הומניטריים. הממשלה מאריכה את תוקף החוק מדי שנה עקב דיווחים רשמיים ולפיהם איחוד משפחות פלסטיניות מאפשר כניסה למספר לא מידתי של אנשים המעורבים אחר כך במעשי טרור. ארגון המוקד טען כי נתונים סטטיסטיים ממסמכים ממשלתיים שהתקבלו באמצעות בקשות במסגרת חוק חופש המידע סותרים טענות אלה לסכנת טרור, וכי מניעת תושבות מפלסטינים מהגדה המערבית או מעזה למטרת איחוד משפחות, הובילה למקרים של היפרדות משפחות.

לפי דיווחי ארגון המוקד לשנת 2018, התגוררו בישראל כ-10,000 פלסטינים מהגדה המערבית או מעזה, כולל ירושלים, באישורי שהייה זמניים עקב דרישות החוק, ללא אפשרות חוקית להמשיך לחיות עם משפחותיהם. היו גם מקרים של בני זוג פלסטינים המתגוררים במזרח ירושלים ללא מעמד חוקי. הרשויות לא התירו לפלסטינים שלא היו בארץ במהלך מלחמת 1967, או שהממשלה ביטלה את ההיתרים שלהם, להתגורר כתושבי קבע בירושלים. אמנסטי אינטרנשיונל וארגוני זכויות אדם אחרים קראו לממשלה לבטל חוק זה ולחדש את הטיפול בבקשות לאיחוד משפחות. החוק מאפשר כניסה לבני זוג של ישראלים תחת "היתר שהייה" אם הגבר הוא בן 35 ומעלה והאישה בת 25 ומעלה, לילדים עד גיל 14, והיתר מיוחד ניתן לילדים בגילי 14 עד 18, אך הם לא יקבלו תושבות ואין להם מסלול לקבלת אזרחות. על פי משרד החוץ

הגדה המערבית ועזה

הישראלי, קיבלה רשות האוכלוסין וההגירה 886 בקשות לאיחוד משפחות ממזרח ירושלים בשנת 2020, ו-616 בשנת 2019. מתוכן אושרו 256, ו-540 נותרו תלויות ועומדות בשנת 2020, 373 אושרו ו-41 נותרו תלויות ועומדות בשנת 2019.

הרשויות הישראליות הקפידו את הליכי איחוד המשפחות לפלסטינים בגדה המערבית ובעזה בשנת 2000. בשנת 2019 דחה בג"ץ את כל 18 העתירות לאיחוד המשפחות שהגיש ארגון המוקד, וקבע כי העתירות הוגשו מאוחר מדי, מכיוון שנגעו למקרים ישנים של איחוד משפחות. לטענת המוקד, רבים מהעותרים היו אזרחים זרים שהתגוררו בגדה המערבית 10–15 שנים עם היתרי ביקור בלבד, אשר הגישו בקשה לאיחוד משפחות עם הגעתם לראשונה אך מעולם לא קיבלו תשובה. המוקד הצהיר כי משרדי הקשר הפלסטיניים מסרבים בדרך כלל לקבל בקשות לאיחוד משפחות, מכיוון שישראל מסרבת לבדוק בקשות לאיחוד משפחות שהוגשו בגדה המערבית. על פי ממשלת ישראל, בשנת 2019 הוגשו מהגדה המערבית ומעזה 1,048 בקשות לאיחוד משפחות, 584 מתוכן אושרו ו-201 מתוכן תלויות ועומדות; בשנת 2020 הוגשו מהגדה המערבית ומעזה 1,191 בקשות לאיחוד משפחות, 340 מהן אושרו ו-740 מהן תלויות ועומדות.

המוקד ציין כי ככל הנראה יש אלפי בני זוג זרים המתגוררים בגדה המערבית עם בני זוגם הפלסטינים, ולעיתים קרובות עם ילדים, תחת אשרות תיירות זמניות בלבד, מצב מגורים שהפך מסובך יותר בתקופת מגפת הקורונה והסגירות התכופות של גשר אלנבי. המוקד הצהיר כי מכיוון שאנשים אלה משתמשים בגשר אלנבי כדי להיכנס ולצאת מהגדה המערבית, סגירת הגשר הותירה להם בחירה בין שהייה מעבר למגבלות הוויזה שלהם, ובין ניסיון להגיע דרך שדה התעופה בן גוריון, דבר שהם אינם רשאים לעשות. המוקד טען כי סירובו של הצבא לבחון בקשות של אזרחים זרים לאיחוד משפחות מנוגד לחוק הישראלי ולהסכמי הביניים בין ישראל לפלסטינים שנחתמו בהמשך להסכמי אוסלו. לפי המוקד, צה"ל דחה בקשות לאיחוד משפחות על בסיס מדיניות כללית ולא על בסיס עובדות ספציפיות לפי המקרים שהובאו לפניו. לאור זאת טען המוקד כי הנוהג אינו מאזן כראוי בין צורכי הביטחון הרלוונטיים לבין זכותם של הפלסטינים בגדה המערבית ובעזה – שלטענת המוקד הם אנשים מוגנים מכוח המשפט ההומניטרי הבין-לאומי המחייב כיבוד חיי משפחה.

על פי הדיווחים, הרשויות הישראליות התירו לילדים בעזה גישה להורה בגדה המערבית רק אם לא היה להם קרוב אחר בעזה. הרשויות הישראליות לא התירו לפלסטינים שלא היו בארץ במהלך מלחמת

1967, או שהממשלה ביטלה את ההיתרים שלו מאוחר יותר, להיות תושב קבע בגדה המערבית או בעזה.

פרק 2. כיבוד זכויות אזרח, לרבות:

1. חופש הביטוי, כולל חופש העיתונות

חוק היסוד של הרשות הפלסטינית מגן על חופש הביטוי באופן כללי, אך אינו מציין במפורש את חופש העיתונות. הרשות הפלסטינית אכפה חקיקה שלפי ארגוני חברה אזרחית מגבילה את חופש העיתונות והתקשורת בגדה המערבית, בין היתר באמצעות הטרדה, הפחדה ומעצרים מצד כוחות הביטחון הפלסטיניים. יצוין כי פעילים פלסטינים התלוננו על צמצום המרחב לדיון פוליטי, ועל מעצרים של מתנגדי מפלגת הפת"ח בגדה המערבית. פעילים פלסטינים אחרים, ובמיוחד מובילי קמפיינים למניעת שחיתות, התלוננו כי צווי החירום שהופעלו כדי להתמודד עם מגפת הקורונה, נוצלו לרעה על ידי כוחות הביטחון הפלסטיניים כדי לעצור 19 פעילים במעצר מונע לקראת עצרת מחאה שהייתה מתוכננת ביולי.

בעזה הגביל חמאס את חופש העיתונות באמצעות מעצרים וחקירות של עיתונאים, וכן באמצעות הטרדות ומגבלות על גישה ותנועה של כמה עיתונאים. מגבלות אלה הובילו עיתונאים רבים לצנזורה עצמית.

החוק האזרחי והצבאי בישראל מספק הגנה מוגבלת על חופש הביטוי והעיתונות לתושבים הפלסטינים בגדה המערבית. ארגוני חברה אזרחית ועיתונאים פלסטינים טענו כי הרשויות הישראליות הגבילו את סיקור העיתונות והטילו מגבלות על צורות ביטוי מסוימות. אלה כללו הגבלת תנועת עיתונאים פלסטינים, וכן שימוש באלימות, מעצרים, סגירת כלי תקשורת ואיומים, על פי דיווחי תקשורת והמרכז הפלסטיני לפיתוח וחופש עיתונות. ממשלת ישראל הצהירה שהיא מאפשרת לעיתונאים חופש מקסימלי לעבוד, וחוקרת כל טענה ליחס לא הולם כלפי עיתונאים.

חופש הביטוי: אף שאין חוק פלסטיני האוסר לבקר את הממשלה, דיווחים בתקשורת מלמדים שרשויות פלסטיניות עצרו עיתונאים פלסטינים ופעילי רשתות חברתיות בגדה המערבית שמתחו ביקורת או סיקרו אירועים שמתחו ביקורת על הרשות.

ב-19 באוגוסט עצר מנגנון הביטחון המסכל את העיתונאי, במאי הקולנוע ומפיק הטלוויזיה, עבד רחמן תאהר, בחשד לכאורה שמתח בעמוד הפייסבוק שלו ביקורת על הרשות, על פי עורכי דינו ודיווחים בתקשורת. הוא שוחרר בערבות ב-21 בספטמבר. ב-27 באוקטובר עצרו כוחות הביטחון הישראליים את

דוחות מדינה בנושא זכויות אדם לשנת 2020

משרד החוץ של ארצות הברית • הלשכה לדמוקרטיה, זכויות האדם ועבודה

הגדה המערבית ועזה

תאהר בביתו בשכם, על פי הוועד להגנת עיתונאים. ב-24 בנובמבר הם שחררו אותו, ותאהר טען כי נעצר בגלל פעילותו בתקשורת הבין-לאומית, על פי דיווחים בתקשורת.

החוק מגביל פרסום חומרים המסכנים את "שלמות המדינה הפלסטינית". הרשות הפלסטינית עצרה עיתונאים מהגדה המערבית וחסמה אתרים הקשורים ליריביה הפוליטיים, לרבות אתרים המזוהים עם מפלגות וארגוני אופוזיציה הביקורתיים כלפי הרשות שבשליטת הפת"ח.

לפי ארגון Human Rights Watch, מינואר 2018 עד אפריל 2019 עצרה הרשות הפלסטינית 1,609 אנשים בגין העלבת "סמכות עליונה" ויצירת "סכסוכים עדתיים". Human Rights Watch הצהיר כי האשמות אלה "מפלילות חילוקי דעות לא אלימים". על פי הנתונים שנמסרו ל-Human Rights Watch, עצרה הרשות בתקופה זו למעלה מ-750 אנשים בגין פרסומים ברשתות חברתיות.

בעזה עצר חמאס, חקר, הטריד והחרים רכוש של פלסטינים שמתחו ביקורת פומבית על חמאס. אנשי תקשורת שהואשמו בביקורת פומבית על חמאס, כולל פעילי חברה אזרחית ופעילי נוער, פעילי רשתות חברתיות ועיתונאים, חוו אמצעי ענישה ובתוכם פשיטות על המתקנים והמגורים שלהם, מעצר שרירותי ושליטת אישור לצאת מעזה. ב-11 במאי עצר חמאס את העיתונאי העצמאי יוסף חסן, לאחר שפרסם תחקיר על שחיתות וסחטנות לכאורה סביב חלוקת כספי הסיוע, על פי הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות האזרח. הוא שוחרר לאחר ארבעה ימים. ב-27 במאי הוא נחטף על ידי הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני בעקבות אותו תחקיר, ולמחרת הועבר לרשויות ביטחון הפנים של חמאס, ששחררו אותו. הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם הצהירה כי החטיפה הפרה את סעיף 11 לחוק היסוד הפלסטיני, האוסר על מעצר או הגבלת החופש של כל אדם ללא צו בית משפט.

חופש העיתונות והתקשורת, לרבות תקשורת מקוונת: בגדה המערבית ובעזה, כלי תקשורת פלסטיניים עצמאיים פעלו תחת הגבלות. משרד המידע של הרשות הפלסטינית ביקש שעיתונאים ישראלים המכסים אירועים בגדה המערבית יירשמו דרכו. לדברי סגן שר המידע הפלסטיני, המשרד מעניק אישורים לעיתונאים ישראלים רק אם אינם גרים בהתנחלות. רשמית הרשות אפשרה לעיתונאים ישראלים לסקר אירועים בגדה המערבית, אולם לעיתים דווח כי עיתונאים פלסטינים לחצו על עיתונאים ישראלים שלא להגיע לאירועים ברשות הפלסטינית.

בתוך עזה, חמאס התיר לשדר דיווחים וראיונות בהשתתפות פקידי הרשות הפלסטינית. חמאס התיר

הגדה המערבית ועזה

לכלי תקשורת שאינם משויכים לחמאס לשדר בעזה, במגבלות מסוימות. לדוגמה, הטלוויזיה הפלסטינית הנתמכת על ידי הרשות המשיכה לפעול בעזה.

לאורך השנה חמאס עצר, עיכב וחקר כמה עיתונאים בעקבות דיווחים על התאבדות בעזה, על פי דיווחים בתקשורת. למשל, ב-11 ביולי עצר חמאס את העיתונאי אוסאמה אל-כחלות באשמה שעודד גבר להתאבד, לאחר שאל-כחלות פרסם ברשתות החברתיות תמונה של צעיר המבקש עזרה ומאיים להתאבד. עיתונאים אחרים אמרו כי ההאשמה הייתה ניסיון להסיט את תשומת הלב מכמה מקרי התאבדות שלטענתם הם מקור מבוכה לחמאס, על פי ארגוני חברה אזרחית ודיווחים בתקשורת.

בחודש אפריל עצר חמאס את כתב הטלוויזיה הפלסטינית (שבבעלות הרשות הפלסטינית) מוחמד אבו חטב ואת הצלם מוחמד נסאר במחנה ג'בליה בצפון עזה, באשמת היעדר אישור רשמי לצלם במקום. על פי הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם, החמאס החרים להם את הציוד. הרשויות שחררו אותם כעבור שעותיים, החזירו את הציוד שהוחרם, וחייבו אותם לחתום על התחייבות לבקש תמיד היתר רשמי לפני הצילומים.

ב-15 ביולי אסר חמאס את פעולת כלי התקשורת 'אל-ערביה' ו'אל-חדאת' הנמצאים בבעלות סעודית, כשהוא מאשים אותם ב"הונאה" ובכך שפרסמו "מידע מפוברק" ו"הפיצו שמועות ושקרים". בדיווח מ-12 ביולי נטען באל-ערביה כי חמאס עצר כמה מחברי חמאס בגין שיתוף פעולה עם ישראל, וכי מפקד בחמאס ברח לישראל. איגוד העיתונאים הפלסטיני ועיתונאים ללא גבולות קראו לבטל את האיסור.

עיתונאים פלסטינים טענו כי באזורים בגדה המערבית שהגישה אליהם בשליטה ישראלית, הרשויות הישראליות מגבילות את חופש התנועה שלהם ואת יכולתם לסקר אירועים. כוחות הביטחון הישראליים לא הכירו בתעודות העיתונאי הפלסטיניות או בתעודות מטעם הפדרציה הבין-לאומית לעיתונאים. רק למעט מהם יש תעודות עיתונות ישראליות.

היו דיווחים על כוחות ישראליים שעצרו עיתונאים בגדה המערבית. לדוגמה, ב-1 באוקטובר עצרו כוחות הביטחון הישראליים את העיתונאי טארק אבו זייד בביתו בשכם, על פי דיווחי התקשורת והוועד להגנת עיתונאים. אשתו של אבו זייד אמרה כי חיילים ישראלים פרצו את דלת הכניסה שלהם בשעה שלוש לפנות בוקר, ולקחו את בעלה, את הטלפון הסלולרי ואת המחשבים מבלי להסביר מדוע הוא נעצר.

אלימות והטרדות: במהלך השנה היו דיווחים רבים שהרשות הפלסטינית הטרידה, עיכבה (לעיתים

הגדה המערבית ועזה

באלימות), העמידה לדין וקנסה עיתונאים בגדה המערבית בשל דיווחים שלהם.

הרשות הפלסטינית חסמה מדי פעם את הפעילות של ארגוני תקשורת אוהדי חמאס בגדה המערבית, והגבילה סיקור תקשורת שמתח ביקורת על הרשות. לדוגמה, ב-15 במאי עצרה משטרה פלסטינית במחסום, תקפה ועיכבה את אנס חווארי, עיתונאי רשת חדשות קודס המזוהה עם חמאס, על פי דיווחי התקשורת וארגוני זכויות, כולל הוועד להגנת עיתונאים. עורך דינו של חווארי אמר כי המשטרה שברה את אחת משיניו של חווארי במהלך האירוע, והחרימה את הטלפון הנייד שלו. ב-21 במאי שחררה המשטרה את חווארי בערבות לאחר שהאשימה אותו בהעלבת פקיד, התנגדות למעצר והפרת סגר הקורונה. בסוף השנה המשפט של חווארי עדיין נמשך.

הרשות הפלסטינית הראתה גם חוסר עקביות בהגנה על עיתונאים ישראלים ובין-לאומיים בגדה המערבית מפני הטרדה מצד אזרחים פלסטינים או אנשי הרשות הפלסטינית.

בעזה עצר חמאס מדי פעם, וכן הטריד והפעיל לחץ, לעיתים באלימות, על עיתונאים ביקורתיים כלפי מדינותיו. על פי הדיווחים, חמאס זימן, עיכב, וחקר עיתונאים פלסטינים במטרה להפחיד אותם. במהלך השנה חמאס גם הגביל את חופש התנועה הפנימית של עיתונאים בעזה, בניסיון לאסור גישה לחלק מהמבנים הרשמיים.

לאורך השנה התקבלו דיווחים על פעולות ישראליות שמנעו מעיתונאים פלסטינים או ערבים-ישראלים לסקר ידיעות בגדה המערבית ובעזה. פעולות אלה כללו לכאורה הטרדות ומעשי אלימות כנגד עיתונאים מצד חיילים ישראלים. עיתונאים פלסטינים טענו גם כי כוחות הביטחון הישראליים עיכבו עיתונאים פלסטינים, ואילצו אותם למחוק תמונות וסרטונים תחת איום באלימות, במעצר או במעצר מנהלי. הרשויות הישראליות הגנו על מעצרים אלה בנימוקי ביטחון.

עיתונאים פלסטינים שהצליחו להשיג אישורי כניסה לישראל, כמו גם עיתונאים ערבים בירושלים, דיווחו על תקריות של הטרדות, גזענות ולפרקים אלימות בעת שביקשו לסקר חדשות בירושלים, במיוחד בעיר העתיקה וסביבתה. בחודש יוני, הוועד לתמיכה בעיתונאים, ארגון ללא מטרות רווח, הצהיר כי כוחות הביטחון הישראליים ביצעו יותר מ-50 הפרות זכויות אדם נגד עיתונאים פלסטינים שעבדו בירושלים במחצית הראשונה של השנה, ובכלל זה מעצרים וגירוש מהעיר. בחודש מאי, האריך השר גלעד ארדן, אז השר לביטחון פנים, את צו הסגירה נגד משרדי הטלוויזיה הפלסטינית שבמזרח

ירושלים בשישה חודשים נוספים, על פי דיווחים בתקשורת. ארדן הורה על הסגירה לראשונה בנובמבר 2019, לאחר שמשטרת ישראל פשטה על המשרדים.

שוטרי משטרת ישראל עיכבו, השתמשו באלימות והחרימו ציוד של עיתונאים במהלך הפגנות בירושלים. ב-8 ביוני, שוטרים הכו, הדפו לקרקע ואז עצרו את צלם "הארץ" תומר אפלבאום, בתום הפגנה נגד הרחבת הריבונות הישראלית לגדה המערבית. עדים ציינו כי אפלבאום נשא זיהוי ברור כעיתונאי; עם זאת, המשטרה הודיעה כי לא הבחינו בתעודת העיתונאי שלו עד לאחר האירוע.

מגבלות על התוכן או צנזורה: הרשות הפלסטינית אוסרת לשדר בתקשורת הרשמית הממומנת על ידי הרשות קריאות לאלימות, הצגת נשק וקריאות גזעניות. לא התקבלו דיווחים מאומתים על צעדים משפטיים כלשהם או על העמדה לדין של אנשים שפרסמו ידיעות הנוגדות את כללי הרשות. כלי תקשורת בכל הגדה המערבית ובעזה דיווחו כי הם מפעילים צנזורה עצמית. היו דיווחים על רשויות פלסטיניות שביקשו למחוק תמונות או צילומים ממצלמות או מטלפונים סלולריים של עיתונאים.

בעזה דיווחו ארגוני חברה אזרחית כי חמאס צנזר תוכניות טלוויזיה וחומרים כתובים, כגון עיתונים וספרים.

ממשלת ישראל הורתה לפשוט על כלי תקשורת פלסטיניים בגדה המערבית ולסגור אותם, בעיקר על סמך טענות שכלי התקשורת הסיתו לאלימות נגד אזרחים ישראלים או שירותי הביטחון. לפי החוק הצבאי, הרשעה במעשי הסתה דינה מאסר של עד 10 שנים. ארגוני חברה אזרחית ומשקיפים הצהירו כי התקנות הצבאיות בישראל מנוסחות במעורפל ופתוחות לפרשנות. כוחות הביטחון הישראליים הסתמכו בדרך כלל על שני חוקים בפקודות הצבא בעת סגירת תחנות רדיו פלסטיניות: תקנות ההגנה (שעת חירום) משנת 1945 והצו בדבר הוראות ביטחון משנת 2009. חוקים אלה מגדירים באופן כללי הסתה כניסיון להשפיע על דעת הקהל באופן שעלול לפגוע בביטחון הציבור או בסדר הציבורי.

אומנם ממשלת ישראל שמרה לעצמה את הסמכות לצנזר מטעמי ביטחון פרסומים שיוצאים לאור, אולם ראיות אנקדוטליות מעלות שהרשויות לא בדקו באופן פעיל את העיתון "אל-קודס" היוצא בירושלים או פרסומים אחרים שיוצאים בערבית בירושלים. עורכים ועיתונאים באותן הוצאות לאור דיווחו כי הם מפעילים צנזורה עצמית.

חוקי לשון הרע/הוצאת דיבה: היו כמה האשמות בהוצאת דיבה או לשון הרע נגד עיתונאים ופעילים בגדה

המערבית ובעזה.

על פי 'הקרן למגיני זכויות אדם', ישראלים שונים וארגוני חברה אזרחית ימניים השתמשו בתביעות לשון הרע כדי להרתיע מפני ביקורת ציבורית של הכיבוש הישראלי בגדה המערבית. לדוגמה, ב-13 ביולי תבעה המועצה האזורית שומרון את חברת הכנסת לשעבר וראש מכון 'זולת', זהבה גלאון, לאחר שמתחה ביקורת בטוויטר על הענקת תעודת כבוד לשני מתנחלים שבשנת 2019 ירו בתוקף פלסטיני והרגו אותו. על פי בצלם, המתנחלים המשיכו לכאורה לירות בפלסטיני גם לאחר שכבר לא היווה איום. בחודש יוני הוגשה תביעת דיבה נוספת נגד גלאון, ארגון בצלם, ושלושה אנשים שציצו על האירוע, על ידי יהושע שרמן, האיש שירה בתוקף. בסוף השנה התביעות היו תלויות ועומדות.

ביטחון לאומי: ארגוני חברה אזרחית לזכויות אדם טענו כי הרשות הפלסטינית מגבילה את פעילותם של עיתונאים מטעמי ביטחון לאומי.

חופש האינטרנט

האינטרנט ברחבי הגדה המערבית ועזה היה בדרך כלל נגיש. הפסקות חשמל תכופות בעזה שיבשו את הנגישות. על פי ארגון Human Rights Watch, מינואר 2018 עד מרץ 2019 הן הרשות הן חמאס עצרו עשרות אנשים בעקבות פוסטים שפרסמו ברשתות החברתיות. העצורים הואשמו ב"פגיעה באחדות המהפכה" וב"שימוש לרעה בטכנולוגיה".

הרשות ניטרה באופן פעיל את הרשתות החברתיות במטרה להפעיל לחץ ולהטריד פעילים ועיתונאים. היו מקרים שבהם הרשות הפלסטינית עצרה או עיכבה פלסטינים בגלל פוסטים שפרסמו ברשתות החברתיות. בשנת 2018 עצרה הרשות הפלסטינית והעמידה למשפט את פעיל זכויות האדם הפלסטיני עיסא עמרו, בעקבות פוסט ברשתות החברתיות שמתח ביקורת על מעצרו של עיתונאי פלסטיני על ידי הרשות, על פי דיווחים בתקשורת. בסוף השנה משפטו של עמרו עדיין נמשך. נגד עמרו הוגשו תביעות משפטיות גם מצד הרשויות הישראליות (ראו חופש האסיפה האסיפה).

ארגוני חברה אזרחית פלסטיניים בעזה ומומחי רשתות חברתיות הצהירו כי רשויות חמאס מנטרות את פעילות האינטרנט של תושבי עזה ונוקטות פעולות להפחדה או הטרדה. ב-1 בספטמבר דיווחו כלי תקשורת מקומיים כי רשויות חמאס עצרו צעיר עזתי לאחר שפרסם פוסט בפייסבוק הטוען כי חמאס חילק למקורביו תרומות מזון וסיוע כספי שהתקבלו במסגרת הקורונה והדיר אחרים. הצעיר שוחרר

למוחרת.

חופש אקדמי ואירועי תרבות

הרשות הפלסטינית לא הגבילה את החופש האקדמי בגדה המערבית, ולא היו דיווחים ידועים על צנזורה שהטילה הרשות הפלסטינית על תוכניות לימוד, הצגות, סרטים או תערוכות. החוק הפלסטיני קובע חופש אקדמי, אולם על פי דיווחים, גורמים פרטיים ורשמיים במוסדות אקדמיים מצנזרים את עצמם. חברי סגל דיווחו כי אנשי הביטחון של הרשות הפלסטינית נכחו בקמפוסים באוניברסיטאות, והתערבבו בין סטודנטים ואנשי סגל, מה שאולי תרם לצנזורה עצמית. ארגוני חברה אזרחית טענו כי הרשויות עקבו מקרוב אחר ביקורת מצד סטודנטים ופרופסורים באוניברסיטה על הרשות הפלסטינית.

בתי ספר ציבוריים בעזה וכן סוכנות הסעד והעבודה של האו"ם לפליטים פלסטינים במזרח הקרוב (אונר"א) מלמדים על פי אותה תוכנית הלימודים שנהוגה בבתי הספר בגדה המערבית. הפלסטינים בעזה דיווחו על ירידה ניכרת בהתערבות של חמאס בבתי ספר ציבוריים יסודיים, תיכוניים ואוניברסיטאות, עקב הסגרים בזמן הקורונה והמעבר ללימודים מקוונים.

סטודנטים ואנשי סגל מעזה המשתתפים בתוכניות תרבות וחינוך מסוימות (לרבות תוכניות בחסות ממשלות זרות וארגונים בין-לאומיים) נאלצו לעבור תשאולים של חמאס - על פי הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם.

הגבלות התנועה שמטילה ישראל (ראו סעיף 2ד) השפיעו לרעה על המוסדות האקדמיים ועל הגישה של פלסטינים לפעילות חינוך ותרבות. ב-9 באוקטובר 52 בתי ספר פלסטיניים בשטח C היו תחת צוי הריסה או הפסקת עבודה, על פי משרד החינוך הפלסטיני.

בישראל החוק האזרחי אוסר על מוסדות שמקבלים מימון ממשלתי לעסוק בהנצחת ה"נכבה", שהוא המונח המשמש את הפלסטינים לציון עקירת הפלסטינים מבתיהם במהלך מלחמת העצמאות של ישראל ב-1948. הפעילויות האסורות על פי החוק כוללות שלילת קיומה של ישראל כ"מדינה יהודית ודמוקרטית" או ציון "יום העצמאות של ישראל או יום הקמת המדינה כיום אבל".

הרשויות הישראליות הציגו גרסה ערוכה של תוכנית הלימודים של הרשות הפלסטינית עבור בתי ספר בשכונות במזרח ירושלים שמחקה מידע מסוים על ההיסטוריה והתרבות הפלסטינית. הרשויות הישראליות ביקשו לקשור את המימון לבתי ספר אלה עם שימוש בתוכנית לימודים ישראלית. חלק

דוחות מדינה בנושא זכויות אדם לשנת 2020

משרד החוץ של ארצות הברית • הלשכה לדמוקרטיה, זכויות האדם ועבודה

הגדה המערבית ועזה

מהפלסטינים הביעו דאגה ממה שהם ראו כמאמצים ישראליים לכפות דעות ישראליות על תלמידים אלה. אחרים בירכו על תוכנית הלימודים הישראלית ועל המשאבים הנוספים שיתלוו אליה, בזכות השיפור בהכשרת התלמידים בירושלים לתעסוקה בשוק העבודה הישראלי, בהשוואה לתעסוקה בשכר נמוך יותר באזורים שבשליטת הרשות הפלסטינית בגדה המערבית, או בענפי עבודת כפיים וענפים נמוכי שכר בישראל.

ממשלת ישראל השאירה על כנם איסורים שהוטלו על חלק מהמוסדות הפלסטיניים הבולטים בירושלים, כגון לשכת המסחר בירושלים ובית האוריינט, ששימש בפועל כמטה אש"ף. הממשלה חידשה צו סגירה למוסדות אלה ואחרים מכוח חוק משנת 1994 שהתקבל לאחר הסכמי אוסלו, המחייב את הרשות לקבל אישור ישראלי לפתוח נציגות או לערוך ישיבה באזורים שישראל מכירה בהם כנתונים לריבונותה. כמו כן, הממשלה המשיכה לאכוף את סגירת המוסדות הפלסטיניים ואת אירועי התרבות בירושלים שלטענתה נהנו מהשתתפות או תמיכה של הרשות הפלסטינית, הסיתו לאלימות נגד ישראל, או הציגו תכנים אנטי-ישראליים או מעוררי התנגדות אחרים. הרשויות הישראליות אמרו כי הן גם יעכבו ויאסרו על גורמים הקשורים לרשות הפלסטינית בירושלים לנהל פעילויות הקשורות לרשות. על פי עיתון "הארץ", המשרד לביטחון פנים אישר עשרות צווים כאלה במהלך השנה. בתגובה הציגו פקידי הרשות מכתב משנת 1993 ששלח שר החוץ הישראלי דאז שמעון פרס לעמיתו הנורווגי, יוהאן הולט, כהוכחה להסכמה להתיר מוסדות ופעילויות של פלסטינים במזרח ירושלים.

2. החופש להתאגדות ולאסיפה

הרשויות בגדה המערבית ובעזה הגבילו וסייגו את החופש של התושבים הפלסטינים להתאגד ולהתאסף בדרכי שלום.

חופש האסיפה

החוק ברשות הפלסטינית מתיר מפגשים, תהלוכות והתכנסויות במרחב הציבורי בגבולות החוק. החוק מחייב אישורים לתהלוכות, הפגנות ואירועי תרבות גדולים.

כוחות הביטחון, גם של הרשות וגם של חמאס, הגבילו או פיזרו באופן סלקטיבי מחאות והפגנות לא אלימות בגדה המערבית ובעזה במהלך השנה.

בחודש יולי עצרו כוחות הביטחון הפלסטיניים 22 פעילים נגד שחיתות שהתאספו כדי להפגין, לאחר

דוחות מדינה בנושא זכויות אדם לשנת 2020

משרד החוץ של ארצות הברית • הלשכה לדמוקרטיה, זכויות האדם ועבודה

הגדה המערבית ועזה

שבקשתם להיתר נדחתה על פי תקנות החירום עקב מגפת הקורונה, על פי דיווחים בתקשורת. כוחות הביטחון הפלסטיניים עצרו כמה מהפעילים בזמן שהיו בדרכם למקום ההפגנה, על פי הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם. הנציבות טענה כי הפעילים נעצרו גם בגלל פוסטים ברשתות החברתיות שמתחו ביקורת על הרשות הפלסטינית. כוחות הביטחון שחררו 10 פעילים זמן קצר לאחר מעצרים; 12 הנותרים שוחררו בערבות לאחר ביקורת מצד ארגוני זכויות האדם על המעצרים. בסוף השנה המשפטים שלהם עדיין נמשכו. מספר ארגוני חברה אזרחית טענו כי כוחות הביטחון הפלסטיניים ניצלו את תקנות החירום של הקורונה כעילה לדיכוי מחאה.

על פי צו שהוציא חמאס, כל אסיפה ציבורית או חגיגה בעזה מחייבות אישור מראש. חמאס השתמש במעצר שרירותי כדי למנוע מראש אירועים מסוימים, כולל אירועים פוליטיים המזוהים עם הפת"ח. חמאס גם ניסה לדכא ביקורת על מדיניותו באמצעות הטלת דרישות שרירותיות לצורך אישור מפגשים בנושאים פוליטיים או חברתיים.

פקודה צבאית ישראלית משנת 1967 קובעת כי כינוס "פוליטי" של 10 אנשים ומעלה מחייב אישור מהמפקד האזורי של כוחות הצבא, ונדיר שמפקדים ישראלים העניקו כזה האישור. העונש על הפרת הצו הוא עד 10 שנות מאסר או קנס. פיקוד המרכז של צה"ל הכריז על אזורים בגדה המערבית כ"שטח צבאי סגור", שבו צה"ל אוסר על התכנסות ציבורית של פלסטינים. החוק הצבאי הישראלי אוסר על פלסטינים להעליב חייל, להשתתף בהפגנה לא מאושרת או בצעדה של יותר מעשרה אנשים, או לעסוק ב"הסתה" (עידוד אחרים לאי-ציות אזרחי).

נגד פעיל זכויות האדם הפלסטיני עיסא עמרו עומדים 16 כתבי אישום בבית דין צבאי של ישראל, במשפט שהחל בשנת 2016 ונמשך לאורך השנה. האישומים כוללים השתתפות בצעדה ללא היתר, תקיפת חייל והסתה, על פי ארגוני זכויות אדם. ארגוני זכויות אדם כמו אמנסטי אינטרנשיונל הצהירו כי פעולותיו של עמרו במהלך תקריות אלה תואמות אי-ציות אזרחי לא אליים. הדיון האחרון בעניינו התקיים בספטמבר. עיתון "הארץ" דיווח כי צה"ל עיכב את עמרו לפחות 20 פעמים במחסומים שונים מאז 2018. באוגוסט עיכבו חיילי צה"ל את עמרו במחסום בחברון ושחררו אותו כעבור שעתיים ללא הסבר, על פי ארגוני זכויות אדם.

חופש ההתאגדות

הגדה המערבית ועזה

החוק ברשות הפלסטינית מתיר חופש התאגדות. הרשויות ברשות הטילו לעיתים מגבלות על חופש ההתאגדות בגדה המערבית, לרבות על ארגוני עובדים (ראו סעיף 7א). ארגוני חברה אזרחית הצהירו כי תקנה המחייבת "ארגונים ללא מטרות רווח" לקבל את אישור הרשות הפלסטינית לפני קבלת מענקים, מונעת את עצמאותם ומאיימת על היכולת של עמותות מקומיות ובין-לאומיות לפעול בחופשיות בגדה המערבית.

בעזה ניסה חמאס למנוע מארגונים שונים לפעול. ביניהם נכללו כמה ארגונים שחמאס האשים כי הם קשורים לפת"ח, כמו גם עסקים פרטיים וארגוני חברה אזרחית שהחמאס ייחס להם הפרה של מה שלשיטתו הן נורמות חברתיות של האסלאם. חמאס דרש סמכות פיקוח על כל העמותות, ונציגי חמאס הטרידו באופן קבוע עובדי ארגוני חברה אזרחית וביקשו לקבל מידע על צוות, משכורות ופעילויות.

3. חופש דת

ראו את הדוח חופש הדת הבין-לאומי של משרד מזכיר המדינה האמריקני, בכתובת:

<https://www.state.gov/religiousfreedomreport/>.

4. חופש התנועה

החוק ברשות הפלסטינית קובע חופש תנועה בתוך הרשות, ביציאה מגבולות הארץ, בהגירה ובחזרה למולדת, והממשלה כיבדה בדרך כלל זכויות אלה, למעט כמה חריגים. החלטת הרשות ב-20 במאי להפסיק את התיאום הביטחוני עם ישראל החמירה רבות מהבעיות שמגבילות את התנועה הפלסטינית. לדוגמה, במהלך מסיק הזיתים היו צריכים כמה חקלאים פלסטינים לתאם את הגישה למטעי הזיתים שלהם מול המנהל האזרחי בישראל ללא סיוע של מתווך מהרשות, על פי ארגוני זכויות אדם.

חמאס הגביל חלק מהיציאות מעזה והכניסות לעזה, ודרש אישורי יציאה לפלסטינים היוצאים דרך מעבר ארז בין עזה לישראל. חמאס גם מנע מכמה פלסטינים לצאת מעזה על בסיס מטרת נסיעתם או באמצעות כפיית תשלום מיסים וקנסות. היו דיווחים שנשים לא נשואות נתקלו במגבלות על יציאה מעזה. חמאס מגביל את כניסתם של זרים לעזה, אלא אם ישות מקומית מוכרת מגישה בקשה לכניסתם טרם הגעתם. חמאס אסר על כניסת כמה עיתונאים זרים בטענה שאין להם סוכנות מקומית מטעמם, או אנשים שיבקשו את האישור עבורם.

הגדה המערבית ועזה

ישראל הטילה מפעם לפעם מגבלות משמעותיות על התנועה הפלסטינית בגדה המערבית ובין הגדה המערבית לירושלים, בנימוקים ביטחוניים ובשל ניסיונות תכופים לבצע פיגועים. הרשויות הישראליות אסרו פעמים רבות על הנסיעה בין ערים הפלסטיניות בגדה המערבית, והציבו לשם כך מחסומים זמניים. פלסטינים שהתגוררו בכפרים שהושפעו מכך הצהירו כי "סגרים פנימיים" עדיין גורמים לפגיעה כלכלית, עקב הצמצום בסיכויי התעסוקה שלהם והפגיעה בשכר ובימי העבודה בחודש. בתקופות של חשש מתסיסה, כולל בחגים ישראליים אזרחיים, וכן חגים יהודיים ומוסלמיים מרכזיים, הרשויות הישראליות מטילות "סגר כללי" שמונע מפלסטינים את היכולת לצאת מהגדה המערבית ועזה.

על פי ארגוני זכויות אדם, ישראל הטילה מגבלות המקשות על חקלאים פלסטינים להגיע לאדמותיהם ממערב לגדר ההפרדה וממזרח לקו הירוק, באזור המכונה 'אזור קו התפר'. היו דיווחים שחיילים שתפעלו את המחסומים בנקודות הכניסה לאזור קו התפר לא אפשרו לחקלאים להכניס לאזור ציוד ומכונות חקלאיות, כולל משאיות להובלת יבול זיתים.

המערכת הישראלית למתן היתרים מגבילה את יכולתם של הפלסטינים לנסוע מעזה לגדה המערבית. אנשי קשר פלסטינים מתחום ההשכלה הגבוהה דיווחו כי לעיתים רחוקות ניתנים לעזתים אישורים ללמוד באוניברסיטאות בגדה המערבית. על פי ארגון המוקד, הרשויות הישראליות דרשו מפלסטינים מהגדה המערבית הנשואים לפלסטינים בעזה ומתגוררים בעזה, לחתום על "טופס מעבר לעזה" ולוותר לצמיתות על זכותם לחזור לגדה.

ישראל הכריזה על "אזורי גישה מוגבלת" בגבולות היבשתיים והימיים סביב עזה, כשהיא מבססת זאת על עדויות שחמאס ניצל אזורים אלה לביצוע פיגועים או להברחת נשק וסחורות לעזה. היעדר מידע ברור לגבי אזורי הגישה המוגבלת יצר סיכונים לפלסטינים בעזה שחיים או עובדים בחוף הים התיכון או בסמוך לגדר המערכת. לא היה שילוט רשמי לקו התיחום, והמדיניות הרשמית השתנתה לעיתים קרובות.

השימוש שעושה חמאס בטכנולוגיות מסוימות לצורך רקטות, רחפנים, כלי נשק אחרים ומערכות מעקב, הביא את ישראל להגביל את היבוא לעזה של ציוד כפול שימוש, כולל מכשירי GPS. המחסור במכשירי GPS מקשה על הדייגים לאתר אזורי פעילות ימית מוגבלת ולהימנע מהם. נוסף על כך אזור הפעילות הימית המותר לפלסטינים לאורך החוף בעזה השתנה בין 0 ל-15 מיילים ימיים מספר רב של פעמים במהלך השנה, כך לדברי גישה, ארגון ישראלי המתמקד בחופש התנועה הפלסטיני. ארגון גישה כינה

הגדה המערבית ועזה

את השינויים צורה של ענישה קולקטיבית. ארגוני חברה אזרחית לזכויות אדם טענו כי הבלבול סביב אזורי הפעילות המותרים הביא לכמה מקרים שבהם כוחות ישראליים ירו על חקלאים ודייגים. על פי ממשלת ישראל, חמאס ניסה להוציא לפועל פעילות טרור דרך הים. על פי האו"ם, הפסקת חשמל קבועות ותכופות אילצו את החקלאים בעזה לעבד את שדותיהם לאחר רדת החשכה; בחלק מהמקרים ירו חיילי צה"ל לעבר חקלאים שהיו סמוכים לאזור הגישה המוגבלת כאשר הם השקו את שדותיהם בלילה.

ב-25 בספטמבר ירו כוחות חיל הים המצרי, הרגו שני אחים ופצעו דייג נוסף בחופי עזה ליד רפיח, על פי דיווחים בתקשורת. לא היה ברור אם סירת האחים חצתה לתוך מימי מצרים.

בפברואר 2019 ירו לכאורה כוחות חיל הים הישראלי בדייג העזתי האדר אל-סעידי בכדורים מצופים גומי ופגעו בו בפנים ובחזה מטווח קרוב. בעקבות הירי הוא איבד את הראייה בשתי העיניים. לאחר בדיקת המקרה, מצא התובע הצבאי כי פעולות כוחות צה"ל אינה מעלה חשד להתנהגות בלתי הולמת ברמה הפלילית, והחליט שלא לפתוח בחקירה פלילית, כך לטענת ממשלת ישראל.

גדר ההפרדה המפרידה בין מרבית שטחי הגדה לישראל, כולל ירושלים, פגעה משמעותית בתנועה הפלסטינית. הרשויות הישראליות הצהירו כי הקימו את הגדר כדי למנוע פיגועים של מחבלים פלסטינים. באזורים מסוימים הגדר חוצה יישובים פלסטיניים בגדה המערבית ובירושלים. בנקודות מסוימות הגדר נכנסת עד 16 ק"מ לתוך הגדה המערבית. ארגון בצלם העריך כי 27,000 פלסטינים גרו ביישובים ממערב לגדר ונדרשו לחצות דרך מחסומי הביטחון הישראליים כדי להגיע לשאר חלקי הגדה המערבית.

מכשולים משמעותיים אחרים לתנועה הפלסטינית כללו סגירת כבישים פנימיים על ידי כוחות הביטחון הישראליים, והגבלות ישראליות על תנועת אנשים וסחורות פלסטינים בין הגדה המערבית ועזה. מחסומים מרכזיים, כמו מחסור הקונטיינר ומחסום זעתרה, כשנסגרו, גרמו לשיבושים גדולים בגדה המערבית, על פי דיווחים בתקשורת. כאשר מחסום הקונטיינר (ליד בית לחם) סגור, הוא מנתק שלישי מאוכלוסיית הגדה המערבית המתגוררת בדרום, ובכלל זה את תושבי בית לחם וחברון, מרמאללה והצפון. באופן דומה, מחסום זעתרה חוסם את התנועה בכל החלק הצפוני של הגדה המערבית, כולל שכם, טול כרם וג'נין, על פי דיווחי התקשורת. משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (UNOCHA) דיווח כי במהלך השנה הוצבו 593 מחסומים קבועים ברחבי הגדה המערבית. הגבלות

הגדה המערבית ועזה

התנועה שמטילה ישראל משפיעות כמעט על כל היבטי החיים הפלסטיניים, כולל השתתפות בחתונות והלוויות, גישה למקומות פולחן, תעסוקה, גישה לאדמות חקלאיות, בתי ספר ובתי חולים, וכן על פעילות, פעילות הומניטרית ופעילות של ארגוני חברה אזרחית. היו גם דיווחים על חולים שמתו בפקקים לפני שהגיעו לבתי חולים, ועל אמבולנסים שהיו בדרך לתאונות או לזירות אירוע שנעצרו על ידי צה"ל, לעיתים במשך שעות.

הגדר שהפרידה בין מרבית שטחי הגדה המערבית לישראל חצתה גם מספר קהילות בירושלים, והשפיעה על גישת התושבים למקומות פולחן, תעסוקה, אדמות חקלאיות, בתי ספר ובתי חולים, כמו גם על התנהלות עיתונאים ועל פעילות של סיוע הומניטרי וארגוני חברה אזרחית. לדוגמה, להגבלות הגישה בירושלים הייתה השפעה שלילית על חולים פלסטינים וצוותים רפואיים בכל נסיעה לאחד מששת בתי החולים הפלסטיניים במזרח ירושלים לצורך טיפול מתמחה, ובכלל זה עיכובים במחסומים שנמשכו עד שעתיים. הרשויות הגבילו לעיתים את התנועה הפנימית בשכונות הפלסטיניות בירושלים ובעיר העתיקה בירושלים, וחסמו מעת לעת כניסות לשכונות של עיסאווייה, סילוואן וג'בל מוכאבר שבמזרח ירושלים. הממשלה טענה שהגדר היתה נחוצה מטעמי ביטחון, וכי הגבלות התנועה בירושלים היו זמניות, ויושמו רק כשנדרשו לצורך חקירה, שלום הציבור, הסדר הציבורי או כאשר לא היתה חלופה אחרת.

ממשלת ישראל הטילה הגבלות על העברת חומרים, סחורות ואנשים לתוך עזה וממנה החוצה, על רקע חששות ביטחוניים וכלכליים. הארגונים אמנסטי אינטרנשיונל ו־Human Rights Watch דיווחו על קשיים של עובדים זרים לקבל אשרות ישראליות, שהשפיעו על מתן סיוע הומניטרי בגדה המערבית ובעזה. אמנסטי אינטרנשיונל ו־Human Rights Watch דיווחו גם כי ממשלת ישראל מנעה מעובדים שלהם היתרי כניסה מישראל לעזה. האו"ם וכמה ארגוני חברה אזרחית בין־לאומיים דיווחו כי ממשלת ישראל מנעה מצוותי האו"ם והארגונים הלא ממשלתיים המקומיים בעזה אישורי יציאה מעזה לישראל. ממשלת ישראל הצהירה כי כל בקשות היציאה מעזה על בסיס פרטני, ובהתאם לשיקולי הביטחון הנובעים משליטתו בפועל של חמאס בעזה.

שופטים ותובעים המשויכים לרשות הפלסטינית טענו כי איסורי התנועה שאוכפים כוחות הביטחון הישראליים בגדה המערבית, כולל הגבלות ישראליות על יכולתה של הרשות הפלסטינית להעביר עצורים ועדים, פוגעים ביכולתם להבטיח משפט צדק.

הגדה המערבית ועזה

ארגון אונר"א דיווח כי תנועת העובדים שלו המשיכה להיות מוגבלת ובלתי צפויה בכמה מחסומים, בעיקר אלה ששולטים בגישה למזרח ירושלים או במעבר של הגדר, וכי הגבלות התנועה בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, הביאו לאובדן של לפחות 27 ימי עבודה. על פי אונר"א, בשתי הזדמנויות במחסומים בגדה המערבית, כולל לשם כניסה למזרח ירושלים, דרשו הרשויות הישראליות לערוך חיפוש ברכבי אונר"א, ולפחות בשלוש הזדמנויות, לא אפשר לעובדים שהשתייכו למשרדי סניף אונר"א בגדה המערבית לעבור במחסום, והם לא יכלו להגיע לעבודתם.

בחודשים מרץ עד יוני דרשו הרשויות הישראליות כי כל תנועה של אנשי אונר"א בין ישראל לגדה המערבית, בשני הכיוונים, תתואם באמצעות היחידה לתיאום גישה של האו"ם ותאושר על ידי הרשויות הישראליות, מה שהסתכם במאות אישורים אישיים, על פי אונר"א. מאוחר יותר הוסרה דרישה זו עבור צוות סניף הגדה המערבית הנכנסים לישראל ומזרח ירושלים. אולם בסוף השנה, אנשי אונר"א המחזיקים בתעודת תושב שמנפיקה ישראל במזרח ירושלים, או שהם אזרחים ישראלים שמבקשו לנסוע ממזרח ירושלים לגדה המערבית (לשטחים A ו-B בהם מתבצעת מרבית פעילות אונר"א), עדיין נדרשו להגיש בקשת תיאום דרך היחידה לתיאום גישה של האו"ם.

תנועה פנימית: בניסיון להילחם בהתפשטות מגפת הקורונה, אכף חמאס מדי פעם מגבלות על תנועה פנימית בעזה. הלחץ להיכנע לנורמות האסלאמיות שכופה חמאס בדרך כלל הגביל את התנועה של נשים, שלרוב נדרשו לנסוע בקבוצות כדי לבקר במרחבים ציבוריים מסוימים כגון חוף הים. היו דיווחים ספורדיים על קציני ביטחון שחייבו גברים להוכיח שהאישה שאיתם במרחב הציבורי היא בת זוגם הרשמית.

בגדה המערבית עיכבו כוחות הביטחון הישראליים באופן שגרתי פלסטינים במשך כמה שעות והעבירו אותם לחקירות, על פי ארגוני זכויות אדם.

נטען כי במהלך פשיטות, פגעו הרשויות הישראליות ברכוש פלסטיני בגדה המערבית, אטמו כניסות ויציאות לבתים ולמבנים נוספים והחרימו כלי רכב וסירות. ממשלת ישראל הצהירה כי היא הטילה מגבלות קולקטיביות רק אם מפקד צבאי היה סבור שיש צורך צבאי בפעולה כזו, ואם הפרעה לשגרת החיים של אזרחים פלסטינים לא היתה בלתי מידתית.

הרשויות הישראליות הגבילו או אסרו נסיעה של פלסטינים ב-29 כבישים וקטעי דרכים (המצטברים

הגדה המערבית ועזה

לכ-100 ק"מ) ברחבי הגדה המערבית, וכוללים רבים מצירי התנועה הראשיים, על פי בצלם. צה"ל הטיל גם עוצר זמני שריתק את הפלסטינים לבתיהם במהלך פעולות מעצרים שביצע. ישראל המשיכה להגביל את התנועה והפיתוח ליד גדר ההפרדה, כולל של מספר ארגונים בין-לאומיים.

חקלאים פלסטינים המשיכו לדווח על קשיים להגיע לאדמותיהם בשטח C שבשליטת ישראל בגדה המערבית. ארגוני חברה אזרחית מנהיגים קהילתיים דיווחו על מקרים רבים של כפרים פלסטיניים שבבעלותם אדמות שנותקו מגישה לאדמותיהם עקב הגדר. משטר היתרים ישראלי מסובך (הדורש יותר מעשרה אישורים שונים) מונע מהם את השימוש במלוא שטח אדמותיהם. ארגון המוקד דיווח כי נתוני ממשלת ישראל הראו ירידה ניכרת במתן היתרים לחציית הגדר, בהשוואה לשנים קודמות. הנתונים הראו כי 84% מהבקשות להיתר נדחו, אם כי דווח רק על 1% שנדחו מסיבות ביטחוניות. המוקד דיווח גם כי הרשויות הישראליות פתחו את השערים לאזורים אלה באיחור, מה שלטענתו פגע ביכולת של החקלאים הפלסטינים לעבד את אדמתם.

בשל האפשרות שישמשו לייצור נשק או חומר נפץ, הגבלות הישראליות מנעו יבוא פריטים כפולי שימוש, הכוללים בין השאר כבלים, מנועים ופיברגלס, את האפשרות של חלק מהדייגים לתקן את סירותיהם.

בגדה המערבית צה"ל המשיך להגביל תנועת כלי הרכב והליכה רגלית של הפלסטינים בחברון, וכן את גישתם לבתיהם ולעסקים שלהם במרכז העיר, בטענה של הגנה על כמה מאות המתנחלים הישראליים המתגוררים במרכז העיר. צה"ל המשיך להשתלט על גגות של בתים פלסטיניים פרטיים בחברון כעמדות ביטחון, כשהוא מאלץ משפחות להשאיר את דלת הכניסה פתוחה לכניסת חיילים. בתגובה לדיווחים אלה הצהירה ממשלת ישראל כי חופש התנועה איננו זכות מוחלטת, אלא יש לאזנה מול צורכי הביטחון והסדר הציבורי.

בנימוקים של חששות ביטחוניים, המשיכה ממשלת ישראל להטיל הגבלות לסירוגין על גישה של פלסטינים לאתרים דתיים מסוימים, וביניהם הר הבית או חראם אל-שריף. גורמים ישראליים רשמיים טענו שהטלת הגבלות התנועה, כולל הגבלת הגישה לירושלים בחגים יהודיים מרכזיים והמשך בניית גדר ההפרדה, שהקשו על תנועת פלסטינים מוסלמית ונוצרים בגדה המערבית, נעשה מסיבות ביטחוניות.

הגדה המערבית ועזה

משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (UNOCHA) דיווח כי הפלסטינים בעזה רואים בשטח של עד כ-300 מטר מגדר המערכת כאזור "אסור", ובשטח של עד כ-1,000 מטר מהגדר כאזור ב"סיכון גבוה", מה שמרתיע את החקלאים מלעבד את שדותיהם. UNOCHA מעריך כי אזור זה כולל כ-35% מהאדמות החקלאיות בעזה.

נסיעה מחוץ לעזה: חמאס בעזה אכף מדי פעם מגבלות תנועה על פלסטינים שניסו לצאת מעזה לישראל דרך מעבר ארז, ולמצרים דרך מעבר רפיח. פלסטינים שחזרו לעזה עברו תמיד חקירה של החמאס בנוגע לפעילותם בישראל, בגדה המערבית או בחו"ל.

לאחר החלטת הרשות ב-20 במאי להפסיק את התיאום הביטחוני עם ישראל, לא הצליחו עזתים לקבל טיפול רפואי מתקדם מחוץ לעזה במשך שבועות אחדים. המרכז הפלסטיני לזכויות אדם והוועד הבין-לאומי של הצלב האדום מילאו את הפער באופן זמני, ואז העבירו את משימת התיאום לארגון הבריאות העולמי, עד לחידוש התיאום הביטחוני.

הרשויות הישראליות דחו או לא נענו פעמים רבות לבקשות של פלסטינים לקבל אישורי נסיעה דרך מעבר ארז, בין היתר עבור חולים שביקשו לקבל טיפול רפואי שאינו זמין בתוך עזה, בנימוקים ביטחוניים. הרשויות הישראליות הגבילו במידה רבה את הכניסה והיציאה מעזה דרך מעבר ארז למקרים הומניטריים בלבד, והגבילו את ההיתרים לאנשי עסקים ולעובדי יום בישראל. מגבלות אלה מנעו מחלק מהפלסטינים את המעבר לירושלים לצורך ראיונות לקבלת ויזה; לירדן (לרוב כתחנת מעבר לנסיעת המשך) דרך גשר אלנבי; ולגדה המערבית לצורך עבודה או לימודים. למרות שמשרד החוץ הישראלי הצהיר כי לא היו הגבלות חדשות על פריטים שאפשר להכניס לישראל דרך מעבר ארז, העזתים דיווחו על מגבלות נוספות, כולל על איסור להעביר מטענים לטלפונים סלולריים או יותר מזוג נעליים אחד.

ממשלת ישראל המשיכה בביטולים סלקטיביים של אישורי שהייה לחלק מתושבי ירושלים הפלסטינים. פירוש הדבר שתושבים אלה לא יכלו לחזור להתגורר בירושלים. הסיבות לביטול כללו החזקת תושבות או אזרחות של מדינה אחרת; מגורים במדינה אחרת, בגדה המערבית או בעזה במשך יותר משבע שנים; או - הנפוץ ביותר - חוסר יכולת להוכיח ש"מרכז החיים" (המתפרש כמגורים מלאים) נמצא בירושלים.

משרד החוץ הישראלי דיווח כי החל מ-28 באוקטובר ביטלה ממשלת ישראל 17 היתרי תושבות

הגדה המערבית ועזה

בירושלים בנימוק של תקנה 11 א לתקנות הכניסה לישראל, הנוגעת לאנשים ששהו מחוץ לישראל יותר משבע שנים או רכשו אזרחות/מעמד תושבות קבע מחוץ לישראל. חלק מהפלסטינים שנולדו בירושלים אך למדו בחו"ל דיווחו כי איבדו את מעמד התושבות שלהם בירושלים, אך הממשלה הכחישה כי ביטלה את מעמד התושבות של מי שעזב לצורך לימודים בחו"ל בלבד. הממשלה הוסיפה כי לא תבוטל תושבות של אנשים השומרים על "זיקה לישראל", וכי תושבים לשעבר שרוצים לחזור לישראל יוכלו לקבל מעמד מחודש של תושבות בתנאים מסוימים.

פלסטינים המחזיקים באישור תושב שהונפק על ידי ממשלת ישראל, אך לא במסמכים של הרשות הפלסטינית או הירדנית, נזקקו למסמכים מיוחדים כדי לנסוע לחו"ל.

במהלך השנה, ולמעט כמה יוצאים מן הכלל, המשיך בית המשפט העליון בישראל לקיים את האיסור שהוטל בשנת 2000 על סטודנטים מעזה ללמוד באוניברסיטאות בגדה המערבית. סטודנטים בעזה לא פנו בדרך כלל לאוניברסיטאות בגדה המערבית, מכיוון שלהבנתם הרשויות הישראליות לא יעניקו להם היתר, או שיוכלו לבטל את ההיתר במהלך שנת הלימודים.

העיכובים במתן ההיתרים מצד הגורמים הישראליים גרמו לחלק מהפלסטינים להחמיץ את מועדי הנסיעה לתוכניות חילופי סטודנטים בחו"ל וללמידה באוניברסיטאות זרות. בחלק מהמקרים ביקשו הרשויות מהסטודנטים להגיע לראיון תחקור ביטחוני לפני קבלת האישור. הרשויות הישראליות עיכבו כמה מהסטודנטים ללא הגבלת זמן וללא כתב אישום בעקבות הריאיון הביטחוני שעברו, מה שגרם לסטודנטים אחרים לסרב להשתתף בראיונות אלה בשל חשש ממעצר.

הרשויות במצרים פתחו מספר פעמים במהלך השנה את מעבר רפיח להולכי רגל, ועד סוף ספטמבר נרשמו דרכו 35,577 יציאות וכניסות בסך הכול. האו"ם ומספר ארגוני חברה אזרחית בין-לאומיים דיווחו כי קבלת אישור מממשלת חמאס בעזה ומממשלת מצרים לנסוע דרך מעבר רפיח הייתה קשה במיוחד לפלסטינים מעזה, שלעיתים קרובות נדרשו לשלם שוחד לרשויות המקומיות.

לדברי ארגון גישה, דחו הרשויות הישראליות כמה מהבקשות לקבלת היתר יציאה של תושבי עזה בטענה שהמבקשים הם "קרובי משפחה מדרגה ראשונה של פעיל חמאס". משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (UNOCHA) דיווח כי מחלק מאנשי הצוות שלו נשללו היתרי היציאה מעזה מכיוון שהמשרד מנהל את התיאום מול חמאס, בהיותו השולט בפועל בעזה, כדי לסייע לכניסה, יציאה

ונסיעה של אנשי האו"ם.

5. מעמד וטיפול בעקורים המתגוררים בשטחים

על פי נתוני האו"ם, 1,001 בני אדם נעקרו מבתיהם בגדה המערבית ובמזרח ירושלים בגלל הריסות בתים.

אונר"א וארגונים הומניטריים אחרים סיפקו שירותים לעקורים בעזה ובגדה המערבית, עם מגבלות מסוימות עקב הגבלות ישראליות על תנועה וגישה לגבול.

6. הגנה על פליטים

פגיעה במהגרים, פליטים וחסרי מדינה: פעילות ביטחונית ישראלית בגדה המערבית הובילה לשלושה הרוגים פלסטינים נתמכי אונר"א, אחד מהם נהרג כאשר לפי הדיווחים ביצע פיגוע נגד אנשי כוחות הביטחון הישראליים או נגד אזרחים ישראלים. על פי האו"ם, כוחות הביטחון הישראליים ביצעו כ-560 פעולות במחנות הפליטים בגדה המערבית, במהלכם נפצעו 180 פלסטינים. מבין הנפגעים הללו, 43 בני אדם, בהם שמונה קטינים, נפצעו כתוצאה מתחמושת חיה. על פי האו"ם, הרסו הרשויות הישראליות 220 מבנים השייכים לנתמכי אונר"א, והביאו לעקירתם של 287 פליטים.

המקרה האחרון של הרוג במחנה הפליטים דהיישה שמדרום לבית לחם התרחש ביולי 2019, כאשר כוחות הביטחון הישראליים ירו למוות בארקאן ת'איר מיזהר בן ה-14. לדברי ממשלת ישראל, החקירה הסתיימה והפרקליטות הצבאית בוחנת את הממצאים.

סוכנות אונר"א המשיכה להעניק שירותי חינוך, שירותי בריאות ושירותים חברתיים בירושלים, בגדה המערבית ובעזה; עם זאת, הסוכנות המשיכה לסבול ממחסור במימון לאורך השנה, שגרם לעיכובים זמניים בתשלומי השכר לצוות. בחקירה שערך משרד האו"ם לשירותי פיקוח פנימיים ב-2019 בדבר האשמות על שחיתות וניהול כושל של צוות ההנהלה הבכיר באונר"א, לא נמצאו עדויות להונאה או לשימוש לרעה בכספי תורמים, אך נמצא ניהול כושל וליקויים משמעותיים במשאבי אנוש ובמנגנוני מתן דין וחשבון. אונר"א הצהירה כי תמשיך לקדם שורה של יוזמות ניהוליות כדי לטפל בחששות בנוגע לשקיפות, אחריות וקבלת החלטות מכלילה בארגון.

גישה למקלט: לפלסטינים תושבי הגדה המערבית שטענו כי הם נמצאים בסכנת חיים בשל נטיית המינית או מסיבות אחרות, כמו אלימות במשפחה, לא הייתה גישה למערכת המקלט בישראל; עם זאת, רבים

מהם התגוררו בישראל ללא מעמד חוקי. ארגוני חברה אזרחית הצהירו כי מצב זה הותיר את אותם אנשים, שטענו כי אינם יכולים לחזור לגדה המערבית בגלל חשש מרדיפה, במצב שבו הם פגיעים לסחר בבני אדם, אלימות וניצול. חלק מהפלסטינים מקהילת הלסביות, הומואים, דו-מיניים, טרנסג'נדרים, קווירים או אינטרסקס (להטב"ק+) הצליחו לקבל אישור זמני המאפשר להם להישאר בישראל, מטעם מתאם פעולות הממשלה בשטחים (מתפ"ש) אם כי זה לא כלל אישור עבודה או גישה לשירותים חברתיים. עתירה שהגישו ארגוני חברה אזרחית לבית המשפט העליון בדרישה לזכויות אלה היתה תלויה ועומדת בסוף השנה. לפי נתוני נציבות האו"ם לפליטים (UNHCR), לפני מתן האישור, ביקש המתפ"ש הוכחה למאמצים לעבור להתגורר במדינה שלישית. הממשלה הצהירה כי המתפ"ש בוחן כל מקרה לגופו. בעקבות עתירה מנהלית של הארגון היהודי הבין-לאומי HIAS, ב-1 במרץ, השיקה רשות האוכלוסין וההגירה תוכנית שאפשרה לפלסטינים שהוכרו כקורבנות סחר בבני אדם, לעבוד בישראל.

גישה לשירותים בסיסיים: פליטים פלסטינים בגדה המערבית ובעזה היו זכאים ללמוד בבתי ספר של אונר"א ולטיפול במרפאות בריאות, אם כי במקרים מסוימים, מנעו הגבלות התנועה את הגישה לשירותים ולמשאבים של אונר"א בגדה המערבית (ראו סעיף 71).

כל הפרויקטים של אונר"א בגדה המערבית ובעזה מחויבים בהיתרים של ממשלת ישראל, אך אונר"א אינה הגישה בקשות להיתרים במחנות פליטים.

התנאים הסוציו-אקונומיים בעזה פגעו קשות בפליטים. סוכנות אונר"א דיווחה כי גישה למזון המשיכה להיות בסיכון. בחודש מרץ השעתה אונר"א באופן זמני את חלוקת המזון במרכזי החלוקה הרשמיים שלה כדי להימנע מהפצת נגיף הקורונה, אך פתחה במשלוחים מדלת לדלת כחלופה מייד לאחר מכן.

הגבלות היבוא שמטילה ישראל על סחורות מסוימות הנחשבות כבעלות שימוש כפול, המשיכו לעכב את הפעולות ההומניטריות בעזה, כולל כאלה שנועדו לסייע לפליטים. בשנת 2016 הרשויות הישראליות הציגו דרישה ולפיה האישור לפרויקטים של אונר"א יהיה תקף למשך שנה בלבד. מכיוון שברוב המקרים חרגו לוחות הזמנים של יישום הפרויקט משנה אחת, חייבה דרישה זו הגשת בקשה חוזרת לאישור מחדש של פרויקטים, תהליך שפגע ביישומם והגדיל את העלויות עבור פרויקטים רבים של הסוכנות.

7. מחוסרי אזרחות

לפי ארגוני חברה אזרחית, 40,000–50,000 פלסטינים בעזה חסרים תעודות זהות המוכרות על ידי

הגדה המערבית ועזה

ישראל. חלקם נולדו בעזה אך מעולם לא הוכרו על ידי ישראל כתושבי עזה; חלקם ברחו מעזה במהלך מלחמת 1967; וחלקם עזבו את עזה מסיבות שונות לאחר 1967 אך חזרו מאוחר יותר. חלק קטן מחסרי תעודות הזהות המוכרות נולדו בעזה ומעולם לא עזבו אותה, ובכל זאת מחזיקים רק בתעודות זהות שהונפקו על ידי חמאס. על פי הסכמי אוסלו, הרשות הפלסטינית מנהלת את מרשם האוכלוסין הפלסטיני, אם כי כל שינוי מעמד במרשם מחייב את אישור ממשלת ישראל. ממשלת ישראל לא ביצעה שינויים ברישום מאז שנת 2000.

החלטת הרשות להשעות את התיאום האזרחי והביטחוני עם ישראל גרמה לשיבושים בנסיעות ובעבודה של פלסטינים רבים, והותירה פערים רבים בתהליכים לקבלת אישורי עבודה, נסיעות רפואיות ומסמכים אחרים.

בין מאי לנובמבר, לא העביר המשרד לענייני אזרחים פלסטינים למנהל האזרחי בישראל עדכוני רישום אוכלוסין המשקפים לידות, מקרי מוות או מספרי דרכונים ותעודות זהות. בהיעדר מידע זה, ישראל לא הכירה בתעודות זהות של הרשות הפלסטינית שהונפקו במהלך ההשעיה. המתפ"ש אישר כי ללא רשומות מדויקות ומעודכנות במאגרי המידע בישראל, הרשויות הישראליות אינן יכולות לעבד את תנועת הפלסטינים בגדה המערבית ובעזה ומחוצה לה.

לא קיים תהליך עבור בני זוג זרים של פלסטינים או ילדים פלסטינים שנולדו מחוץ לשטחים, שיאפשר להם לקבל מעמד חוקי קבוע בגדה המערבית. כתוצאה מכך, רבים מהילדים והצעירים הפלסטינים, במיוחד אלה שנולדו בחו"ל, הם חסרי מעמד חוקי במקום שהוא מקום מגוריהם במשך מרבית או כל חייהם. בשנת 2019 העניק בית משפט למאין אבו חאפז היתר מבקר לשנה אחת בגדה המערבית, שתוקפו פג במהלך השנה, והבקשה לחדשו נדחתה. ארגון המוקד ביקש בשמו לחדש את ההיתר, אך בינתיים נותר אבו חאפז ללא מעמד חוקי. על פי הדיווחים, התגורר אבו חאפז במחנה הפליטים ג'נין מאז שהיה בן שלוש, כאשר עבר לשם עם אביו הפלסטיני ואימו ילידת אורוגואי. בקשת המשפחה לאיחוד משפחות ממתנה כבר כמה שנים. בשנת 2017 הוא עוכב במחסום והוחזק במשך יותר משנתיים וחצי בכלא הישראלי ברמלה. ממשלת ישראל ביקשה לגרש אותו לברזיל, שם נולד, אף שאין לו שום היכרות עם המקום והוא אינו דובר פורטוגזית.

פרק 3. החופש להשתתף בהליך הפוליטי

הגדה המערבית ועזה

חוק היסוד של הרשות הפלסטינית קובע את הזכות של הפלסטינים לבחור את ממשלתם ולהצביע בבחירות תקופתיות חופשיות והוגנות, שיתקיימו בהצבעה חשאית ויתבססו על זכות בחירה אוניברסלית ושווה. מאז 2006 לא קיימה הרשות בחירות ארציות בגדה המערבית או בעזה, ומנעה מהפלסטינים את האפשרות לבחור ממשלה משלהם או לתבוע ממנה דין וחשבון. ארגוני חברה אזרחית בעזה, שנמצאת בשליטת חמאס מאז 2007, הצהירו כי חמאס וארגונים אסלאמיסטיים אחרים אינם מוכנים לקבל מחלוקת ציבורית, אפוזיציה, אקטיביזם אזרחי או קידום ערכים המנוגדים לאידיאולוגיה הפוליטית והדתית של חמאס.

החוק בישראל קובע את זכות האזרחים לבחור את ממשלתם בבחירות תקופתיות חופשיות והוגנות, המתקיימות בהצבעה חשאית ומבוססות על זכות בחירה אוניברסלית ושווה. תושבי ירושלים הפלסטינים שהם בעלי מעמד של תושבות קבע רשאים להצביע בבחירות העירוניות ולהיבחר לחלק מהמשרות העירוניות, אך לא לראשות העיר, והם אינם רשאים להצביע בבחירות הכלליות או לכהן בכנסת.

בחירות והשתתפות פוליטית

הבחירות האחרונות: מאז 2006 לא נערכו בחירות ארציות בגדה המערבית ובעזה. הבחירות היו אמורות להתקיים בשנת 2010, אך הנשיא עבאס סירב להכריז עליהן. בשנת 2017 נערכו בחירות לרשויות המקומיות בגדה המערבית. בשנת 2018 הודיע הנשיא עבאס כי בית המשפט החוקתי של הרשות הוציא החלטה על פירוק המועצה המחוקקת הפלסטינית, וקרא לערוך בחירות למועצה בתוך שישה חודשים. בחירות אלה מעולם לא נערכו. הנהגת הפת"ח והחמאס דנה באפשרות הבחירות בסוף 2019 ופעם נוספת בשנת 2020, כאשר הנשיא עבאס, בנאומו בפני העצרת הכללית של האו"ם בספטמבר, שב והבטיח שייערכו בחירות.

מפלגות והשתתפות פוליטית: הרשות הפלסטינית התירה למספר מצומצם של מפלגות לפעול בגדה המערבית, והגבילה את יכולתם של אנשי חמאס לערוך קמפיין ולארגן עצרות. בעזה התיר חמאס את קיומן של מפלגות אחרות אך הגביל את פעילותן, בעיקר את זו של הפת"ח. על פי ארגון Human Rights watch, הרשות והחמאס עצרו באופן שרירותי כל צד את התומכים של הצד הנגדי, רק בשל השתייכות פוליטית או הבעת דעות.

השתתפות נשים וקבוצות מיעוט: אין חוק ברשות הפלסטינית המגביל נשים או מי שמשתייך לקבוצות מיעוט מלקחת חלק בתהליך הפוליטי, והם אכן השתתפו בו. על פי החוק, נשים ומיעוטים רשאים להצביע ולהשתתף בחיים הפוליטיים, אם כי נשים מתמודדות עם חסמים חברתיים ותרבותיים ניכרים, הן בגדה המערבית הן בעזה. במועצה המחוקקת הפלסטינית שורינה מכסה של 20% לנשים, אך פעילות המועצה הופסקה מאז 2007. בקבינט הרשות הפלסטינית המונה 22 חברים, יש שלוש נשים וארבעה נוצרים.

חמאס באופן כללי מדיר נשים מתפקידי הנהגה בעזה.

פרק 4. שחיתות והיעדר שקיפות בממשלה.

החוק ברשות הפלסטינית קובע עונשים פליליים על הרשעה בשחיתות ציבורית, אך מעט מאוד נעשה כדי להעמיד לדין פקידים מושחתים.

שחיתות: האשמות על פרקטיקות שחיתות בקרב פקידי הפת"ח נמשכו, והיו קשורות במיוחד למתן עדיפות ולנפוטיזם במינויים במגזר הציבורי, שרק לעיתים נדירות פורסמו בפומבי. בחודש יולי הגיע הזעם הציבורי לשיא, כפי שעלה משורה של סקרי דעת קהל, לאחר שכמה קרובי משפחה של פוליטיקאים ידועים זכו במינויים מועדפים, למרות אילוצים תקציביים חמורים עקב סירוב הרשות לקבל את כספי המיסים שישראל גובה עבורה, במסגרת הקפאת התיאום הביטחוני עם ישראל מאז חודש מאי.

בעזה משקיפים מקומיים וארגוני חברה אזרחית היו עדים לכאורה למקרים שחמאס היה שותף בפרקטיקות שחיתות, כולל תנאי רכישה מועדפים של נדל"ן ורווחים כספיים מגביית מיסים ותשלומים על היבוא לעזה. חמאס הקשה מאוד על הדיווחים ועל הגישה למידע.

נציגי עסקים מקומיים בעזה טענו כי המשרד לענייני אזרחים של הרשות הפלסטינית, המגיש בקשות לרשויות הישראליות להכנסת חומרים מוגבלים לעזה, היה מעורב בנפוטיזם והעניק יחס מועדף ליבואנים מעזה המקורבים למשרד.

גילוי פיננסי: שרי הרשות הפלסטינית כפופים לחוקי גילוי פיננסי, אך כמעט לא נתבעו לשאת באחריות בגין אי-גילוי. הרשות פרסמה מסמכי גילוי פיננסי של עובדי המגזר הציבורי, כולל שרים, באמצעות הוועדה למלחמה בשחיתות. חמאס בעזה לא דרש גילוי פיננסי.

פרק 5. העמדה הממשלתית כלפי חקירה בין-לאומית או לא ממשלתית של חשש לפגיעה

בזכויות אדם

ארגוני זכויות אדם פלסטינים וארגונים בין-לאומיים דיווחו על מגבלות על עבודתם בגדה המערבית. חלק מהארגונים דיווחו כי כוחות הביטחון והמשטרה הפלסטיניים הטרידו את עובדיהם ולחצו על אנשים וארגונים שלא לעבוד איתם. כמה משירותי הביטחון של הרשות, ובתוכם המודיעין הכללי והמשטרה האזרחית הפלסטינית, מינו אנשי קשר רשמיים שעבדו עם ארגוני זכויות אדם.

מספר ארגוני זכויות אדם ישראליים ופלסטיניים הפועלים בגדה המערבית, בעזה, או בשניהם, ובתוכם בצלם, רבנים לזכויות אדם ושוברים שתיקה, דיווחו על הטרדה מצד מתנחלים ישראליים וממקורות אנונימיים. ארגונים אלה, כמו גם הארגונים הלאומיים יש דין ו־Human Rights Watch, דיווחו כי חלק מעובדיהם עברו תשאול של שירותי הביטחון, וכן חקירות, הפחדות, איומים במוות או תקיפה פיזית. ארגון יש דין דיווח כי כמה מעובדי השטח הפלסטינים שלו עוכבו במשך כמה שעות במחסומים לאחר שנמצאו ברשותם חומרי מחקר של יש דין. הארגונים טענו כי התנהגויות אלה התגברו בתקופות שבהן גורמים רשמיים בממשלת ישראל התבטאו נגד פעילות הארגונים, או כינו אותם אויבים או בוגדים בעקבות התנגדותם למדיניות ממשלת ישראל.

ארגוני חברה אזרחית הפועלים בעזה דיווחו כי נציגי חמאס הופיעו ללא התראה במשרדיהם כדי לדרוש תשלומי מיסים, תבעו רשימות של מקבלי השכר ומידע על השכר, וזימנו נציגים של הארגונים לחקירה במשטרה.

ארגונים הומניטריים המשיכו להביע דאגה בנוגע לצמצום מרחב הפעולה של ארגוני חברה אזרחית בין-לאומיים בעזה, ובכלל זה איסורי נסיעה שהטילה ישראל ומשפיעים על הצוותים בעזה.

ארגוני חברה אזרחית פלסטיניים, ישראליים ובין-לאומיים עקבו אחר נוהלי ממשלת ישראל בגדה המערבית ובעזה ופרסמו את ממצאיהם.

האו"ם וגופים בין-לאומיים אחרים: פקידי הרשות הפלסטינית בדרך כלל שיתפו פעולה והתירו ביקורים של נציגים של האו"ם ושל ארגונים בין-לאומיים אחרים.

ממשלת ישראל המשיכה במדיניות אי-שיתוף הפעולה שלה עם המשקיף המיוחד מטעם מועצת זכויות האדם לענייני השטחים הפלסטיניים הכבושים מאז 1967. ב-12 בפברואר השעתה הממשלה את

דוחות מדינה בנושא זכויות אדם לשנת 2020

משרד החוץ של ארצות הברית • הלשכה לדמוקרטיה, זכויות האדם ועבודה

היחסים עם הנציב העליון של האו"ם לזכויות אדם (OHCHR), בעקבות המאגר שפרסמה מועצת זכויות האדם של האו"ם, הכולל חברות ו"פעילות עסקית הקשורה להתנחלויות בשטח הפלסטיני הכבוש". צוות OHCHR מסר לאתר החדשות Middle East Eye כי מאז יוני לא האריכה הממשלה את הוויזה של אנשי הצוות בשל השעיית היחסים, וכי החל מ-15 באוקטובר, תשעה מתוך 12 אנשי הצוות הזרים של OHCHR עזבו את המדינה. ב-20 באוקטובר שלחו 17 ארגוני זכויות אדם וחברה אזרחית בישראל מכתב לשר החוץ בדרישה שהמשרד יבטל את צעדיו נגד משרד הנציב העליון לזכויות אדם, ויחדש את הנפקות הוויזה.

התקבלו דיווחים רבים על שחמאס מטריד חברי ארגונים בין-לאומיים.

גופי זכויות אדם ממשלתיים: הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם (ICHR) המשיכה לשמש כנציבות לתלונות הציבור וזכויות אדם מטעם הרשות הפלסטינית. הנציבות פרסמה דוחות חודשיים ושנתיים על הפרות זכויות אדם באזורים שבשליטת הרשות; הנציבות פרסמה גם המלצות רשמיות לרשות. הנציבות הייתה בדרך כלל גוף עצמאי, אך התמודדה עם מחסור במשאבים שהגביל את יכולתה לעבוד ביעילות. ארגוני חברה אזרחית מקומיים ובין-לאומיים לזכויות אדם שיתפו פעולה עימה.

פרק 6. אפליה, עוולות חברתיות וסחר בבני אדם

נשים

בחודש ינואר אמר השופט הראשי של בית הדין השרעי, מחמוד אלהבש, כי אף שהרשות הפלסטינית חתמה על האמנה לביעור כל צורות האפליה כלפי נשים (CEDAW), הרשות מחויבת רק למה שעולה בקנה אחד עם החוק האסלאמי, על פי דיווחים בתקשורת. בהצהרה אחרת, אמר חבש על הצעת החוק להגנת המשפחה שנמצאת בהליכי חקיקה זמן רב כי היא מנוגדת לחוק השריעה, על פי דיווחים בתקשורת.

בסוף השנה לא פרסמה הרשות הפלסטינית את האמנה לביעור כל צורות האפליה כלפי נשים בכתב העת הרשמי, מה שהיה מעניק לאמנה מעמד משפטי מחייב, ולא העבירה את החוק להגנת המשפחה - על פי המרכז לסיוע וייעוץ משפטי לנשים. לנוכח איומים והפחדות, יצאו כמה ארגוני זכויות ישראלים ופלסטיניים עם האו"ם בקריאה לרשות לתמוך בארגוני החברה האזרחית ולהגיב לתנועות חברתיות המתנגדות הן לאמנה הן לחוק הגנת המשפחה. לפי ארגוני זכויות אדם, היועץ המשפטי לממשלה

ושירותי הביטחון התעלמו מאיומי מוות שהופנו כלפי עובדים בארגון לזכויות נשים ובני משפחותיהם.

אונס ואלימות במשפחה: אונס אינו חוקי על פי החוק ברשות הפלסטינית, אך ההגדרה המשפטית אינה מתייחסת לאונס בני זוג. העונש על הרשעה באונס הוא 5–15 שנות מאסר. הרשות ביטלה את החוק שפטר אנס מאחריות פלילית אם התחתן עם הקורבן. גם הרשות וגם חמאס לא אכפו באופן אפקטיבי חוקים הנוגעים לאונס בגדה המערבית ובעזה.

על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של הרשות, אחת מכל חמש נשים פלסטיניות בגדה המערבית ובעזה דיווחה על לפחות אירוע אחד של התעללות פיזית מצד בעלה. נשים בעזה נמצאות בסיכון כפול ליפול קורבן להתעללות של בן הזוג מאשר נשים בגדה המערבית. החוק ברשות הפלסטינית אינו אוסר במפורש על אלימות במשפחה, אך תקיפה וחבלה הן פשע.

הרשות וחמאס לא אכפו את החוק ביעילות במקרים של אלימות במשפחה בגדה המערבית ובעזה. ארגוני חברה אזרחית דיווחו כי נשים פלסטיניות לרוב לא היו מוכנות לדווח על מקרי אלימות או פגיעה לרשות או לחמאס, עקב חשש לנקמה או ציפיות נמוכות לסיוע. ארגוני זכויות נשים וילדים דיווחו על עלייה חדה באירועי אלימות במשפחה ופגיעות נוספות שנקשרו לאמצעים לריסון מגפת הקורונה, שכללו סגרים וסגירת עסקים.

נהגים מסורתיים פוגעניים אחרים: החוק מונע שימוש ב"כבוד המשפחה" כהגנה לתוקפים בפשעי הרג "על רקע כבוד". בשנת 2018 תיקנה הרשות את החוק כך שיאסור את הנוהג של שופטים לפסוק עונשים קלים יותר על פשעים נגד נשים וילדים לעומת פשעים נגד גברים. ארגוני חברה אזרחית טענו כי החוק המתוקן לא נאכף דיו. על פי המרכז לדמוקרטיה ותקשורת (SHAMS), 32 נשים נהרגו בגדה המערבית ובעזה בין ינואר לאוקטובר. ב-21 באוקטובר פתחה המשטרה הפלסטינית בחקירת מותה של אישה בהיריון בביתה בעיירה נבי אליאס בגדה המערבית, על פי דיווחים בתקשורת. זמן קצר לאחר תחילת החקירה, הצהיר משרד הרווחה הפלסטיני כי בעלה של האישה הרג אותה. החקירה נמשכת, אך עד סוף השנה לא הוגש כתב אישום.

בתאריך 21 בספטמבר העמיד התובע הכללי של הרשות לדין שלושה גברים בני משפחה אחת על רצח ישרא גריב ב-2019, במה שהוגדר לכאורה כרצח על רקע כבוד המשפחה, על פי דיווחי התקשורת. הדיונים בתיק נדחו פעמים אחדות בגלל תקנות החירום עקב מגיפת הקורונה. בסוף השנה התיק היה

תלוי ועומד.

הטרדה מינית: אין חוק ברשות הפלסטינית שמתייחס להטרדה מינית, שהיא בעיה משמעותית ונרחבת בגדה המערבית ובעזה. חלק מהנשים טענו שכאשר דיווחו על הטרדות, ראו בהן הרשויות אחראיות להתגרות שהביאה להתנהגות המטרידה של גברים.

כפייה הקשורה לבקרת אוכלוסייה: לא היו דיווחים על הפלה כפויה או עיקור לא רצוני שהפעילו רשויות הממשלה.

אפליה: חוקי ירושה של מוסלמים בגדה המערבית ובעזה נכללים בחוק היסוד הפלסטיני שמבוסס על השריעה. על פי חוק היסוד הפלסטיני, לנשים יש זכות לירושה, אך בדרך כלל הן מקבלות פחות מגברים. על פי ארגוני זכויות אדם, במקרים מסויימים הותקפו נשים על ידי גברים בני משפחתם על שטענו לזכותן בירושה. אומנם לקהילות נוצריות מוכרות קיימות מערכות משפט אזרחיות נפרדות, אך אין חוק אזרחי נפרד לנוצרים, ולכן גם קהילות אלה פועלות לפי חוק היסוד הפלסטיני.

גברים רשאים להתחתן עם יותר מאישה אחת. נשים רשאיות להוסיף תנאים לחוזה הנישואין כדי להגן על האינטרסים שלהן במקרה של גירושין ומחלוקות משמורת על ילדים, אך הן עשו זאת רק לעיתים רחוקות. פקידים מקומיים יעצו לעיתים לנשים כאלה לעזוב את קהילותיהן כדי למנוע התנכלויות. חמאס אוכף בעזה פרשנות שמרנית לאסלאם שמפלה נשים. על פי דיווחי עיתונות וארגוני חברה אזרחית, בחלק מהמקרים מורים בבתי ספר שמנוהלים על ידי חמאס בעזה שלחו בנות הביתה בגלל שלא לבשו את הלבוש השמרני, אם כי האכיפה לא הייתה שיטתית.

דיווחים על אפליה בעבודה על רקע מגדרי כלפי נשים היו נפוצים, ומפעלים בדרך כלל לא העסיקו נשים בהיריון או נשים שנישאו לאחרונה, כדי להימנע מהצורך לאשר חופשת לידה.

ילדים

מרשם לידות: הרשות הפלסטינית מנהלת רישום של פלסטינים שנולדו בגדה המערבית ובעזה, וישראל דורשת מהרשות להעביר מידע זה למנהל האזרחי בישראל. הרשות אינה רשאית לקבוע אזרחות. ילדים להורים פלסטינים רשאים לקבל תעודת זהות פלסטינית שהונפקה על ידי המנהל האזרחי אם נולדו בגדה המערבית או בעזה להורה המחזיק בתעודת זהות פלסטינית. משרד הפנים הפלסטיני והמנהל האזרחי

בישראל ממלאים שניהם תפקיד בקביעת זכאותו של אדם לתעודה זו.

דוחות מדינה בנושא זכויות אדם לשנת 2020

משרד החוץ של ארצות הברית • הלשכה לדמוקרטיה, זכויות האדם ועבודה

הגדה המערבית ועזה

ממשלת ישראל מנהלת את רישומי הלידה של פלסטינים שנולדו בירושלים, אם כי חלק מהפלסטינים דיווחו מניסיונם כי עיכובים מנהליים יכולים להימשך שנים. ארגון סנט איב העריך כי יש יותר מ-10,000 ילדים לא מתועדים במזרח ירושלים.

חינוך: החינוך היסודי בעזה אינו אוניברסלי. אונר"א, חמאס, מוסדות דת וקרנות פרטיות מספקים הדרכות. נוסף על תוכנית הלימודים של הרשות הפלסטינית, אונר"א סיפקה שיעורים מיוחדים בנושא זכויות אדם, יישוב סכסוכים וסובלנות. היו דיווחים שהחמאס הציע בבתי הספר שלו קורסים להכשרה צבאית שהתקיימו במהלך מחנות קיץ לנוער, והיו פתוחים להרשמה לילדים בגיל בית הספר.

בגדה המערבית האשימו גורמים בממשל הפלסטיני ובאוניברסיטאות הפלסטיניות את כוחות הביטחון הישראליים בשיבוש הלימודים בקמפוסים באוניברסיטאות, במיוחד באזורים הקרובים להתנחלויות ישראליות. האו"ם תיעד 113 מקרים של "הפרעה ללימודים" מצד כוחות ישראליים בגדה המערבית, 18% מהם כללו ירי של מכלי גז מדמיע, רימוני הלם או כלי נשק אחרים, בתוך בתי ספר או בסמוך להם.

לטענת מספרארגוני חברה אזרחית, הקושי להשיג אישורים להקמת בתי ספר והריסת בתי ספר שנבנו ללא אישורים על ידי ישראל מנעו מרבים מהילדים הפלסטינים בגדה המערבית לרכוש השכלה. המגבלות הישראליות על בנייה בשטח C בגדה המערבית ובמזרח ירושלים פגעו גם בגישה של התלמידים הפלסטינים לחינוך. עד אוקטובר, 44 בתי ספר בשטח C ו-8 בתי ספר במזרח ירושלים, המשרתים כ-5,200 תלמידים, היו תחת צוי הריסה חלקיים או מלאים, על פי האו"ם. ארגון בצלם דיווח כי ב-10 בספטמבר החרים המנהל האזרחי בישראל לוחות פח לקירוי, 30 כיסאות ו-12 שולחנות כיתה מבית ספר יסודי בראס א-תין, מזרחית לרמאללה. המנהל האזרחי ביצע הריסות בגדה המערבית ומזרח ירושלים שהסתכמו בעקירת 510 קטינים פלסטינים מביתם, והקשו על יכולתם ללמוד בבית הספר, על פי האו"ם.

לפי דיווחים, לא היו מספיק כיתות לימוד לתלמידים בירושלים. בהתבסס על נתוני האוכלוסייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, העריך ארגון החברה האזרחית עיר עמים בשנים קודמות מחסור של 2,500 כיתות לילדים פלסטינים תושבי מזרח ירושלים. עיר עמים אף העריך כי 18,600 ילדים פלסטינים בירושלים אינם רשומים באף בית ספר.

הגדה המערבית ועזה

התעללות בילדים: על פי הדיווחים, התעללות בילדים הייתה נפוצה. החוק הפלסטיני אוסר על אלימות כלפי ילדים; אולם הרשויות בגדה והחמאס בעזה לעיתים נדירות הענישו תוקפים שהורשעו בעבירות של אלימות במשפחה. הדיווחים על התעללות במשפחה גדלו בתקופת תקנות החירום בעקבות מגיפת הקורונה.

ב-9 ביולי הכה אחמד מדחת אל-ג'מאלי למוות במקל את בתו בת ה-11, אמל אל-ג'מאלי בעזה - על פי ארגוני סנגור על ילדים. בנתיחת הגופה נמצאו פצעים בכל גופה, כולל שבר בגולגולת. על פי הדיווחים, אביה האשים אותה בגנבה בשווי 30 דולר מאימה החורגת. בסוף השנה התיק נותר תלוי ועומד.

התקבלו דיווחים על כך שחמאס מכשיר ילדים כלוחמים.

נישואי ילדים, נישואי קטינים, ונישואים בכפייה: נראה שנישואי ילדים לא היו נפוצים בגדה המערבית ובעזה, על פי ארגוני חברה אזרחית, כולל המרכז לסיוע וייעוץ משפטי לנשים. הנשיא עבאס הוציא צו נשיאותי שהכריז שנישואים הם חוקיים רק אם שני הצדדים נכנסים אליהם מרצונם החופשי ושניהם בני 18 ומעלה. הצו מחריג קטינים אם שופט מסכים שהנישואים הם "לטובת שני הצדדים". עד סוף אוקטובר אישר השופט העליון של בית הדין השרעי, מחמוד אל-חבש, 400 חריגים מתוך 2,000 בקשות, על פי כלי תקשורת פלסטיניים. חלק מהנימוקים להצדקת המקרים החריגים לא הציגו סיבה מספקת, על פי המרכז לסיוע וייעוץ משפטי לנשים, שציין כי חלק מהנימוקים המקובלים הם "הילדה הסכימה לנישואין ללא כפייה", או "הבעל הסכים לתת לאשתו להשלים את לימודיה".

ניצול מיני של ילדים: הרשות רואה באונס עבירה על החוק, על בסיס חוק העונשין הירדני. הרשעה באונס כאשר הקורבן מתחת לגיל 15 גוררת עונש מינימלי של שבע שנות מאסר. בעזה, תחת שלטון חמאס, חשודים שהורשעו באונס שבו הקורבן מתחת לגיל 14, יעמדו בפני עונש מוות. התקבלו דיווחים כי הנורמות החברתיות בעזה הובילו לתת-דיווח על ניצול מיני של ילדים לשלטונות חמאס. ילדים שנעקרו מבתם: מצב הסכסוך וצווי הריסה (ראו סעיף 2ד) הביאו לכך שמספר משמעותי של ילדים פלסטינים בגדה המערבית ובעזה נעקרו מבתם.

אנטישמיות

על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מספר התושבים היהודים בהתנחלויות הישראליות בגדה המערבית עמד על כ-427,800 תושבים יהודים עד תחילת 2019, ועל 441,600 עד סוף 2019.

חלק מהפלסטינים וממנהיגי הדת המוסלמים השתמשו ברטוריקה אנטישמית, כולל הכחשת שואה. אנטישמיות הייתה נוכחת בקביעות גם בשיח הציבורי, כולל ביטויים של כמיהה לעולם ללא ישראל והאדרת פיגועי הטרור נגד ישראלים. פקידי הרשות השמיעו ביטויים הקושרים את ישראל להתפשטות נגיף הקורונה בגדה המערבית. התקשורת דיווחה כי דובר ממשלת הרשות הפלסטינית, איברהים מלחם, אמר במסיבת עיתונאים שהתקיימה ב-13 באפריל כי הישראלים "לא רק מייצאים [את הנגיף], הם סוכנים של הנגיף הזה. אלה לא האשמות. אלה עובדות". ב-26 בספטמבר כתב פת"ח באתר הפייסבוק הרשמי שלו כי פייסבוק הגבילה את יכולתו לקדם "סטוריס" בפלטפורמה. מכון המחקר הישראלי 'מבט לתקשורת הפלסטינית' טען כי ההגבלה הייתה תוצאה של החששות שעליהם דיווח כי הפת"ח מעודד טרור והסתה לאלימות. בתקופות של מתיחות מוגברת בין הרשויות הישראליות לפלסטינים, העיתונות הפלסטינית והרשתות החברתיות הפיצו לעיתים סרטים מצוירים שעודדו פיגועים נגד ישראלים, וערוצי תקשורת רשמיים של הרשות הפלסטינית פרסמו ושדרו חומרים שכללו תכנים אנטישמיים.

ארגוני חברה אזרחית ציטטו תכנים בעייתיים בספרי הלימוד הפלסטיניים, כולל דוגמאות מיליטריסטיות לא ראויות המופנות נגד ישראל, וכן היעדר ציון היהדות לצד הנצרות והאסלאם בעת לימוד דתות. על פי 'מבט לתקשורת הפלסטינית', משרד החינוך הפלסטיני קרא לפחות ל-31 בתי ספר על שם מחבלים, ולשלושה בתי ספר נוספים על שם משתפי פעולה נאצים, ואילו לפחות 41 שמות בתי ספר הם מחווה ל"שהידים". באוגוסט 2019 פרסמה ועדת האו"ם למיגור אפליה על רקע גזעני, דוח המביע דאגה ביחס ל"דברי שנאה בערוצי תקשורת מסוימים, במיוחד אלה הנשלטים על ידי חמאס, וכן ברשתות חברתיות, בהצהרות אנשי ציבור ובתוכניות לימוד וספרי לימוד, אשר מלבים שנאה ועלולים להסית אלימות, במיוחד דברי שנאה נגד ישראלים, שלעיתים מלבים גם אנטישמיות".

המרכז לחקר מדיניות המזרח התיכון, שמשכנו בירושלים, דיווח באוגוסט 2019 כי ספרי הדרכה למורים של הרשות הפלסטינית שפורסמו בשנים 2016 עד 2018 עושים דה-לגיטימציה לנוכחות היהודים ודמוניזציה של יהודים, המוצגים כ"תוקפניים, ברברים, מלאי שנאה ונחושים להשמיד", וכ"אויבי האסלאם מראשית ימיו". ראש הממשלה הפלסטיני מוחמד אשתייה ושר החינוך הפלסטיני

הגדה המערבית ועזה

מרואן אוורטני הצהירו שניהם כי יוכנסו שינויים חיוביים בספרי הלימוד. ב-18 במאי אישרה הודעה של הממשלה הפלסטינית תוכנית להכניס שינויים בתוכנית הלימודים של הרשות הפלסטינית לשנת הלימודים 2020–2021. על פי דוח מכון IMPACT-SE למעקב אחר השפעות השלום, תוכנית הלימודים הפלסטינית התרחקה עוד יותר מהסטנדרטים של אונסק"ו, וספרי הלימוד החדשים קיצוניים עוד יותר מאלה שפורסמו בעבר.

בעזה ובגדה המערבית היו מקרים שבהם כלי תקשורת, במיוחד אלה שבשליטת חמאס, פרסמו ושדרו חומרים שכללו תכנים אנטישמיים, שהגיעו לעיתים לכלל הסתה לאלימות

סחר בבני אדם

ברשות הפלסטינית אין חוק האוסר במפורש על סחר בבני אדם, ועל פי הדיווחים יש מספר קטן של ילדים ובוגרים פלסטינים שחוו עבודה בכפייה, הן בגדה המערבית הן בעזה (ראו סעיף 7ב)

אנשים עם מוגבלויות

החוק ברשות הפלסטינית אוסר להפלות על רקע מוגבלות קבועה או חלקית ביכולות פיזיות, פסיכולוגיות או נפשיות. החוק אינו מחייב נגישות למבנים, מידע או תקשורת. הנציבות הפלסטינית העצמאית לזכויות אדם דיווחה על היעדר תחבורה נגישה באזורים פלסטיניים ברחבי הגדה המערבית. המדיניות של אונר"א היא לספק נגישות בכל המבנים החדשים במחנות הפליטים

הרשויות הישראליות קידמו תוכניות להקמת מעלית במערת המכפלה/מסגד איברהימי שבחברון, כדי לאפשר גישה לאנשים בכיסאות גלגלים. על פי הסכמי אוסלו, על הרשות העירונית הפלסטינית בחברון להוציא לשם כך היתר לבנייה, והיא סירבה לעשות זאת, על פי דיווחים בתקשורת. גורמים רשמיים ברשות כינו את הבנייה פשע המקביל לסיפוח אדמות פלסטיניות.

אנשים עם מוגבלות בגדה המערבית ובעזה זכו לשירותים וטיפול ברמה נמוכה ולא עקבית. הרשות בגדה והחמאס בעזה נתלים באופן חלקי בסוכנויות האו"ם וארגוני חברה אזרחית כדי לתת מענה לאנשים עם מוגבלות פיזית, והן הרשות הן חמאס הציעו טיפול נמוך מהסטנדרט לאנשים עם מוגבלות נפשית, על פי ארגוני חברה אזרחית. ארגון Human Rights watch ציין כי ההזנחה מצד חמאס וסגירת עזה על ידי ישראל השפיעו משמעותית על חייהם של אנשים עם מוגבלות בעזה, הביאו להיעדר נגישות למכשירים מסייעים ותרמו להעמקת סטיגמות. הפלסטינים בעזה דיווחו על התאמות תשתית

דוחות מדינה בנושא זכויות אדם לשנת 2020

משרד החוץ של ארצות הברית • הלשכה לדמוקרטיה, זכויות האדם ועבודה

הגדה המערבית ועזה

מעטות, אם בכלל, לאנשים עם מוגבלות בניידות, וכן על קושי ביכוא כיסאות גלגלים ועזרי ניידות אחרים. חמאס נטה יותר לספק תותבות ועזרי ניידות לאנשים שנפצעו בתקיפות אוויריות של ישראל או בהפגנות סמוך לגדר בעזה, מאשר לאלה שנולדו עם מוגבלות, על פי ארגוני חברה אזרחית.

ב-30 במאי ניהל שוטר מג"ב בירושלים מרדף שבמהלכו ירה והרג את איאד חלאק, גבר פלסטיני עם אוטיזם, לאחר שלא נענה לקריאות השוטר לעצור (ראו סעיף 1א)

אוכלוסיות של מיעוט אתני/גזעי/לאומי

לפי ארגון במקום, מתגוררים בשטח C בגדה המערבית 35,000 בדואים פלסטינים על פי ההערכות. רבים מהם פליטים הרשומים באונר"א. הבדואים לרוב מתגוררים באזורים שהוגדרו על ידי ישראל כשטח צבאי סגור או שטח המתוכנן להרחבת התנחלות. ההריסה והעקירה הכפויה של קהילות בדואיות ורועי צאן מצד ממשלת ישראל בשטח C נמשכה. לרבים מיישובים אלה אין גישה למים, שירותי בריאות, חינוך ושירותים בסיסיים אחרים.

לאורך השנה התרחשו פיגועי "תג מחיר", המתייחסים לאלימות של יחידים וארגונים יהודיים כלפי פלסטינים ואזרחי ישראל הערבים ופגיעה ברכושם, מתוך מטרה מוצהרת לגבות "מחיר" לפעולות שנוקטת הממשלה ונוגדות את האינטרסים של התוקפים. ממשלת ישראל מסווגת כל התאגדות המשתמשת בביטוי "תג מחיר" כהתאגדות לא חוקית, ומתקפות "תג מחיר" נחשבות לעבירה ביטחונית (בניגוד לפלילית). על פי המשטרה, העבירות הנפוצות ביותר היו נזק לכלי רכב, השחתת נכס, פגיעה באתרים קדושים למוסלמים ולנוצרים, תקיפה ונזק לאדמות חקלאיות. כך לדוגמה, ב-24 בינואר הציתו תוקפים לא ידועים מסגד בשכונת שערפת בירושלים, במה שנחשד כפשע שנאה, על פי דיווחים בתקשורת. כתובות גרפיטי שרוססו על המסגד העידו כי ההצתה החשודה קשורה למאחז בלתי חוקי בגדה המערבית שכוח מג"ב הרס חלקים ממנו ב-15 בינואר.

מעשי אלימות, הפללה ופגיעה על רקע נטייה מינית וזהות מגדרית

בגדה המערבית, החוק הפלסטיני, שמבוסס על חוק העונשין הירדני משנת 1960, אינו אוסר על פעילות מינית חד-מינית הנעשית בהסכמה. ארגוני חברה אזרחית דיווחו על קציני ביטחון של הרשות ועל שכנים שהטרידו, התעללו ולעיתים עצרו אנשים בגלל נטייתם המינית או זהותם המגדרית. בעזה, מעשים מיניים "בניגוד לסדר הטבע" נחשבים פליליים מכוח חוק העונשין הבריטי מ-1936. ארגוני

חברה אזרחית דיווחו כי כוחות הביטחון של חמאס הטרידו ועצרו אנשים בגלל נטייתם המינית או זהותם המגדרית

סטיגמה חברתית סביב HIV ואיידס

אף שמשרד הבריאות ברשות הפלסטינית מעניק טיפול והגנה על פרטיות לחולים עם HIV או איידס, האפליה החברתית כלפי החולים במחלה בגדה המערבית היא תופעה רווחת. עדויות נקודתיות הראו כי אפליה חברתית נגד נשאי HIV וחולי איידס נפוצה מאוד גם בעזה

תופעות אחרות של אלימות חברתית ואפליה

ב-22 באפריל ירו שוטרי מג"ב ישראל והרגו את אברהים הלסא, לאחר שהלסא פגע ברכבו בשוטר מג"ב, ואז יצא מרכבו ודקר את השוטר - על פי דיווחי בצלם ובתקשורת.

צה"ל דיווח על ההתקפות הבאות של פלסטינים על ישראלים בגדה המערבית: כ-1,500 אירועי זריקת אבנים, 31 מקרים של אירועי אש חיה ותשעה פיגועי דקירה. ארגון המתנדבים הישראלי 'מצילים ללא גבולות' הפועל בגדה המערבית, דיווח על 2,273 התקפות של פלסטינים על אזרחים ישראלים בגדה המערבית, בתוכן 1,884 אירועי זריקת אבנים, 495 השלכת בקבוקי תבערה לעבר כלי רכב והטמנת 39 מטעני חבלה מאולתרים.

משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (UNOCHA) דיווח על 327 אירועים של התקפות מתנחלים שהסתיימו בפצועים או הרוגים פלסטינים או בנזק לרכוש, שהם ירידה של 2.4% לעומת שנת 2019. מספר ארגוני חברה אזרחית טענו שחלק מהמתנחלים השתמשו באלימות נגד פלסטינים כדי למנוע מהם לעשות שימוש בקרקע שהמתנחלים ביקשו לעצמם. בשנת 2019 פרסם ארגון בצלם סרטוני וידיאו המראים חיילי ישראלי בזמן שלא היה בתפקיד, המצית שרפה באדמות חקלאיות בבעלות פלסטינית ליד הכפר בורין. צה"ל השעה את החייל מהיחידה הלוחמת שלו, ועל פי דיווחים בתקשורת האירוע תחת חקירת משטרת ישראל. ארגוני זכויות אדם שונים, וביניהם יש דין, רבנים לזכויות אדם ובצלם, המשיכו לטעון כי הרשויות בישראל אינן חוקרות מספיק ורק לעיתים נדירות מעמידות לדין מתנחלים בגין אירועי אלימות. על פי הדיווחים, תושבים פלסטינים אינם רוצים לדווח על אירועים בשל חשש לנקמה של מתנחלים ומכיוון שהתייאשו מחוסר הטיפול ברוב המקרים, על פי ארגוני חברה אזרחית

הגדה המערבית ועזה

ב-21 בדצמבר, במהלך מרדף שניהלה משטרת ישראל אחר רכב בגדה המערבית, התהפך הרכב ואחד מנוסעיו - המתנחל אהוביה סנדק בן ה-16 - נהרג, על פי דיווחים בתקשורת. על פי הדיווחים, סנדק וארבעת נוסעי הרכב הנוספים, שהיו גם הם מתנחלים, יידו אבנים לעבר פלסטינים לפני שהאירוע התרחש. מותו של סנדק עורר מחאה אלימה מחוץ לתחנות המשטרה בירושלים, כאשר חלק מהמוחים מטילים ספק במעשי המשטרה המעורבים באירוע. בגדה המערבית, על פי הדיווחים, חסמו מתנחלים כבישים במחאה על תפקידה של המשטרה באירוע, יידו אבנים לעבר מכוניות עם לוחיות רישוי פלסטיניות ופשטו על כמה בתים פלסטיניים, על פי דיווחי התקשורת. על פי הדיווחים, משטרת ישראל בחנה את האפשרות להגיש כתב אישום נגד ארבעת הנוסעים האחרים ברכב באשמת המתה בקלות דעת נגד. בסוף השנה החקירה עדיין נמשכה.

במהלך עונת מסיק הזיתים התקבלו מספר דיווחים על אלימות מתנחלים. ב-23 הימים הראשונים של העונה, הצהיר ארגון יש דין על תיעוד 33 תקריות, שכללו עשר תקיפות נגד חקלאים, עשרה מקרים של שריפה או כריתה של עצי זית, 12 מקרים של גנבת יבול, ומקרה אחד שבו לכאורה מנעו חיילים מחקלאי את הגישה לאדמתו ללא הצדקה. בתגובה לחלק מהאירועים הללו, כוחות הביטחון הישראליים העניקו סיוע רפואי לחקלאים שנפגעו, עצרו לפחות שלושה מתנחלים החשודים בזריקת אבנים, ובדקו תקריות אחרות של אלימות ונזק לרכוש - על פי דיווחי התקשורת.

הרשויות הישראליות חקרו דיווחים על מתקפות נגד פלסטינים ואזרחי ישראל ערבים, בעיקר בירושלים, מצד חברי ארגונים שהשמיעו הצהרות נגד נוצרים ונגד מוסלמים, והתנגדו ליחסים בין יהודים ללא יהודים

ממשלת ישראל וארגוני מתנחלים בירושלים עשו מאמצים להגדיל את הבעלות של ישראלים יהודים על נכסים. ארגוני חברה אזרחית ונציגי הרשות הפלסטינית הצהירו כי המאמצים נועדו לחזק את ההיסטוריה היהודית בשכונות פלסטיניות. משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (UNOCHA) וארגוני חברה אזרחית כמו במקום ועיר עמים, טענו כי מטרת המדיניות הלאומית והעירונית של ישראל בירושלים היא להקטין את מספר התושבים הפלסטינים בעיר. המדיניות הרשמית של ממשלת ישראל הייתה לשמור על רוב יהודי של 60% בירושלים. בעלי קרקעות יהודים וצאצאיהם, או נאמני הקרקע המייצגים את המשפחות, היו רשאים לתבוע את השבת הרכוש שנשטו במזרח ירושלים במהלך הלחימה, לפני שנת 1949, אך לפלסטינים שנשטו ברכוש בישראל באותה תקופה לא הייתה

זכות מקבילה לתבוע בעלות על הנכס. בחלק מהמקרים, ארגונים יהודיים פרטיים רכשו בעלות חוקית על רכוש יהודי במזרח ירושלים שנתבעה החזרתו, כולל בעיר העתיקה, ובאמצעות מהלכים משפטיים ממושכים ביקשו לפנות משפחות פלסטיניות המתגוררות בו. הרשויות ייעדו כ-30% ממזרח ירושלים לשכונות/התנחלויות ישראליות. במקרים מסוימים, פלסטינים הצליחו לשכור או לרכוש נכסים בבעלות ישראלית, ובכלל זה נכסים פרטיים על אדמות שבבעלות ממשלת ישראל, אך ניצבו בפניהם מכשולים ניכרים. ארגוני חברה אזרחית ישראלים ציינו כי לאחר שמשקללים את השכונות/ההתנחלויות הישראליות, רכוש ממשלת ישראל ואזורי פארקים לאומיים רשמיים, רק 13% מכלל האדמות במזרח ירושלים נותרות זמינות לבנייה של פלסטינים או אחרים.

אף שהחוק קובע כי כל תושבי ירושלים זכאים באופן מלא ושווה לשירותים ציבוריים הניתנים על ידי העירייה ושאר הרשויות הישראליות, עיריית ירושלים ורשויות אחרות נכשלו במתן שירותים חברתיים מספקים, וכן חינוך, תשתיות ותכנון חירום לשכונות פלסטיניות, במיוחד באזורים שבין גדר הפרדה לגבול העירוני. באזור זה מתגוררים כ-117,000 פלסטינים, מתוכם כ-61,000 רשומים כתושבי ירושלים, על פי נתוני הממשלה. על פי מכון ירושלים לחקר המדיניות, בשנת 2017 חיו בעוני 78% מתושבי מזרח ירושלים ו-86% מהילדים הערבים במזרח ירושלים.

על פי ארגוני חברה אזרחית, שירותים חברתיים בהתנחלויות בגדה המערבית, כולל דיור, חינוך ובריאות, היו זמינים לישראלים בלבד

פרק 7. זכויות עובדים

1. חופש ההתאגדות והזכות למשא ומתן קיבוצי

החוק ברשות הפלסטינית מגן על זכויות העובדים להקים איגודים עצמאיים, להצטרף לאיגודים ולשבות כחוק. החוק מחייב לנהל משא ומתן קיבוצי ללא כל לחץ או השפעה, אך אינו כולל הגנות על עובדים ואיגודים שמעורבים בפועל במשא ומתן קיבוצי. אפליה על רקע התנגדות לאיגודי עובדים, והתערבות של המעסיק או הממשלה בתפקידי האיגוד אינן חוקיות, אך החוק אינו אוסר במפורש על הפסקת העסקה בגין פעילות באיגוד, ואינו מחייב להחזיר עובד שעבודתו הופסקה עקב פעילות באיגוד.

חוקי העבודה ברשות הפלסטינית אינם חלים על עובדי מדינה או עובדי משק בית, אם כי החוק מתיר לעובדי מדינה את הזכות להתאגד. הדרישות לשבות בהתאם לחוק הן מסורבלות, ולשבותים אין הרבה

הגנה מפני מעשי תגמול נגדם.

על המתכננים לשבות למסור הודעה בכתב שבועיים לפני שביתה (ארבעה שבועות במקרה של שירותים ציבוריים). משרד העבודה הפלסטיני רשאי לכפות בוררות; עובדים או איגודים מקצועיים שידחו את תוצאות הבוררות יעמדו מול הליכי משמעת. אם המשרד אינו מצליח לפתור את הסכסוך, הוא רשאי להפנות את הסכסוך לוועדה בראשות נציג המשרד, שחבריה מורכבים מייצוג שווה של העובדים והמעסיק. הסכסוכים עשויים לעבור לבסוף לבית דין מיוחד לעבודה, אם כי הרשויות לא הקימו את בית הדין, כנדרש בחוקי העבודה.

הממשלה לא אכפה ביעילות את חוקי העבודה, והנהלים סבלו מעיכובים וערעורים ממושכים. העונשים לא תאמו לעונשים שניתנו על הפרות פליליות דומות, ולא נעשתה ביקורת מספקת כדי לאכוף את הציות. הרשות אכפה את האיסור על אפליה בגין התאגדות ועל התערבות המעסיק בתפקידי האיגוד, אך היא אכפה באופן לא עקבי חוקים הנוגעים לחופש ההתאגדות. הרשות לא ניסתה לאכוף זכויות מיקוח קיבוצי של איגודים, למעט אלה המייצגים את עובדי הרשות. בעזה, הרשות לא הצליחה לאכוף את חוקי העבודה וחמאס המשיך לשמור על השליטה בפועל בזכויות העובדים. חמאס המשיך לדכא את פעילות איגודי העובדים, כולל הטלת מגבלות על ציון יום העבודה, ודיכוי אספות ציבוריות של איגודי עובדים.

בגדה המערבית כיבדה הרשות את חופש ההתאגדות ואת הזכות למשא ומתן קיבוצי, אך עם כמה חריגים משמעותיים. איגודי העובדים בגדה המערבית ובעזה אינם חופשיים מתלות ברשויות או במפלגות. שני איגודי העובדים העיקריים בגדה המערבית ('הפדרציה הכללית הפלסטינית של האיגודים המקצועיים' ו'הפדרציה העצמאית והדמוקרטית של האיגודים המקצועיים והעובדים') מתחרים ביניהם על גיוס חברים והכרה פוליטית.

ישראל מחילה את החוק האזרחי הישראלי על התנחלויות ישראליות בגדה המערבית, אך הרשויות לא אכפו אותו באופן אחיד. למרות פסיקת בג"ץ משנת 2007 המחייבת את הממשלה להחיל את החוק הישראלי על עובדים פלסטינים בהתנחלויות ישראליות, ממשלת ישראל לא אכפה את ההחלטה באופן מלא. מרבית ההתנחלויות הישראליות המשיכו להחיל על עובדים פלסטינים את חוק העבודה הירדני של טרום 1967 הקובע שכר נמוך יותר ופחות הגנות מאשר החוק הישראלי.

2. איסור על עבודת כפייה

החוק ברשות הפלסטינית אינו אוסר במפורש על עבודת כפייה או על סחר בבני אדם. עבודת כפייה התרחשה בגדה המערבית ובעזה. נשים המועסקות בעבודות משק בית היו פגיעות לתנאי עבודת כפייה הן בגדה המערבית הן בעזה, מכיוון שהרשויות בגדה והחמאס אינן מסדירות את עבודות משק הבית שנעשות במשקי הבית הפרטיים או כחלק מהכלכלה הבלתי פורמלית.

3. איסור על העסקת ילדים וחיוב גיל העסקה מינימלי

חוקי הרשות הפלסטינית אוסרים על העסקת קטינים מתחת לגיל 15. חוקי הרשות מסווגים ילדים כמי שגילם מתחת ל-18, ומתיר העסקה מוגבלת של בני 15 עד 18. החוק מתיר העסקת בני נוער בגילי 15 עד 18 בסוגי עבודה מסוימים ובתנאים מוגדרים. החוק מאפשר לילדים מתחת לגיל 15 לעבוד אצל בני המשפחה הקרובה תחת השגחה צמודה.

חוקי הרשות הפלסטינית אוסרים על ילדים לעבוד יותר מ-40 שעות בשבוע; להפעיל סוגים מסוימים של מכונות וציוד; לבצע עבודות שעלולות להיות לא בטוחות או פוגעות בבריאותם או ברכישת ההשכלה שלהם; ולעבוד בלילה, בעבודה קשה או במקומות המרוחקים ממרכזים עירוניים. ישנו צו נשיאותי עם הוראות בנושא עבודת ילדים ועונשים מפורשים על הרשעה בגין הפרות. הרשויות הפלסטיניות רשאיות להעניש עבריינים חוזרים בכפל קנס או בסגירה מלאה או חלקית של מקום העבודה.

הממשלה לא אכפה את החוק ביעילות. העונשים על עבודת ילדים לא היו תמיד פליליים, ולא תאמו לעונשים שהוטלו על פשעים חמורים דומים כמו חטיפה. לא בכל המגזרים פעלו פקחים, ולא הייתה להם סמכות לקבוע גובה קנסות. הצורות הגרועות ביותר של עבודת ילדים התרחשו בענף הבנייה ובפעילויות אסורות כמו הברחת סמים וניצול מיני מסחרי. בשנת 2019, שהיא השנה האחרונה שלגביה היו נתונים זמינים, דיווחו אנשי משרד העבודה הפלסטיני על 194 מקרים הקשורים לעבודת ילדים (מתחת לגיל 15). משרד העבודה קנס ונתן אזהרות לעסקים המעסיקים ילדים באופן בלתי חוקי. המשרד בדק רק עסקים הפועלים בכלכלה הפורמלית, ולא הצליח לבצע חקירות בעזה. לא הייתה לו גישה לשטח C שבשליטת ישראל. על פי הדיווחים, מקרים רבים של עבודת ילדים בגדה המערבית התרחשו בסביבות ביתיות שלא היו פתוחות לביקורת משרד העבודה, למשל בחוות משפחתיות.

הגדה המערבית ועזה

ברבעון הראשון, 2% מהילדים בגילי 10–17 היו מועסקים (3% בגדה המערבית ו-1% בעזה). ילדים פלסטינים מועסקים, שנחשבו על ידי הרשות כפגיעים ביותר לעבודות כפייה, עבדו בדרך כלל בחנויות, כרוכלי רחוב בצידי דרכים ומחסומים, בשטיפות כלי רכב, במפעלים, במפעלי ייצור קטנים או בחוות משפחתיות.

חמאס לא אכף ביעילות את חוקי העסקת ילדים בעזה; עם זאת, אחוזי העסקת ילדים בעזה נותרו נמוכים יותר מאשר בגדה המערבית. אומנם האו"ם דיווח בעבר על עלייה בהעסקת ילדים בעזה עקב מצוקה כלכלית נרחבת, אך אבטלה גבוהה בכל חלקי החברה הובילה לתחרות רבה על מקומות עבודה, ובכך הקטינה את הביקוש לעבודת ילדים. על פי הדיווחים, חמאס עודד ילדים לעבוד באיסוף חצץ וגרוטאות מתכת מאתרים שהופצצו כדי למכור אותם לסוחרים מחזור; חמאס הגדיל את גיוס בני הנוער לפעילות חפירת מנהרות. דווח גם על ילדים שעובדים באופן לא פורמלי בתחום הרכב והמכונאות, בעיקר כמחילפי צמיגים וכעוזרי מכונאים. היו גם דיווחים שהחמאס הכשיר ילדים כלוחמים. בשל המצוקה הכלכלית הגוברת בעזה נפוצה בה קבצנות הרחוב, בעיקר של ילדים צעירים שחלקם אף בני שלוש, וחמאס כבר לא ניסה להילחם בתופעה. ממשלת ישראל הצהירה כי לא הוציאה אישורים לתושבי הגדה המערבית הפלסטינים שמתחת לגיל 18 לעבודה בהתנחלויות ישראליות בגדה, למעט בבקעת הירדן, שם החוק מאפשר מתן אישורים מגיל 16 ומעלה. במהלך השנה היו דיווחים כי כמה ילדים פלסטינים נכנסו להתנחלויות או עברו לישראל באופן בלתי חוקי, פעמים רבות כשהם מוברחים, במטרה לחפש עבודה.

על פי דוח Human Rights Watch לשנת 2015, ילדים פלסטינים מתחת לגיל 16 עבדו בחקלאות בהתנחלויות ישראליות. הרשות דיווחה כי ילדים פלסטינים המועסקים בעבודות בהתנחלויות ישראליות בגדה המערבית מתמודדים עם סיכונים ביטחוניים, ניצול והטרדות, מכיוון שאין להם גישה להגנה משפטית או לגופי פיקוח על העבודה.

ראו גם את דוח משרד העבודה האמריקני בנושא ממצאים על הצורות הגרועות ביותר של עבודת ילדים, בכתובת:

<https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/findings>

4. אפליה בתעסוקה ובמקצוע

הגדה המערבית ועזה

החוקים והתקנות של הרשות הפלסטינית אינם אוסרים על אפליה על רקע של גזע, שפה, נטייה מינית או זהות מגדרית, נגד נשאי HIV או החולים במחלות מדבקות אחרות, או על רקע מעמד חברתי. חוקי הרשות הפלסטינית אומנם אוסרים על אפליה על רקע מגדר ומוגבלות, אך העונשים לא תאמו לעונשים בגין הפרות דומות, והרשות לא אכפה ביעילות את החוקים והתקנות בגדה המערבית, וכך גם חמאס בעזה. חוקי העבודה ברשות קובעים כי עבודה היא זכותו של כל אזרח הכשיר לעבוד; עם זאת, הרשות מפקחת על עבודת נשים ומונעת העסקה שלהן במקצועות שנחשבים מסוכנים. כתוצאה מכך מרבית הנשים אינן מורשות לעבוד בלילה, או בתחום הכרייה או האנרגיה. בגדה המערבית ועזה היו מקרי אפליה בתעסוקה ומקצוע על רקע הקטגוריות שצוינו. אנשים עם מוגבלות התמודדו עם אפליה בקבלה לעבודה ובנגישות למקום העבודה. נשים סבלו מדעות קדומות ובמקרים מסוימים גם ממצבי דיכוי בעבודה. שיעור ההשתתפות של נשים פלסטיניות בכוח העבודה עמד על 14.7% בעזה ועל 15.8% בגדה המערבית.

5. תנאי עבודה הולמים

שכר המינימום החודשי של הרשות היה נמוך משמעותית מקו העוני. הרשות הפלסטינית העריכה כי 30% מתושבי הגדה המערבית ו-64% מתושבי עזה נמצאים מתחת לקו העוני.

על פי חוקי הרשות הפלסטינית, מקסימום שעות העבודה בשבוע העבודה הרשמי, שנמשך מראשון עד חמישי, הוא 48 שעות. החוק קובע גם תשלום על ימי חג ומועד רשמיים, שהמעסיקים אינם רשאים לנכות מהחופשה השנתית. העובדים זכאים ל-50% תוספת בתעריף לכל שעת עבודה מעבר ל-45 שעות בשבוע, ואסור להם לעבוד מעבר ל-12 שעות עבודה נוספות בשבוע.

משרד העבודה הפלסטיני אחראי על קביעת תקנים הולמים לבריאות ובטיחות בתעסוקה. האחריות על זיהוי תנאי עבודה לא בטוחים מוטלת על הפקחים ולא על העובד. לעובדים פלסטינים אין ההגנה המשפטית שתאפשר להם להימנע ממצבים המסכנים את בריאותם או את בטיחותם, מבלי לסכן את העסקתם. על פי ארגוני חברה אזרחית, בדרך כלל לא נעשה שימוש במנגנוני הגשת תלונות בשל החשש מנקמה.

הממשלה לא אכפה ביעילות את החוק על שכר עבודה, שעות עבודה ותקני בטיחות ובריאות

הגדה המערבית ועזה

בעבודה, בין השאר בגלל חוסר באנשי פיקוח. העונשים לא תאמו לעונשים על הפרות דומות. פקחי העבודה היו רשאים לערוך ביקורי פתע ולפתוח בהליכים משפטיים, אך לא הייתה להם סמכות להטיל קנסות. בשנת 2019 ערכה מחלקת הפיקוח של משרד העבודה ביקורים באתרי עסקים גדולים (16,322 ביקורים), ופתחה בהליכים משפטיים נגד אתרים שהפרו את החוק (כמו אזהרות, סגירה חלקית, סגירה מלאה וזימונים לבית משפט). הרשות לא פיקחה ביעילות על אתרי עבודה קטנים יותר או על אלה שנמצאים במגזר הבלתי פורמלי, שלעיתים פעלו מתחת לסף תקני הבטיחות הקבועים בחוק.

למשרד אין סמכות לאכוף את חוק העבודה הפלסטיני ממערב לגדר ההפרדה או בהתנחלויות ישראליות בגדה המערבית.

הרשויות הישראליות לא ערכו ביקורות עבודה בהתנחלויות ישראליות, שם העובדים הפלסטינים הם חלק גדול מכוח העבודה. היעדר רשות עבודה מוסמכת בהתנחלויות הגביר את חשיפת העובדים לניצול. ארגוני חברה אזרחית כמו 'קו לעובד' הצהירו כי שיטות העסקה נצלניות בהתנחלויות הישראליות הן דבר נפוץ. ארגון העבודה הבין-לאומי העריך כי מחצית מכלל העובדים בעלי ההיתרים המשיכו לשלם אגרות חודשיות מופרזות למתווכים כדי להשיג אישורי עבודה תקפים ולשמור עליהם. עד הרבעון השני עבדו בישראל ובהתנחלויות כ-92,000 פלסטינים, בעיקר בבנייה ובחקלאות. עובדים אלה היו פגיעים יותר לניצול ולא היו זכאים להטבות עובדים, כגון חופשה שנתית וימי מחלה בתשלום. ארגון קו לעובד הביא בפני בתי הדין לעבודה בישראל תיקים מטעם עובדים פלסטינים המועסקים על ידי מפעלים בישראל ובהתנחלויות בגדה המערבית. רבים מהמקרים הללו קשורים לאי-תשלום או לדיווח שגוי של שכר, טיפול רפואי לקוי בעקבות פציעה במקום העבודה, והסדרת תביעות ביטוח בריאות כתוצאה מכך במערכת הישראלית.

על פי סקר כוח העבודה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הפלסטינית, 34% מהעובדים בשכר קיבלו שכר נמוך משכר המינימום ברבעון השני של השנה. בגדה המערבית, כ-8% מהעובדים בשכר במגזר הפרטי השתכרו מתחת לשכר המינימום החודשי. בעזה, 82% מהעובדים בשכר במגזר הפרטי השתכרו מתחת לשכר המינימום החודשי. פלסטינים העובדים בהתנחלויות ישראליות דיווחו כי הם המשיכו לקבל שכר נמוך משכר המינימום הישראלי, למרות פסיקת בג"ץ משנת 2008 המורה כי חוקי העבודה בישראל חלים גם על יחסי עבודה בין עובדים פלסטינים למעסיקים ישראלים בהתנחלויות.

הגדה המערבית ועזה

ציות לתקני הבטיחות והבריאות בעבודה היה נמוך. במהלך השנה המשיכו להירשם מקרים של עובדים פלסטינים שנהרגו בתאונות עבודה, מהם 10 בענף הבנייה הנחשב מסוכן, ובאתרי עבודה אחרים בישראל. ארגון קו לעובד תיעד עשרות מקרים שבהם מעסיקים הורו לעובדים לחזור לגדה המערבית לאחר שנפצעו במקום העבודה, במקום לספק להם טיפול רפואי בישראל.